

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Andra kammaren.

Nr 14.

Torsdagen den 21 februari.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talman-
nen.

§ 1.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 96, angående befrielse för chauffören O. R. Jansson m. fl. från skyldighet att gälda vissa skadeståndsbelopp; och

nr 101, angående lån till utvidgning av Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 106, angående bidrag av statsmedel till gäldande av förra kamreraren vid Ruda—Finsjö—Oskarshamns och Ruda—Älghults järnvägsaktiebolag Maria Wijkströms avgifter till enskilda järnvägarnas pensionskassa.

§ 2.

Vidare föredrogs och remitterades till jordbruksutskottet herr *Hansons* i Hönö m. fl. på bordet liggande motion nr 506.

§ 3.

Slutligen föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 9 och bevillningsutskottets betänkande nr 5.

§ 4.

Upplästes fyra till kammaren inkomna protokoll så lydande:

År 1935 den 20 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens justitieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet
Ragnar Hugo Ferdinand Gyllenswärd samtliga avgivna eller 44 röster,
i följd varav herr hovrättsrådet Ragnar Hugo Ferdinand Gyllenswärd blivit till riksdagens justitieombudsman utsedd.

Edw. Larson.

K. G. Westman.

Arvid Lindman.

Ernst Eriksson.

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 14.

År 1935 den 20 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens justitieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren

Nils Teodor Ljunggren samtliga avgivna eller 44 röster,
i följd varav herr revisionssekreteraren Nils Teodor Ljunggren blivit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

Edw. Larson.

Arvid Lindman.

K. G. Westman.

Ernst Eriksson.

År 1935 den 20 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren

Torsten Paul Jonathan Petersson samtliga avgivna eller 44 röster,
i följd varav herr revisionssekreteraren Torsten Paul Jonathan Petersson blivit till riksdagens militieombudsman utsedd.

Edw. Larson.

Arvid Lindman.

K. G. Westman.

Ernst Eriksson.

År 1935 den 20 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens militieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av militieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, militieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr byråchefen

Frans Gustaf Sture Centerwall samtliga avgivna eller 44 röster,
i följd varav herr byråchefen Frans Gustaf Sture Centerwall blivit utsedd till militieombudsmannens efterträdare.

Edw. Larson.

Arvid Lindman.

K. G. Westman.

Ernst Eriksson.

Jämte det dessa protokoll lades till handlingarna, beslöt kammaren, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen.

§ 5.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 49, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 57 § sjömanslagen; och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om häradssting m. m.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkanden:
 nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till soc-
 kerbetsodlingens uppehållande jämte i ämnet väckta motioner;
 nr 7, i anledning av väckta motioner om höjning av maltskatten;
 nr 8, i anledning av väckta motioner om höjd beskattning av cigarretter;
 nr 9, i anledning av väckt motion angående värderingen av aktier och obliga-
 tioner vid avgivande av självdeklaration; och
 nr 10, i anledning av väckt motion angående uppförandet å kronodebetsedel
 av vissa försäkringspremier.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:
 herr *Erlander* under 4 dagar fr. o. m. den 22 febr.,
 » *Wallén* » den 22 febr. och
 » *Andersson* i Grimbo » 3 dagar fr. o. m. den 23 febr.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.11 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 22 februari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 6—10.

§ 3.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **andre vice talmannen**, som ytt-
 rade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att statsutskottets utlåtande,
 nr 3, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under riks-
 statens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet, upp-
 föres sist bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för kam-
 marens sammanträde i morgon.

Denna hemställan bifölls.

§ 4.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till jorddelningsförrättningar m. m.;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användningen av margarinaccismedel för utdelning av livsmedel till hjälpbehövande;

nr 46, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser beträffande understöd till förbättringsarbeten inom jordbruket;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frigivande till allmänt begagnande av fisket vid vissa kronan tillhöriga holmar och skär m. m.; samt

nr 48, i anledning av väckta motioner angående jaktvårdens ordnande m. m.

§ 5.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om Sveriges utträde ur Nationernas förbund;

nr 2, i anledning av väckta motioner om sänkning av de för rösträtt vid allmänna val föreskrivna åldersgränser; och

nr 3, i anledning av väckt motion om landshövdingens valbarhet som riksdagsman;

andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i vattenlagens föreskrifter om avtappning av sjö; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion angående överflyttande av byrådirektören i vattenfallsstyrelsen H. Edholms verksamhet till lämplig institution på jordbrukets område;

nr 24, i anledning av väckt motion om anslag för verkställande av vissa försök och undersökningar för främjande av foderodling på betes- och slättervallar;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttande från domänstyrelsens till lantförsvarets förvaltning av vissa delar utav kronoparken Åsen invid Uppsala;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett telegrafverket tillhörigt tomtområde i Nynäshamn;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att godtaga ackord å kronans fordringar för försålda kronoegendomar; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för hemmansägaren Gustaf Voltner Svanlund, Avaträsk, från viss betalningsskyldighet.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:
 herr *Skoglund* under 3 dagar fr. o. m. den 23 febr. och
 » *Andersson* i Falkenberg » 4 » » » 25 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.7 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 23 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman N. K. Törnkvist, Bjuf, till följd av ischias (neuritis nervi cruralis) tills vidare är till arbete oförmögen och i behov av lasarettsvård intygas på heder och samvete.

Hälsingborg den 20 februari 1935.

Thor Stenström,
 leg. läkare.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1—3, andra lagutskottets utlåtande nr 10 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 23—30.

§ 3.

Till avgörande företogs första lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckta motioner angående djurplågeri.

Första lagutskottet hade förehäft de inom andra kammaren väckta motionerna nr 130 av herr *Hansson* i Vännäsby och nr 340 av fru *Eklund m. fl.*

I den förra motionen hade yrkats, att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring i 18 kap. 16 § strafflagen, att djurplågeri i vanliga fall skulle straffas med böter eller fängelse, i svårare fall med fängelse eller straffarbete.

I den senare motionen hade föreslagits, att riksdagen ville besluta om en ingående och förutsättningslös utredning, varigenom behovet av straffskärpning för djurplågeribrotten skulle klarläggas och en mera human behandling av djuren befordras.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t ville med beaktande av vad utskottet i utlåtandet an fört föranstalta om utredning angående en särskild lag om djurskydd och vad

*Ang. en
 särskild lag
 om djurskydd
 m. m.*

Ang. en särskild lag om djurskydd m. m. (Forts.)
 därmed ägde samband samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan berörda hemställen föredragits, anförde:

Herr Nyblom: Herr talman! Angående detta ärende har jag en anmärkning att göra rörande formuleringen av utskottets motivering. Jag har ingenting emot utskottets hemställan utan anser, att man mycket väl kan behöva den utredning, utskottet föreslår. Det finns emellertid en passus, som enligt min mening är något olyckligt formulerad, nämligen den som börjar nederst på sid. 8 med orden: »Även hos oss förekomma . . .» och slutar på sid. 9 med orden »på annat sätt». I detta stycke har man uttalat en dom över en hel del djurägare i vårt land, en dom som enligt min mening är alltför generell och alltför kraftig för att kunna få stå kvar i ett riksdagens utlåtande. Man skriver här: »Även hos oss förekomma många av de förfaringssätt som där med rätta ansetts böra förbjudas, och vad särskilt beträffar husdjuren råda otvivelaktigt på talrika orter inrotade seder och bruk i fråga om deras behandling vilka äro ägnade att orsaka djuren onödigt lidande. Ej sällan hållas djuren instängda i mörka och osunda stall, svältfödas eller misskötas på annat sätt.»

Jag undrar, om man verkligen inom utskottet tänkt på den allvarliga innebörden av den beskyllning, som ligger i detta uttalande. Man säger, att på *talrika orter* i vårt land råda inrotade seder och bruk i fråga om djurens behandling, som skulle göra det nödvändigt att tänka på en skärpning av djurskyddslagen. Jag tror inte att våra djurägare i regel så illa sköta sig eller ha sådana seder och bruk beträffande djurvården, att man skulle våga fälla en dylik generell dom. Det är också för mycket sagt, då man här vill påstå att djuren *ej sällan* »hållas instängda i mörka och osunda stall, svältfödas eller misskötas på annat sätt».

Den dom man här uttalat är alldeles för hård och jag skall därför, herr talman, be att få göra det yrkandet, att just dessa av mig citerade rader utgå ur motiveringen.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Närlinge, *Andersson* i Dunker, *Mattsson*, *Gustafsson* i Lekåsa och *Werner* i Höjen.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag tror att den ärade talaren, som nyss gjorde ett yrkande, inlägger något annat i det uttalande, som han citerade, än det egentligen innehåller.

Nu borde det ej vara möjligt att ta upp en debatt om denna sak, enär man inte har någon utredning härom, som man kan visa på och enligt vilken kunde framgå, att i så och så många fall missförhållanden förekomma. Såväl av motionerna som av den litteratur, som finnes på detta område, förefaller det som om utskottet här icke skulle ha sagt mer än det kan stå för. Inte har jag något emot, om just detta uttryck i utskottets motivering faller bort, visst inte; det betyder i sak ingenting. Då jag emellertid icke anser, att de skäl som avgåvos för ett uteslutande av ifrågavarande rader äro tillräckligt starka för ett sådant yrkande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, sådan den nu föreligger.

Herr Hansson i Vännäsby: Herr talman! När jag läste igenom detta utskottsutlåtande, tänkte jag, att man i denna fråga icke skulle taga upp någon debatt. Såsom motionär ansåg jag mig mycket nöjd med utskottets utlåtande. Utskottet har icke endast tagit hänsyn till innehållet i de motioner, som före-

Ang. en särskild lag om djurskydd m. m. (Forts.)

ligga, utan har gått vidare och säger, att tiden nu är inne för en utredning angående djurskyddet i vårt land. Utskottet lämnar också en redogörelse för i vilken omfattning hithörande lagbestämmelser äro till finnandes i våra grannländer, i Tyskland, Danmark, Finland och Norge. I Norge föreligger just ett nyligen utarbetat förslag, för vilket utskottet redogör.

Jag begärde nu ordet dels med anledning av att herr Nyblom öppnade en debatt i denna fråga och dels på grund av vad utskottet anfört rörande det förslag, som föreligger i Norge. Detta tilltalar mig mycket, emedan det har ingående och omfattande bestämmelser särskilt om husdjurens vård. Vad jag särskilt fäste mig vid i detta avseende är något, som jag skall be att få antecknat till kammarens protokoll, detta med tanke på den eventuella utredningen.

Enligt det norska förslaget skall i lag förbjudas handel med häst, som är över 20 år, för annat ändamål än till slakt. Det finns ett farande släkte, som är spritt i detta land och som har till sitt speciella näringsfång att handla med utmärklade och i flesta fall gamla hästar. Jag skulle tänka mig, att om det väntade nya lagförslaget ginge i samma riktning som det norska, man därigenom skulle få möjlighet att effektivt utrota denna genanta handel och därmed åtföljande behandling av våra husdjur.

Den anmärkning, som gjordes av herr Nyblom synes mig icke vara så betydelsefull. Detta är ju endast ett utskottsutlåtande. Den blivande utredningen kommer naturligtvis att noggrannare formulera de bestämmelser, som skola ligga till grund för det nya lagförslaget och jag för min del måste säga, att jag är utomordentligt nöjd med utskottsutlåtandet och tillåter mig framhålla, att detta är en absolut fullträff för de motioner, som i kammaren äro avgivna i denna fråga.

Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till det redan gjorda yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Med herr Hansson i Vännäsby förenade sig herr *Lithander*.

Vidare yttrades ej. På av herr talmannen först därå framställd proposition blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Därefter gav herr talmannen i fråga om motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering oförändrad, dels ock på bifall till det av herr Nyblom under överläggningen gjorda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 4.

Ål föredragningslistan fanns härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckta motioner angående bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar.

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar.

I två likalydande motioner, nr 176 i första kammaren av herrar *Björnsson* och *Lindström* samt nr 334 i andra kammaren av herrar *Hallén* och *Vougt*, hade föreslagits, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och under vilka förutsättningar politiska sammanslutningar kunde åläggas skyldighet att föra böcker över sina inkomster och utgifter samt utlämna sina räkenskaper till offentlig kontroll, och om de förslag till riksdagen, vartill en dylik utredning kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.)
 Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Olsson* i Mellerud och *Lindberg* i Stockholm, vilka hemställt, att motionerna måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Olsson* i Mellerud: Herr talman! De problem, som förevarande motion upprullar, tillhöra demokratiens mycket betydelsefulla frågor. Det är utan tvivel så, att en demokrati som vill leva måste hålla sig fri ifrån obehöriga ekonomiska inflytelser.

För några tiotal år sedan var detta problem helt säkert inte så brännande som det är för dagen. Men på grund av rösträttens utvidgning och på grund av en hel del andra förhållanden har den politiska propagandan utvecklats i mycket hög grad. Den arbetar med skriftliga framställningssätt och med muntliga sådana. Det har emellertid icke stannat vid detta, utan den har också tagit en hel del av teknikens nyaste uppfinningar i bruk. Det är tämligen uppenbart, att en politisk propaganda för närvarande på grund av dessa förhållanden kräver mycket betydande penningmedel. Denna omständighet kan lätt föranleda, att obehöriga ekonomiska inflytelser komma till synes vid politiska valhandlingar. Vi äro ju icke alldeles främmande för att dylika inflytelser gjort sig gällande i vårt politiska liv. Jag är villig att erkänna, att vi på detta område säkerligen äro bättre ställda än flertalet andra länder. Säkerligen finnes icke något som helst skäl för det skull, som bland annat från en stor aftontidning här i huvudstaden ganska ofta igångsättes mot korruptionstendenser hos de svenska statsmakterna.

Å andra sidan kan det förefalla tämligen klart, att man borde taga lärdom av den varning vi fingo exempelvis år 1932, då det visade sig, att icke obetydliga penningmedel ifrån, låt mig säga ovidkommande håll hade kommit den politiska propagandan till del. När man kan konstatera ett sådant förhållande synes det mig vara på tiden, att man vidtar någon åtgärd för att icke en sådan olycklig utveckling skall fortsätta. Det är, som jag nämnde, en livsbetingelse för demokratien, att den håller sig ren från dylika inflytelser, och bästa sättet att hålla den fri ifrån desamma synes såväl motionärerna som reservanterna vara, att man låter offentlighetens strålkastare få spela in över partiernas medelsanskaffning. Alltså: fullt offentligt ljus över det sätt, på vilket de politiska partierna anskaffa sina medel för propaganda!

Motionärerna ha nu tänkt sig, att man kan nå detta syfte eller åtminstone komma ett stycke på väg mot ett sundare tillstånd genom att ålägga de politiska partierna bokföringsskyldighet; bokföringen skulle sedan givetvis på något sätt göras offentlig. Man har ifrån utskottets sida gjort diverse invändningar, och det är särskilt en av dessa invändningar, som man icke utan vidare kan gå förbi. När utskottet föregående år behandlade denna fråga befann jag mig också bland dem, som med hänsyn till ett utav dessa skäl, som jag också nämnde, ansåg, att man icke då kunde göra något åt saken i den anda, som motionen avsåg. Men ju mera jag har tänkt på detta, desto mera har jag blivit på det klara med att det är utav betydelse, att statsmakterna på ett klart och tydligt sätt tillkännage sin vilja i denna sak. Den utskottsanmärkning jag omnämnde och måste tillmäta en viss betydelse är den, i vilken utskottet säger, att ett åläggande om bokföringsskyldighet »med lätthet och i sådan omfattning skulle kringgås, att detsamma icke skulle leda till åsyftat resultat». Jag erkänner villigt, att det ligger en hel del i denna anmärkning. Det torde möta betydande svårigheter att konstruera denna bokföring på sådant sätt, att den icke skulle kunna kringgås i viss utsträckning. Men jag tror å andra sidan, att det är en icke obetydlig överdrift, då utskottet säger,

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.)
att bokföringsskyldigheten skulle kringgå i sådan omfattning, att ett åläggande därom skulle *sakna betydelse*.

Jag frågar mig: hur förfares i allmänhet, när penningmedel anskaffas för partiernas verksamhet? Jo, det går ju i regel så till, att det utom de direkta insamlingarna bland partimedlemmar anskaffas medel från personer eller institutioner, som gilla ifrågavarande propaganda. Då är det väl också i allmänhet så, att om en institution eller ett företag anslår medel till ett parti, så vill vederbörande för att ha garanti för den riktiga användningen av medlen överlämna dem till partiets ledning. Jag har svårt att tro, att partiledningarna i detta land skulle ha någon särskilt stor benägenhet att söka kringgå en utav statsmakterna åstadkommen lagstiftning. Jag tror tvärtom, att partiledningarna skulle låta sig angeläget vara, för att skydda sig för misstankar och dylikt, att lojalt foga sig efter en dylik lagstiftning. Jag tror också, att de, som bidra med större penningmedel icke ha någon särskild anledning att på alla möjliga sätt söka kringgå en sådan lagstiftning. Även dessa måste nämligen ha ett visst intresse av, att det hela går till på sådant sätt att de ha kontroll över medlens användning, vilket då i regel måste ske genom partiledningarna eller de mera centrala politiska organen.

I fråga om detta förhållande skulle jag ytterligare vilja ha sagt, att jag beträffande flertalet av de svenska medborgarna har den bestämda uppfattningen, att statsmakternas i lag deklarerade vilja för dem komma att vara skäl nog att efterleva ifrågavarande lagbestämmelser.

Den andra anmärkningen, utskottet gjort, är, att offentlighet över partiernas räkenskaper skulle leda till förföljelse och trakasserier av enskilda givare av penningmedel. Jag tycker, att denna anmärkning är en smula långsökt. Ty det är väl så redan nu, att det inte är någon hemlighet för allmänheten, att den eller den personen understödjer det eller det partiet med penningmedel. I allmänhet är det på det sättet, menar jag, att om en person eller en institution har ett starkt intresse av att gynna ett politiskt parti, vederbörande icke sticker under stol med detta. Man har, såvitt jag känner, hittills inte hört talas om att politisk förföljelse eller politiskt trakasserier utövats mot en person, som givit penningmedel till ett politiskt parti. Redan detta anser jag vara ett skäl för att den mening, utskottet uttalat på denna punkt, icke är sakligt grundad.

Den tredje anmärkningen man från utskottets sida riktar mot motionen är »att valhemligheten i stor utsträckning skulle äventyras», om man ginge med på stadgande av sådan offentlig bokföring. Denna anmärkning tycker jag är den svagaste av samtliga. Valhandlingen bakom valskärmen är en för allmänheten oåtkomlig handling, som icke står i ett ovillkorligt förhållande till den offentliga handlingen med bidrag av penningmedel och dylikt. Det är inte alls säkert, att den person, som bidrar med penningmedel, också alltid röstar för samma parti, som han ekonomiskt hjälpt. För att återgå till exemplet från 1932 — vem utav herrarna vill påstå, att han vet, hur den store givaren av penningmedel 1932 röstade eller till förmån för vilket politiskt parti denne man lade sin röst? Jag är övertygad om att ingen i denna kammare med någon grad av sannolikhet skulle kunna säga, var hans röst blev lagd vid de politiska avgörandena.

Jag vill vidare påpeka, att vad motionärerna här begära och som reservanternas anslutit sig till är en utredning, *huruvida* och under vilka förhållanden en sådan bokföringsskyldighet skulle kunna komma till stånd. Det blir utredningens sak att pröva icke enbart konstruktionen av denna bokföring utan även att avgöra, *om* den överhuvud skall komma till stånd.

Det är sålunda, såvitt jag förstår, intet äventyr att ansluta sig till den me-

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.)
ning reservanterna här gå in för. Reservanterna och motionärerna syfta till, låt mig säga en grundförstärkning av det demokratiska representationsskicket här i landet. Jag tror, att det är klokt att, som ordspråket säger, »hellre stämma i bäcken än i ån». Det är bättre att vi i god tid vidta anstalter för åstadkommande av en förbättring av de rådande förhållandena än att droja, tills vi av olika skäl måhända äro *tvungade* att vidtaga dylika restriktiva åtgärder.

Jag såg i en tidning, som redigeras av en ledamot av utskottet, ett påstående, som jag icke kan underlåta att ägna ett par ord. Han säger, att »det vore oförenligt med svenska begrepp om medborgerlig frihet» att antaga en sådan anordning som den föreslagna bokföringsskyldigheten för politiska partier. Jag har litet svårt att fatta vad det är, man överhuvud taget vill skydda, när man i detta sammanhang talar om *politisk frihet*. Visserligen är det här fråga om begränsning av en frihet, men en frihet att i löndom med penningmedel öva obehörigt inflytande på svensk politik. Det vill synas mig, som om en *sådan* frihet icke är utav det slag, att den bör av statsmakterna värnas.

Vi ha enligt min mening fått vissa varningar på detta område. Mig synes det vara på tiden att undersöka, om vi kunna skapa en spärr för den utveckling, som måhända annars kan komma. Det är vidare klarlagt, att inga legala intressen kunna skadas genom ett bifall till reservationen. Under sådana förhållanden tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av herr Lindberg i Stockholm och undertecknad avgivna reservationen.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag befinner mig visserligen icke bland undertecknarna av detta utlåtande, men jag känner mig likväl ansvarig för det beslut, till vilket utskottet har kommit. Jag skall inte med mitt anförande upptaga tiden så länge som den ärade reservanten gjorde, utan skall i huvudsak nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan om avslag å den föreliggande motionen.

Motiveringen för detta avslagsyrkande är, tror jag, tillräckligt stark för att kammaren skall kunna följa utskottets förslag. Det är tydligt, att man kan motivera ett avslag på motionen även på annat sätt än utskottet har gjort. Jag tror emellertid, att den motivering, som utskottet framlagt, är tillräcklig. Jag ber att få påminna om, att denna motion i huvudsak är samma motion, som förelåg till behandling vid fjolårets riksdag. Den motionen avstyrktes då av ett enhälligt första lagutskott. När detta ärende föredrogs i andra kammaren föranledde det icke någon debatt, och i första kammaren hölls endast ett anförande i motionens riktning. Det är icke möjligt för mig att veta, i hur stor utsträckning missförhållanden förekommit av det slag, som motionären och även reservanterna pekat på. Jag håller emellertid icke för otroligt, att sådana missförhållanden förekommit, och det är mycket möjligt, att dessa kunna vara av sådan art, att man bör tillgripa en lagstiftning. Jag hävdar emellertid bestämt den uppfattningen, att om man med lagstiftning skall ingripa mot ett sådant ont, är den väg, som motionären anvisat, icke den rätta vägen. Man måste nog söka komma tillrätta med det onda på annat sätt. Om något skall behöva göras, är det kanske — detta är min rent personliga mening — större anledning att göra det i sammanhang med en undersökning av lagstiftningen rörande mutor och bestickning. Kanhända finnes det också anledning att i sammanhang med de pågående utredningarna rörande ny aktiebolags- och bankaktiebolagslag även ha de i motionen berörda frågorna i åtanke. Man kan nog icke tänka sig att kunna råda bot på dessa missförhållanden med införandet av en dylik bokföringsskyldighet. Både

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.)
motionären och reservanterna äro ju ense därom, att det icke går att genomföra en dylik lagstiftning över hela linjen. Om en sådan lagstiftning skulle genomföras måste nämligen ändå vissa undantag göras. Under sådana förhållanden måste jag säga, att lagen skulle bli mycket mindre effektiv, än i det fall att man kunde åvägabringa en lagstiftning på andra grunder, som kunde gälla för alla organisationerna på detta område.

Jag skall, herr talman, tillåta mig att stanna vid detta, och hemställer alltså om bifall till utskottets utlåtande med den motivering, som utskottet anfört.

Herr Vougt: Herr talman! Mina herrar! Att få en motion avstyrkt av första lagutskottet är en av de lindrigaste olyckor, som man kan råka ut för. Det finnes för övrigt ingen större anledning för mitt vidkommande att taga till orda nu i denna sak, allra minst efter de ord, som här nyss uttalats av herr Olsson i Mellerud, men det är dock ett par synpunkter, som jag gärna ville framhålla.

Det kan väl av alla erkännas, att vi med våra nuvarande valrörelser kommit fram till ett tillstånd, som icke alls är idealiskt för en demokrati. Vid en fullt utbildad demokrati bör det ju vara så att medborgarna utan vidare veta, hur de vid valtillfällena skola lägga sina röster. Möjligen behöves det någon upplysning från de olika partiernas sida om deras ställning till vissa frågor. De våldsamma valrörelser, som nu riva upp hela landet under några månaders tid före ett val, äro väl i alla fall en ganska grotesk karikatyr av vad en demokrati i det hänseendet borde kunna erbjuda. Man har också i utlandet sett, att propagandan drivits till fullkomligt omåttliga proportioner, något som borde vara ägnat att förskräcka. Under sådana förhållanden är det icke underligt, att man blir betänksam mot tendensen, att stora kapital nedläggas i partiernas valrörelser. Jag erinrar om de avslöjanden, som gjordes 1932 i samband med polisutredningen rörande fallet C. G. Ekman. Det visade sig då, att det fanns ett aktiebolag, som kallades Unitas, som dock icke synes ha varit inregistrerat, vilket bolag bestod av ett konsortium av banker och möjligen även av enskilda. En ledande bankman lämnade å detta konsortiums vägnar mycket stora penningssummor till de olika partier, som Unitas önskade gynna. Sådant gör, att man verkligen blir en smula betänksam mot en på många håll i olika avseenden iakttagen liknande tendens. Motionärerna ha nu avsett, att man genom införande av bokföringsskyldighet skulle vinna syftet att konstatera sambandet mellan propagandan och de intressen, som ställa det materiella underlaget till förfogande. Första lagutskottet är av annan mening, men det är med glädje man konstaterar, att frågan nu har avancerat så tillvida, som under utskottets avstyrkande utlåtande i år stå två reservanter. Det är också en betydande vinst, att första lagutskottet är ense med motionärerna om behovet av en kontroll över penninggåvor till de politiska partierna. Om man verkligen är enig om den saken, borde det icke vara så svårt att finna en utväg till en lösning av frågan även om man i likhet med första lagutskottet icke vill skrida till att införa bokföringsskyldighet. Tyvärr är det emellertid så, att det icke råder enighet i pressen beträffande önskvärdheten av dylik kontroll. Tidningarna representera ju de politiska partierna, och åtminstone på vissa håll i Stockholmspressen har jag funnit, att man icke ens erkänner, att det vore nyttigt att införa en kontroll sådan som denna. Under andra förhållanden, skulle man ju kunnat hoppats på, att de politiska partierna i likhet med det socialdemokratiska partiet togo till regel att publicera sina insamlingar till valrörelsen. Därigenom skulle ju åtminstone ett av de önskemål, som motionärerna åsyftat att vinna, kunna nås utan någon lagstiftning.

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.)

När jag nu ber att få yrka bifall till reservationen, herr talman, är det i den tanken, att det möjligen blir tillfälle att återkomma med en framstöt i denna fråga på en linje, som kan vinna riksdagens bifall.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag har ingen som helst anledning att gå emot den kritik, som från motionärernas sida riktats mot vissa yttringar av valrörelserna, speciellt då från de borgerligas men även från det socialdemokratiska partiets sida. Det är alldeles uppenbart, att vad därvid förekommer kan kritiseras. Man och man emellan meddelas också företeelser, som man helst icke öppet talar om, men som otvivelaktigt vittna om förhållanden, efter vilka man kan sätta ett frågetecken. Från vår sida finnes emellertid inget som helst skäl att säga annat än: Var så god, våra kassor härstamma från våra medlemmar, våra insamlingar äro av den natur att de redovisas. Vårt parti har självt fullkomligt klart för sig, att så skall ske, och det i det renlighetens intresse, som herrar motionärer tala om. Jag tycker dock icke, att socialdemokraterna ha så stor anledning att härvidlag kasta sten. Hade jag varit närvarande i kammaren vid ett tidigare tillfälle, då man diskuterade en fråga liknande denna, skulle jag verkligen begärt ordet och framfört några synpunkter. Socialdemokraterna, som i vissa fall på mer eller mindre ohållbara grunder tvångspumpa fackföreningsorganisationerna och sedan ropa i himmelens sky om andra av fackorganisationerna få någonting till sina valfonder, äro sannerligen icke de, som äro de mest lämpliga att ställa sig som kritiker. Det synes mig emellertid föreligga ytterligare ett skäl, varför man från det hållet borde gå fram litet försiktigare. Som herrarna finna, äro socialdemokraterna icke själva ense. Motionärerna gå på en linje och det socialdemokratiska partiets ledamöter i utskottet på en annan. Om jag nu emellertid ansluter mig till utskottets uppfattning, är det av helt andra skäl, än som härvidlag ha anförts. Jag vill icke häda någon, men jag tror, att det där talet om renlighet i det politiska livet, icke är annat än ett tal för publiken.

Emellertid skulle jag bra gärna vilja ha reda på en sak. Hur ha herrarna tänkt sig att detta skall genomföras. Om man nu nöjer sig med en redovisning i pressen, har man i alla fall icke åstadkommit något annat än ett sken, i varje fall blir det så, när det gäller de stora partierna. Pengar, som givas från enskilt håll, åtminstone större summor, kunna ju delas upp och redovisas under helt andra namn. Beloppen kunna exempelvis fördelas på partiledningens ledamöter o. s. v. När det gäller exempelvis något av de borgerliga partierna, skulle partiledarna eller låt mig säga partiets styrelse eller verkställande utskott ingalunda förlora i auktoritet, om i den offentliga redovisningen av medel, som inkommit till valfonden, på deras namn togs upp stora belopp. Jag tror således för det första, att det icke är så mycket allvar bakom denna motion. För det andra, är jag verkligen av utskottets uppfattning, att det torde vara svårt att genomföra en anordning, som åstadkommer vad motionärerna säga sig vilja nå. Jag har ytterligare ett tredje skäl, ett utomordentligt skäl för anslutning till utskottet. En lagstiftning, vilken som helst på detta område skulle, när det gäller de stora partierna, i varje fall när det gäller de borgerliga partierna, bli av noll och intet värde. Lagen skulle kringgås och myndigheterna skulle se genom fingrarna med den. Vi ha redan nu en lagövervakning, som anpassar sig efter förhållandena. De stora partierna, de borgerliga skulle följaktligen — bortsett från vad jag förut sagt, att man kunde kringgå det hela — gå fullkomligt fria. Men man kan vara fullkomligt övertygad om — och det är underligt, att de, som åberopa demokratiens renlighet, inte tänkt på de demokratiska rättigheterna, — att mot vissa partier skulle lagstiftningen komma att användas. En sådan lagstiftning skulle

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.)
komma att användas till ytterligare ingripanden mot de för den bestående ordningen misshagliga partierna. Jag tror inte, att det finnes någon som helst möjlighet att förneka riktigheten av denna uppfattning. Vad herrarna begär skulle alltså bli ett nytt vapen i händerna på dem, som nu vilja vidtaga åtgärder mot vad de kalla statsfientlig verksamhet, fastän de åsyfta något helt annat, nämligen förföljelser mot för dem och deras meningsriktningar misshagliga uppfattningar. Det förvånar mig, att vare sig utskottet eller motionärerna inte ett ögonblick tänkt på detta, inte med ett ord yttrat sig om den saken. Allra mest förvånande är, att motionärerna, som tala så stort om demokratiens renlighet inte tänkt på den sidan av saken. Annars finnes det för motionärerna massor av källor att ösa ur. Här har förekommit i Stockholm ett uppträdande från myndigheternas sida, då det gällt insamlingar, som varit absolut partiskt, ett uppträdande, som gynnat en part till förfång för andra. Och liknande förekommer i andra fall. Vi behöva bara hänvisa till, vad en stor högerkvällstidning under de senaste dagarna drivit för trafik, då den öppet kräver, att vissa partier *skola förbjudas* att få hyra lokaler till sina möten. Förlåt, herrar Olsson och Vougt! Man skall vara blind på båda ögonen, om man i sin nitälskan för demokratiens i en situation som denna inte har ett ord att säga om dylikt.

Men går man till utlandet, tror jag, att det finnes massor av fall. Vid alla de val, som ägde rum de två sista åren i Tyskland före händelserna i januari 1933, utnyttjades såväl den kommunala makten som statsmakten till följd av sådana här och närbesläktade lagparagrafer mot arbetarpartierna, också socialdemokraterna. I Frankrike berättar man nu, att man syftar till något liknande, delvis har för övrigt vad här åsyftas redan kommit till användning. Och vad England beträffar, tycker jag inte, att en socialdemokrat borde åberopa det landet, som herrar reservanter gjort.

Med hänsyn till, herr talman, att vi inte vilja vara med om att sätta nya vapen i händerna på myndigheter och på den reaktion, som redan reser kammen alltför högt, kunna vi inte vara med om det förslag, som motionärerna framfört, utan måste följaktligen yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill dock ännu en gång understryka, att för vårt partis vidkommande, ett litet parti och ett parti, som är hänvisat till arbetarklassens småbidrag, finnes det intet att fördölja. Det är praxis inom det partiet, att man redovisar i pressen de medel som komma in.

Herr Wallén: Herr talman! Efter herr Kilboms sista anförande, som slutade med, att motionen skulle vara reaktionär, är det kanske litet farligt att uppträda. Herr Kilbom anser väl mig också reaktionär, eftersom jag tänkt tala *för* motionen, d. v. s. reservationen. Men när herr Kilbom pro primo talar om falsk bokföring, och att lagen skulle kringgås, då måste jag reagera. Jag känner inte, hur det är i herr Kilboms parti med bokförings-systemet, men jag vet, att i det parti, jag tillhör, ha vi en sådan bokföring, att vi tryggt kunna lägga fram den utan att förfälska densamma.

När herr Kilbom pro secundo framför, att bokföring för de borgerliga partiernas räkning skulle vara av noll och intet värde, därför att lagstiftningen och myndigheterna skulle se till, att dessa partier icke bleve kontrollerade på samma sätt som de andra partierna, tror jag, att en reaktion mot det yttrandet är på sin plats, så mycket mer som vi i allmänhet här i Sverige ha att glädja oss åt en opartisk tillämpning av de gällande lagarna.

Pro tertio talade herr Kilbom om, att det skulle vara svårt att genomföra en sådan lag och sådan bokföring. Jag tror inte, att det behöver bliva så svårt. Och det har inte heller ifrågasatts annat än en utredning av

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.)
saken. Det kan under sådana omständigheter inte vara farligt att låta den komma till stånd och sedan bedöma frågan, när vi ha utredningsmaterialet färdigt.

För övrigt instämmer jag i herr Vougts anförande. Jag tror, att det täcker det hela. Några nya synpunkter, som skulle kunna vägas mot detta, ha knappast framkommit, och jag vill säga, att även för ytterlighetspartierna bör det vara angeläget att införa en sådan bokföring. Herr Kilbom talar om, att det skulle vara de för statsfientlig verksamhet beskyllda partierna, som skulle råka särskilt illa ut. Han menar tydligen kommunisterna eller f. d. kommunisterna och nationalsocialisterna. Är det inte nu så i stället, att man beskyller med eller utan rätt såväl kommunister som nationalsocialister att äga utländskt kapital till förfogande? Har man rent mjöl i påsen, herr talman, bör då en sådan lagstiftning vara synnerligen *välkommen*, ty ett lojalt givande av medel för lojala svenska intressen avses det inte att på något sätt skada genom denna lagstiftning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag skulle kunnat nöja mig med att instämma med herr Olsson i Mellerud, men då det nu blivit debatt om saken, vill jag ändå säga några ord.

När utskottet behandlade den föreliggande motionen, framhölls från högerhåll, att man ville inte vara med om en utredning om bokföringsskyldighet för de politiska partierna, därför att man inte ville tillåta, att polisen skulle infinna sig på organisationernas expeditioner och begära att få se deras böcker. Man hade tydligen på det hållet den uppfattningen, att vilken patrullerande poliskonstapel som helst skulle kunna gå upp och tilltvinga sig att se igenom kassaböckerna. Man hyste sålunda en rädsla för polisen, som man mig veterligen inte förut hyst, ty har det varit från något håll, som man ivrat för större makt åt polisen här i landet, så har det varit från högerhåll man gjort det. Nu är det klart, att varken motionärerna eller reservanterna mena, att det skulle vara tillåtet för en poliskonstapel vilken som helst att gå upp och begära att få gå igenom böckerna hos de politiska partierna. Det måste där som på andra håll först finnas någon anledning, någon misstanke, att det inte ligger rätt till, och så måste det väl vara en order från högre ort innan vederbörande får gå upp och taga del av böckerna.

Det skulle också, ha vi reservanter liksom även motionärerna ansett, ligga en ganska stor trygghet i blotta medvetandet om, att de politiska partierna hade skyldighet att föra böcker. När man kan i stor utsträckning åtminstone övervaka bokföringen för andra sammanslutningar, borde det vara möjligt att göra det även för de politiska partierna. Men det är klart, att den, som vill kringgå lagar och författningar, alltid finner kryphål lämpliga att gömma sig i. Det veta vi. Men skulle man därför avstå från att stifta lagar, då skulle det vara överflödigt överhuvud taget att hava lagar och författningar, därför att, såvitt jag vet, finnes ingen sådan, där det inte finnes kryphål att gömma sig i.

Herr Kilbom talade om, att det socialdemokratiska partiet tvångsrekvirerar anslag från fackföreningarna, och att det skulle vara något slags skumraskpolitik i det. Jag vet inte, att det socialdemokratiska partiet någon gång kunnat tilltvinga sig anslag från fackföreningarna. Men jag har däremot reda på, att andra partisammanslutningar redan flera månader, innan ett sådant anslag kunnat beviljas, talat om, hur stort det skulle vara, och att det skulle utgå från fackföreningarna. Såvitt jag vet, har det inte heller inträffat, att en fackförening beviljat 5 kronor till exempelvis det socialdemokratiska par-

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.)
tiet, utan att samma femkrona har varit återgiven nära nog i varenda svensk tidning. På den kanten har åtminstone rätt full effektivitet och offentlighet. Har det skänkts pengar från något annat håll till det socialdemokratiska partiet, har detta också redovisats i pressen och varit fullt offentligt. Därför hyser man hos det socialdemokratiska partiet ingen rädsla för, att det skulle bli bokföringsskyldighet, och följaktligen kan man gott vara med på, att något sådant blir genomfört. Dem, som yrka avslag på förslaget om utredning, kan man däremot misstänka för, att de inte ha rent mjöl i påsen och inte våga gå in för öppen bokföring över vad de fått till hjälp till valfonder o. s. v. Herr Lindqvist sade, att man i stället för att här yrka på bokföringsskyldighet borde undersöka, hur det är med lagarnas effektivitet, när det gäller mutor och bestickningar. Ja, har han den uppfattningen, att det skulle förekomma mutor och bestickningar inom de politiska partierna, borde han i stället yrka på, att utredningen skulle omfatta även sådana saker, i stället för som han nu gjort yrka avslag. Hans anförande gick, tyckte jag, i den riktningen, att det förr borde ha lett till ett yrkande om bifall till reservationen än till rent avslagsyrkande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Ljunggren**: Herr talman! Jag ämnar inte gå in i någon längre diskussion om denna sak, men jag har ansett mig böra begära ordet för att uttala min mening. Jag kan i allt väsentligt instämma med herr Wallén. Jag har den uppfattningen, att de politiska partierna böra ha sina ekonomiska affärer så ordnade, att de kunna låta vem som helst titta i böckerna. Den politiska ärligheten synes mig fordra, att man där ingenting skall ha att dölja. Jag tror därför, att denna motion är en motion, som inte utan vidare bör avslås. Jag har i varje fall med mitt ringa bidrag velat uttala, att jag anser det riktigt, att en sådan utredning får komma till stånd, som här är föreslagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Bara ett par ord till min partivän herr Lindberg i Stockholm. När han talade, blev jag verkligen rädd, och det blev jag även i utskottet. Det förefaller av hans utläggning av detta ärende, som om han vore stor vän av, att vi skola skicka polis till de politiska organisationerna. När herr Lindberg säger detta, att högern inom utskottet är rädd för att polisen skall komma, vill jag säga, att även jag är rädd för att skicka för många poliser till de politiska organisationerna. Jag kan ännu åtminstone inte se, att det föreligger något, som ger mig anledning att säga, att man skall ha polisen in i detta. Då tröstade sig herr Lindberg med, att inte vilken konstapel som helst finge detta uppdrag, utan att det komme att överlämnas till chefer och förmän. Det har herr Lindberg inte något emot. Ja, är det av behovet påkallat, så må de gärna komma, men det är egendomligt, att man från socialdemokratiskt håll talar så, som herr Lindberg gör.

När herr Lindberg sedan tillägger, att de, som ha rent mjöl i påsen, inte behöva vara rädda för att biträda denna motion, då förstår jag verkligen inte, vad han menar. Det är väl ändå en överdrift.

Till den siste ärade talaren vill jag säga, att det varit mycket intressant, om vi fått höra, huru herr Ljunggren ville göra en sådan lagstiftning för att verkligen få den effektiv. Här har motionerats om utredning syftande till att de politiska partierna skola vara skyldiga att föra böcker över sina inkomster och avge deklaration därom. Det är detta, som det är fråga om. Tror herr Ljunggren, att det är tillräckligt för att vinna det syfte, man vill nå?

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.)

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag vill bara gent emot herr Lindqvist säga, att jag har aldrig begärt, att polisen skall gå och undersöka detta, utan jag har försökt polemisera mot dem, som hade för sig, att vilken poliskonstapel som helst skulle kunna undersöka böckerna hos de politiska partierna. För övrigt vill jag fråga herr Lindqvist, om inte polisen redan nu gör besök hos de politiska partierna, inte därför att de glömt bokföra vissa saker, men ur andra synpunkter. Jag har heller inte sagt, att jag skulle vara någon förespråkare för ett starkare polisvälde, utan att det var högern, som ivrat för ett starkare polisvälde. Inte är det detsamma, som att jag skulle göra det.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Det förefaller, som om begreppen i fråga om vad motionärerna och reservanterna vilja ha blivit en smula förvirrade. Jag tillåter mig hänvisa till, vad vi säga i reservationen, att avsikten är, att ett politiskt parti för sina valkostnader skulle avlämna till offentlig myndighet en deklaration, och att den skulle vara stödd på partiets bokföring. Det är kärnan i saken.

Att sedan, på sätt herr Kilbom och i någon mån även herr Lindqvist gjorde, orda om förslagets detaljer, kan väl inte vara lämpligt, när det är fråga om en i sina detaljer så svårbedömlig sak som denna. Vi måste överlämna åt utredningen konstruktionen av förslagets detaljer. Motionärerna yttra sig t. o. m. så försiktigt, att de säga, att det skall överlämnas åt utredningen att undersöka, om det är möjligt att komma fram på denna väg.

När jag hörde herr Kilboms i mitt tycke mycket underbara motivering, gjorde jag samma reflexion, som när jag läser Stockholmspressen i dessa dagar. Det är valfebern, som talar. Här är inte avsikten att ställa till en partipolitisk träta, om vad det och det partiet möjligen kan ha för lik i lasten, eller vad det och det partiet kan ha för fördelar av de framställda önskemålen. Det här är ett krav från demokratiens verkliga anhängare att se till, att farliga metoder inte insmyga sig i ett demokratiskt samhällsskick. Om herr Kilbom, som han säger, inte tror på allvaret i de framställningar, som gjorts, så är det ju hans ensak. Det är tråkigt för all del, men däråt är intet att göra. Det är heller inte ovanligt, att herr Kilbom i sitt uppträdande mot det parti, jag tillhör, gör påståenden, som ha ganska litet med verkligheten att skaffa. Såväl motionen som reservationen äro burna av känslan för renlighetskravet, när det gäller demokratiens handlande. Inga *lojala* intressen trädas för nära. Det förefaller mig därför, som om det är all anledning för kammaren att bifalla reservationen.

Herr **Ljunggren**: Herr talman! Herr Lindqvist i Halmstad undrade, hur det skulle kunna tillgå med den bokföring, som det här talas om. Skall man verkligen behöva diskutera en sådan sak som hur bokföringen skall ordnas? Nog vet jag, att det finns olika sorters bokföring och att i dem kan döljas både det ena och det andra, men å andra sidan är det ju nu icke bara fråga om en utredning om hur det skall gå till vid en sådan bokföring — jag gissar, att det komme väl att sägas någonting i utredningen om den saken också — utan här hemställes det, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, *huruvida* politiska sammanslutningar kunna må åläggas att föra böcker över sina inkomster och utgifter o. s. v. Den saken måtte väl i alla fall gå an att utreda, och utredningen får då säga ifrån, om det är lämpligt eller ej. Det är det minsta man kan begära.

För min del håller jag före, att om vederbörande icke vilja säga sina namn, när det gäller ekonomiska bidrag till politiska sammanslutningar, och stå för namnen i böckerna, böra inga pengar tagas ifrån sådana håll. De politiska

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.) sammanslutningarna kunna eljest komma under inflytelser, som icke alls äro nyttiga vare sig för partiet eller för politiken eller för landet.

Jag anser, att när nu motionen kommit fram — jag vill icke på något sätt döma om orsaken till att den är framlagd, det tillkommer icke mig — och då den enligt min mening innehåller en kärna av sanning, som bör få komma till sin rätt, kan man icke, herr talman, annat än yrka bifall till yrkandet om en utredning. Denna må leda till vilket resultat som helst — någon nytta skall den väl i alla fall åstadkomma.

Herr Hillgård: Herr talman! De inom utskottet, som tillhöra majoriteten, äro alldeles ense med motionärerna om att fördöma — och starkt fördöma — alla korruptiva tendenser i vårt politiska liv. Meningsskiljaktigheten ligger däri, att majoriteten icke kunnat finna, att den väg motionärerna anvisat är framkomlig. Motionärerna upplysa, att man i England har en lagstiftning i denna riktning. Ja, det är riktigt. Det finns där en gammal lag — den är över 50 år gammal, från år 1883 — som går ut på att valkandidaten är skyldig utnämna en valagent, som i anslutning till räkenskapsutdrag och specifikationer deklarerar kostnaderna för valagitationen. Det lär vidare finnas bestämmelser om att valkostnaderna icke få överstiga ett visst maximum. Motionärerna omnämna, att såvitt de ha sig bekant denna lagstiftning gjort god nytta. Enligt vad som upplysts, förhåller det sig emellertid så, att inkomstredovisningen — och det är ju den punkten man framför allt intresserar sig för, så att man kan få reda på varifrån pengarna komma — endast upptager en enda post, nämligen valkandidatens eget bidrag. Men varifrån han i sin tur fått pengarna får man ingen upplysning om.

Herr Olsson i Mellerud och även andra, som intaga samma ståndpunkt som han, ha medgivit, att stora svårigheter föreligga och att det är vanskligt att få en lagstiftning verkligt effektiv. Det ha vi också ansett inom utskottet. Herr Olsson i Mellerud erinrade om — jag tänker särskilt på hans anförande, därför att det var det första och upptog, så vitt jag kunde fatta, det väsentliga av vad som är att anföras från den sidan — att partiernas medelsankaffning sker dels genom direkt insamling bland partimedlemmarna, och dels genom större bidrag från olika håll. Vad den direkta insamlingen beträffar, så kan man ju mycket väl tänka sig att den skedde — kanske sker det redan — genom att man sålde något slags kuponger, valmärken, eller vad man vill kalla dem, ungefär på samma sätt som man genom förstamajblomman insamlar medel för visst ändamål. Det behövs bara, att man förfar på så sätt för att praktiskt taget obegränsade belopp skola kunna inflyta från ett fåtal håll utan att det låter sig kontrolleras.

För övrigt, när vi nu ha ett partiväsen i vårt politiska liv — och det anse vi oss icke kunna undvara — så är det alldeles ofrånkomligt, att partierna måste ha pengar att röra sig med. För min del tycker jag det är beklagligt och en utveckling i felaktig riktning, att valkostnaderna tendera att ständigt växa. Det är riktigt, som det heter i motionen, att valpropagandan slukar större och större belopp. Detta förhållande kan ge anledning till ganska pessimistiska reflexioner rörande åsiktsbildningen i vårt demokratiska samhälle. En framstående socialdemokratisk författare har i en bok om social psykologi utvecklat propagandans betydelse för åsiktsbildningen och erinrat om hurusom enligt många mening den åsikt kan väntas segra, som har det förnämsta propagandamaskineriet till sitt förfogande.

Herr Olsson i Mellerud framhöll, att han icke trodde, att de ansvariga partiledningarna skulle kringgå en eventuell lagstiftning, och det har även erinrats om att partierna äro alldeles oförhindrade att redan nu framlägga dekla-

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.)
 rationer över sina valkostnader. För dem som förfara lojalt, icke bara mot den tanke, som skulle ligga till grund för en lagstiftning, utan mot samhället, mot allmänintresset, och sålunda icke taga understöd från sådant håll, som därigenom vill förskaffa sig möjlighet till obehörigt inflytande, för dem är lagen obehövlig. Men för dem, som icke äro lojala, skulle just möjligheten att kringgå lagen göra kontrollen illusorisk.

Utskottsmajoritetens invändning om att valhemligheten skulle kunna komma i fara har bagatelliserats, och herr Olsson i Mellerud åskådliggjorde sitt resonemang i den delen med en fråga, om någon trodde sig veta, med vilket parti Ivar Kreuger röstade. Ja, men herr Olsson i Mellerud, det var väl ändå ett ganska ovanligt fall. Jag skulle tänka mig att 99.99 % av valmännen icke tillämpa den metoden, att de lämna stora valbidrag till olika partier. Det är väl i allmänhet så, att om en vanlig enkel medborgare i detta land befinnes ha lämnat 10 eller 50 eller 100 kronor till ett parti, vem som helst kan räkna ut, att det partiet har hans sympatier och det partiet röstar han med. Om han sedermera, när den s. k. valhandlingen skall utföras, har förmånen att gå bakom en skärm för att lägga in sin valsedel, så är det väl rent nonsens, förefaller det mig, att söka göra gällande, att valhemligheten därmed är bevarad, ehuru valbidraget offentliggöres.

Vi ha inom utskottet hyst starka farhågor för att den ifrågasatta anordningen skulle leda till politiska förföljelser och trakasserier. Man må ju betänka, att det i valtider just icke finns mycket utrymme för objektivitet. Lidelserna drivas upp, allting tolkas till det värsta, man letar upp vadhelst man kan och lägger ut det från sitt håll, det ena partiet mot det andra. Som sagt: rättvisa, lugn, sans och måtta ha icke mycket att säga till om under valtider. När det nu beklagligtvis är på det sättet, måste man väl säga, att en offentlig tillgång till varje partis räkenskaper — och märk väl, att det får icke bara vara klumpsummor utan detaljerade uppgifter, om det skall vara någon mening med det — alltför lätt skulle kunna utnyttjas på ett sätt, som jag tror vi alla skulle komma att reagera mot.

Inom utskottet ha alla, med undantag av två representanter för det socialdemokratiska partiet, varit ense om den linje, som angives i utlåtandet, även representanterna för bondeförbundet och folkpartiet. Jag känner mig därför icke alldeles övertygad om att herrar Wallén och Ljunggren talat å sina partiers vägnar i denna del.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Vougt: Herr talman! Om jag icke felaktigt uppfattade herr Hillgård, menade han, att det parti, som ville förfara lojalt, redan nu har möjlighet att publicera en uppställning över sina inkomster. Denna punkt tillät jag mig nyss trycka på, då jag yttrade, att det när som helst är möjligt att nå det syfte motionärerna vilja nå, om nämligen partierna ena sig om att, i likhet med vad det socialdemokratiska partiet nu gör, publicera en fullständig uppställning över sina valbidrag. Jag hoppas, att herr Hillgårds deklaration innebär, att högern i framtiden kommer att offentliggöra sina bidragslistor.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Det förekom i fjol ett pikant avslöjande angående regeringspartiets ställning vis å vis Ivar Kreuger, ett avslöjande som väckte en viss uppmärksamhet, och försöken att klara av det samma fingo en tämligen blandad effekt. Det är i varje fall min uppfattning, att även om man lyckades klara ut för sina trogna, att man icke haft några särskilda transaktioner med Ivar Kreuger, de som äro motståndare till social-

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.)
demokratien ännu leva kvar i den föreställningen, att Kreuger hade subsidierat tidningen Socialdemokraten. Jag tror, att om man erinrar sig fjolårets händelser, man nog kan få bakgrunden till den socialdemokratiska framstötten i denna fråga. Den skall väl vara ett slags försök att rentvå sig själv med hänsyn till den allmänna opinionen och visa, att socialdemokratien icke hade något att göra med Ivar Kreuger. Under alla förhållanden är det tämligen klart, att även om socialdemokraterna skulle få igenom vad de nu yrka, detta icke skulle beröra vad som tidigare varit utan endast vad som kommer i fortsättningen. Därför måste deras gest — deras försök att rentvå sig själva — betraktas som tämligen misslyckad.

En av de socialdemokratiska talesmännen, herr Olsson i Mellerud, framförde en stilla undran, vilket parti Kreuger röstat med. Om man ser på Kreugers ställning till de politiska partierna, finner man, att det är ganska svårt att klara ut, var Kreuger hade sina starkaste politiska sympatier. I varje fall visade statsministerns avslöjande på sin tid om Kreugers transaktioner med Kilbomspartiet, att icke var det precis några politiska betänkligheter, som hindrade Kreuger att inleda affärsförbindelser med olika partier. Vad beträffar övriga partier i riksdagen, om jag undantager det parti jag själv representerar, så är frågan om deras ställning till Kreuger mer eller mindre dunkel. När jag nu ansluter mig till utskottsmajoritetens ståndpunkt, är det icke därför att vi från vårt partis sida skulle ha något att dölja med hänsyn till våra understöd. Om herrarna försöka att hålla sig litet allvarliga, så skall jag tala om, att det är svenska arbetare och svenska småbönder, som betala understöden och finansiera vår valpropaganda, och det är ganska klart, att om det bara funnes ett uns sanning i de insinuationer, som nu offentliggjorts gentemot oss om att vi skulle få understöd från utländskt håll, skulle vi icke vara så fattiga och ha så svårt att hävda oss i propagandakonkurrensen.

Det finns redan nu en hel serie erfarenheter av de praktiska verkningarna av ett kontrollsystem som det föreslagna. Det finns länder, där bara den omständigheten, att en arbetare skriver på en lista för ett arbetareparti, kan rendera honom koncentrationsläger och det hårdaste straff. Den plan socialdemokraterna lagt upp i denna fråga går visserligen icke lika långt som exempelvis Hitlers förbud mot understödjande av vissa politiska partier men ligger på samma linje. Det är samma principiella innebörd, nämligen att staten skall vara övervakaren och kontrollanten över allt vad enskilda medborgare företaga sig i detta land. Och just på grund av den principiella innebörden i det föreliggande förslaget, även om det icke går så långt som de fascistiska staternas kontroll och förbud, när det gäller medborgarnas understödjande av politiska partier, är förslaget ett steg i samma riktning. Därför ansluter jag mig, herr talman, till utskottsmajoritetens ståndpunkt.

Herr Kilbom: Herr talman! Endast några ord, herr talman, till herr Olsson i Mellerud. Han säger, att min ståndpunkt är underlig. Är det så underligt, herr Olsson i Mellerud, om man resonerar som så: visst vore det bra, om man kunde åstadkomma den av motionärerna önskade kontrollen, och visst vore det utmärkt, om man kunde skapa garantier för att genom ekonomiskt understöd inflytande icke övades på det politiska livet, men motionärerna ha icke kunnat anvisa någon väg, varigenom detta skulle bli möjligt. De ha icke ens, som jag förut nämnde, tagit upp till behandling den mycket nära till hands liggande faran, att en eventuell lagstiftning komme att av myndigheterna tillämpas mot misshagliga samhällsåskådningar. Icke är väl herr Olsson i Mellerud ett sådant blåögt barn — uttrycket är icke illa ment — att han icke vet, att gällande lag tillämpas olika med hänsyn till olika medborgare? Är detta

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.)
främmande för herr Olsson i Mellerud? I så fall måtte det ha blivit det på de sista åren, ty jag vet, att tidigare har det icke varit honom främmande. Då vi således anse att en lagstiftning av denna art är första steget på vägen till skapande av möjligheter för de borgerliga åskådningarnas företrädare att via myndigheterna förfölja för dem politiskt misshagliga partier, kunna vi icke ens gå med på en utredning.

Men, säger herr Wallén — och han är ju mannen att vittna om den saken — en utredning är icke farlig. Herrarna tyckas tro, att vi ha dåligt minne. För tre år sedan försäkrade nuvarande statsministern, att mer än en utredning skulle det icke bli, när det var fråga om åtgärder mot »statsfientlig verksamhet». Vi tro icke, sade socialdemokraterna, att utredningen kommer att visa behovet av en lagstiftning, men om så skulle bli fallet, komma vi att gå emot en sådan. Vad är nu resultatet? Jo, man visserligen reserverar sig på en punkt — för all del en väsentlig punkt — men icke i fråga om det förslag kommittén framlagt angående omstöpning av hela vår tryckfrihetsförordning, som faktiskt skulle utlämna hela tidningspressen och dess politiska medarbetare åt reaktionära krafter. Med den erfarenheten vädjar jag till såväl herr Wallén som herr Olsson i Mellerud att försöka förstå, att vi ha fog till försiktighet med herrarnas tal om »bara en utredning».

Så säger herr Olsson i Mellerud, att demokratiens anhängare finna det angeläget med renlighet på detta område, d. v. s. deras omtanke om demokratiens är så långt gående, att de icke kunna tolerera något ekonomiskt understöd som icke redovisas. Ja, det skulle jag tro, herr Olsson, för den händelse »demokratiens anhängare» vore lika ömsinta, då demokratiens intressen trampas under fötterna på annat håll. Då ha ni emellertid tegat. Jag måste således utgå ifrån, att herrarnas uppfattning är den, att demokratiens kan man gärna tumma på, om det gagnar vissa intressen, i varje fall reagerar man något ensidigt. Därför, herr Olsson i Mellerud, kan jag inte vara med om ens en utredning.

För resten, antag att kammaren skulle besluta en utredning. Vem garanterar, att riksdagen år 1936, då kanske utredningens resultat ligger på bordet, har samma sammansättning som nu? Då skulle lagstiftningen kunna utnyttjas — herr Walléns omtanke om demokratiens litar jag icke så mycket på. Jag tror inte, att man från det hållet har några protester att vänta, om lagstiftningen skulle utnyttjas mot arbetarpartierna.

Så vill jag ställa en fråga till herr Wallén. Han sade, att han kunde vittna starkt och visst om bokföringen i sitt eget parti. Man avger väl ett sådant vittnesbörd, om man är sakkunnig, antar jag. Omedelbart efteråt sade han, att det inte var illojalt, om man ger medel till politiska ändamål från »lojala svenska intressen». Är det lojala svenska intressen eller medel, givna för lojala ändamål, då *en stor industriorganisation*, såsom för några år sedan hände, lämnar mycket rundligt penningmedel till vissa politiska partier?

Herr Lundstedt: Herr talman! För en gångs skull kan jag i det väsentliga instämma med herr Kilbom. Denna motion utgör, såvitt jag förstår, ett nytt exempel bland många andra på den rådande övertron på lagarnas kraft. Jag har ofta tillåtit mig säga, att det går icke att i alla vinklar och vrår ordna in samhällslivet genom lagar. Man får icke lov att alltför starkt fresta på lagarnas kraft. Även om den föreslagna lagen kunde i någon mån bidra till såsom önskvärd ansedd kontroll, skulle den dock draga med sig konsekvenser, som äro allt annat än önskvärda: kringgående rörelser, trakasserier och inkvisitioner. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Ang. bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar. (Forts.)

Herr Wallén: Herr talman! Med anledning av herr Kilboms direkta fråga till mig, om jag ansåge lojala svenska intressen föreligga, i fall en industrikoncern gäve medel för rundhänt till olika politiska partier, skall jag för min del säga, att jag kan obehindrat svara ja på den frågan, om det nämligen är *svenska* intressen och *svenska* pengar, lika väl som jag svarar nej, om ett parti, som är representerat i den svenska riksdagen, tar emot ryska pengar. Det är dock nu icke möjligt att öva kontroll över att *svenska* intressen i den svenska riksdagen tillvaratagas med *svenska* medel, och då anser jag, herr talman, att det borde ligga även i herr Kilboms intresse att bifalla denna motion, om han icke är för mycket lierad med andra illojala intressen.

Det är verkligen egendomligt att se den rörande enigheten mellan de borgerliga partierna och herr Kilbom. Jag är förvånad över att från dessa håll enighet råder därom, att ingenting får synas. Jag kan inte säga mera, ty anledningen vet jag inte, men jag är förvånad. En bokföring, som visar, vilkas intressen de personer gå, som äro ute och agitera i en valrörelse, bör vara berättigad och bör snarast möjligt komma fram genom ifrågasatt lagstiftning. Jag antar också, att det i den blivande kommittén insättes så pass kompetenta personer, att det blir möjligt för dessa att utforma de olika detaljbestämmelser, som äro erforderliga. Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt tidigare gjorda yrkande om bifall till reservationen.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag har ingenting emot detta om ryska medel. Men jag skulle vilja utvidga min fråga till herr Wallén, varför inbegrep han inte i sitt svar även tyska medel?

Herr Wallén: Herr talman! Det tog jag för givet, att jag inte behövde göra, ty begreppet utländska pengar innefattar naturligtvis även tyska pengar. Vad jag sade omfattade alla utländska intressen, även om herr Kilbom företrädesvis tycks tänka på ryska valutor.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Olsson i Mellerud begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 9, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna för kapitalökning i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Herr statsrådet *Engberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
 nr 107, angående lönetursberäkning för vissa lärare;
 nr 102, angående viss markupplåtelse för utvidgning av universitetets i Uppsala idrottsplats;
 nr 103, angående rätt för professorn G. Rudberg att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;
 nr 104, angående rätt för expeditionsvakten E. O. Cederholm att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;
 nr 105, angående Karin Gunnelius överflyttning såsom ämneslärarinna vid samrealskolan i Sunne; och
 nr 108, angående reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal.
 Dessa propositioner bordlades.

§ 7.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 9.

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

Härpå föredrogs *punkten 18*, angående fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende; och anförde därvid:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Mot slutet av motiveringen i denna punkt har statsutskottet gjort ett uttalande, som jag icke i sak har någon invändning att göra emot. Det är endast för att förebygga en möjlighet till missförstånd, som jag vill fråga statsutskottets ordförande, huruvida icke denna punkt får uppfattas så, att den icke strider mot ett uttalande, som gjorts i finansplanen rörande önskvärdheten av att under budgetåret kan fasthållas vid de beräkningar av affärsverkens avkastning, som äro gjorda. Det förefaller mig, som om dessa båda uttalanden icke på något sätt behöva strida mot varandra.

Herr **Anderson** i Råstock: Som svar på herr statsrådets och chefens för finansdepartementet fråga måste jag säga, att då vi för vår del tagit upp hans yttrande i inkomstberäkningen och trodde oss finna, att det var så att det kunde läsas på flera sätt, ansågo vi, att det vore lugnast för verket och för den stora

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.) allmänheten, särskilt på landsbygden, att uttalandet icke fick en sådan läsart, att det kunde omöjliggöra en viss jämkning nedåt av taxorna. I stort äro vi överens med statsrådet, men en sådan absolut insnörning, som man med god vilja kan läsa ut, ville vi inte vara med om.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets i punkten gjorda hemställan bifölls av kammaren.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25, angående huvudförrädsbyggnad m. m. i Örebro.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i punkten 25 av det vid propositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning Bil. 3» fogade utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 4 januari 1935 föreslagit riksdagen att till huvudförrädsbyggnad m. m. i Örebro för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 425,000 kronor.

*Ang. huvud-
förrädsbygg-
nad m. m. i
Örebro.*

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet förehåft en inom andra kammaren av herr *Lovén m. fl.* väckt motion, nr 291, i vilken yrkats, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag att anslå 425,000 kronor till en ny förrädsbyggnad för statens järnvägar i Örebro.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å den i ämnet väckta motionen, måtte till huvudförrädsbyggnad m. m. i Örebro för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 425,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Eriksson* i Stockholm och *Högström*, vilka anslutit sig till det i ovanberörda motion framställda yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts förslag.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Eriksson* i Stockholm: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna har jag jämte en annan ledamot av denna kammare vid denna punkt i statsutskottets föreliggande utlåtande anmält en reservation, vari vi hemställa om avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag. Frågan gäller ju ett förslag om att för statens järnvägars del bygga ett centralförråd i Örebro för en beräknad kostnad av 700,000 kronor. Samtidigt skulle då nedläggas det för omkring åtta år sedan uppförda, utvidgade förrådet i Stockholm, som på sin tid kostade 720,000 kronor. I propositionen beräknas det, att denna omändring av förrädsförhållandena kan medföra en framtida driftsbesparing av 119,000 kronor. När jag läst handlingarna i ärendet, sådana som dessa framstå i såväl årets proposition som tidigare riksdagstryck, har jag kommit till den uppfattningen, att dessa beräkningar knappast kunna komma att hålla streck, och det är närmast därför jag anser, att denna fråga är något omogen, vilket gör, att jag ställer mig betänksam till hela förslaget. Därför vill jag icke vara med om att dela ansvaret för förslaget genomförande, och för den skull vill jag upptaga kammarens tid för att utveckla mina synpunkter.

Ang. huvudförrådsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)

För att vi rätt skola förstå saken synes det mig lämpligt, att vi se på hur frågan om förrådsverksamheten behandlades vid 1926 års riksdag. Det förefaller, som om de synpunkter, som då framhöllos, ännu i dag äro av avgörande betydelse, och det kan vara skäl i att man just pekar på dessa förhållanden. Jag omnämnde, att efter beslut vid 1926 års riksdag utfördes en byggnadsverksamhet för ett centralförråd i Stockholm, som kostade över 700.000 kronor. Som motivering till detta bygge anfördes i en skrivelse från järnvägsstyrelsen till Kungl. Maj:t, vilken är intagen i Kungl. Maj:ts proposition nr 151 vid 1926 års riksdag, bland annat följande: »Till huvudförrådet vid Stockholms centralstation, där lokalerna skola centraliseras, skall sedan helt hänläggas behandlingen av de förrådsartiklar, som äro avsedda för linjens behov. Men även de vid Centralstationen befintliga förrådslokaler äro mycket föråldrade och spridda samt otillräckliga för sin uppgift och skulle egentligen liksom de vid Liljeholmen redan för länge sedan ha bort undergå en väsentlig förbättring för att kunna rätt tjäna sitt ändamål. Detta arbete har dock av styrelsen länge eftersatts i avvaktan på de långvariga förhandlingarna med Stockholms stad angående dispositionerna i Stockholms bangårdsfråga. Dessa ha nämligen kunnat komma att beröra de utrymmen, som upptagas av förrådslokaliteterna. Då det nu efter äntligen träffat avtal med staden är klart, att de vid Centralstationen disponerade utrymmena allt fortfarande kunna och lämpligen även böra disponeras för förrådet, har styrelsen, vid valet mellan att upphjälpa de gamla lokaliteterna och utlägga därför erforderliga kostnader — beräknade till omkring 324,000 kronor — eller att förändra anordningarna på ett för lång tid bestående och för driften rationellt sätt, givetvis valt detta senare alternativ, då därmed vinnes även en minskning av de genom de nuvarande otjänliga anordningarna fördrjade driftkostnaderna. Styrelsen har beräknat, att denna driftkostnadsminskning väl motväger räntan på det ovan nämnda belopp, vilket skall behöva utges för genomförande av de nya anordningarna.»

Det framgår, såsom kammarens ledamöter finna, av järnvägsstyrelsens utlåtande, att kravet på att då nedlägga avsevärda kapital på förrådslokaliteterna i Stockholm motiverades med att det ansågs vara en åtgärd, som syftade till att på lång sikt fylla detta behov. Jag måste säga, att jag inte betraktar tiden mellan 1926 och 1935 såsom någon lång tid.

Emellertid framgå dessa synpunkter ännu tydligare, om jag läser ett litet avsnitt i departementschefens yttrande, som också återfinnes i samma proposition. Där säger nämligen departementschefen följande: »Beträffande byggnadsföretaget har jag från järnvägsstyrelsen inhämtat vissa ytterligare uppgifter. Vad först angår lämpligheten av det föreslagna läget framhålles, att andra platser inom Stockholms bangårdsområden än det nu föreslagna området vid Torsgatan, nämligen vid Hagalund, Värtan, Stockholms norra station och Albano, skulle kunna ifrågasättas, men att dessa platser anses framdeles bliva behövliga för andra med hänsyn till deras läge mera lämpliga ändamål, särskilt spåranläggningar. Därtill kommer, att ett centralt läge är eftersträfvärt för huvudförrådsbyggnaden med hänsyn till den livliga varuutväxlingen medelst skjutsar och bud, som dagligen pågår mellan, å ena sidan, förrådet och, å andra sidan, leverantörer inom staden samt tjänsteställen i och i närheten av Centralstationen. Även för sändningar å järnväg till och från förrådet i form av fraktstykkegoods och ilgods, vilka sändningar förmedlas över norra respektive centralstationen, är den föreslagna platsens läge så gynnsamt som möjligt. Möjligheter till framtida utbyggnad ernås genom påbyggnad eller ock genom nybyggnad å den del av området, varest tillsvidare är avsett

Ang. huvudförrädsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)

att uppföra ett skjul. Även för förrädspersonalen, som uppgår till ett sextio-tal man och nu innehar bostäder med hänsyn till det nuvarande förrådets läge, är det fördelaktigt, att icke någon mera betydlig förflyttning vidtages.» Så långt departementschefen.

Med vad jag citerat ur handlingarna 1926 har jag velat påvisa, att man såväl inom järnvägsstyrelsen som inom kommunikationsdepartementet var på det klara med att det var förmånligt, att huvudförrådet var beläget i närheten av centralstationen just på de skäl, som anförts i de av mig föredragna yttrandena.

Nu har man emellertid kommit till den uppfattningen, att man utan vidare kan draga in förrådet i Stockholm i samband med att man bygger s. k. centralförråd i Örebro. Gent emot detta ställer jag mig mycket tveksam. Det förefaller, som om järnvägsstyrelsen själv blivit förvånad över detta sitt ståndpunktstagande, om man läser vad som anföres på sid. 61 i statsverkspropositionen. Där säges nämligen det, att under utredningens gång hade det visat sig, att en fullständig indragning av huvudförrådet i Stockholm vore möjlig. Sedan säger järnvägsstyrelsen, som jag citerar ur propositionen: »Detta vid första påseendet förvånande resultat — huvudförrådet i Stockholm hade ju uppvisat en större rörelse än något annat — vore att hänföra till ett flertal samverkande omständigheter.» Sedan utvecklar styrelsen detta som ju ledamöterna av kammaren själva kunna läsa.

Emellertid vad som gör, att jag känner mig så tveksam, eller rättare uttryckt som gör, att jag är en bestämd motståndare till förslaget, ty jag är inte alls tveksam, är den omständigheten, att frågan synes ha mognat synnerligen hastigt. Jag har föredragit vad som sades 1926, och det kan man tycka kanske, att det är en tidpunkt, som ligger några år tillbaka i tiden, men så sent som i början av 1934 var järnvägsstyrelsen på det klara med att huvudförrådet ovillkorligen behövdes i Stockholm. I en skrivelse, som närmast handlar om förstatligande av det enskilda järnvägsnätet i landet, har nämligen järnvägsstyrelsen kommit in på frågan om förrädsverksamheten och säger därvid bland annat följande: »Utredningen har givit vid handen, att den ifrågasatta inkorporeringen av enskilda järnvägar påfordrar dels inrättandet i Ämål av ett annexförråd under huvudförrådet i Göteborg, dels anordnande av ett filialförråd i Tillberga. För dessa förråd finnas erforderliga lokaler tillgängliga. I övrigt äro statens järnvägars nuvarande förrädslokaler tillräckliga att betjäna det utvidgade statsbanenätet utan utvidgning. Det må framhållas, att det är de tre huvudförråden i Stockholm, Göteborg och Malmö, som bliva berörda av inkorporeringen, och dessa förråd hava under senare tid erhållit nya, rymliga och ändamålsenligt inrättade lokaler. Samtidigt har järnvägsstyrelsen låtit sig angeläget vara att i den omfattning, som i varje fall befunnits lämpligt och möjligt, begränsa lagerhållningen av förrådseffekter och materialier. Även av denna anledning hava förrädslokalernas möjligheter att betjäna ett utvidgat järnvägsnät blivit ökade.»

Detta säger järnvägsstyrelsen så sent som den 10 mars 1934. Då måste jag ju säga, att det är ett ovanligt hastigt reformnit, som nu har gripit vederbörande, när man på hösten samma år är på det klara med att man helt och hållet kan indraga förrådet i Stockholm och förlägga det hela till Örebro. Jag, som har en mera än 30-årig erfarenhet av förhållandena vid statens järnvägar, vill knappast kalla detta ett reformnit, utan det är en av dessa vanliga kapriser, som vi tillhörande den lägre personalen äro vana att se utövas av verkets ledning.

Nu måste jag också i detta sammanhang ytterligare framhålla, att det förefaller mig vara ganska otänkbart att man skulle kunna reda sig utan ett förråd

Ang. huvudförrådsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)
i Stockholm av tillräckligt stor omfattning. Stockholm är ju den största trafikorten. Stockholm med dess omgivning är ju den livligast trafikerade delen av statsbanenätet i landet, och det är ju ganska självfallet, att man där inom räckhåll behöver ha tillgång till förråd för att få material och dylikt. Man har visserligen i propositionen framhållit, att under senare tid har man vid huvudverkstaden i Tomtebodas öppnat ett förråd, men såvitt jag förstår saken skulle detta förråd huvudsakligen tjäna för verkstadens behov allt framgent, och det är ju inte alls omnämnt på något ställe i handlingarna, att verkstadsförrådet i Tomteboda skulle övertaga någon del av huvudförrådets verksamhet.

Jag föreställer mig sålunda, att på samma sätt som det är absolut nödvändigt att ha ett huvudförråd i Malmö och Göteborg likaväl som i Östersund och Luleå, man också behöver ett dylikt huvudförråd i Stockholm. Jag tror således icke, att det ur lämplighetssynpunkt med hänsyn till trafiken är möjligt att helt indraga förrådet i Stockholm.

Nu framhålles det emellertid, att denna omläggning av förhållandena skulle medföra en inbesparing av 24 man. Om man sammanräknar den nuvarande personalen i Stockholm och den personal, som finns vid det redan existerande förrådet i Örebro, skulle man nämligen komma till en inbesparing av 24 man. Det lämnas emellertid i handlingarna icke några som helst bevis för möjligheten av en dylik inbesparing. Inom parentes kan jag nämna, att det i propositionen framhålles, att med hänsyn till svårigheterna för den personal, som nu är stationerad vid huvudförrådet i Stockholm, att lösa sin bostadsfråga, skulle man kunna medgiva att 34 man, vill jag minnas, av förrådspersonalen skulle få stanna kvar i Stockholm, och då har jag inte riktigt kunnat förstå, vad denna personal skulle sysselsättas med. Snarare har jag fattat det så, att dessa 34 man skulle bli en belastning av kostnaderna i stället för den inbesparing av 24 man, som det talas om i handlingarna.

Jag kommer sålunda till den uppfattningen, att den besparing, som man här ställer i utsikt, är av ganska problematisk natur. Jag skulle till och med vilja säga, att den har alla utsikter att förbytas i sin motsats.

Det är ju självfallet, att dessa detaljer kanske inte så mycket intressera kammaren, att det är nödvändigt att gå in på dem ytterligare. Men jag har velat till kammarens protokoll anföra dessa synpunkter såsom en motivering för min ståndpunkt, när ju förhållandet var det, att då vederbörande avdelning av statsutskottet, som har behandlat ärendet, var enig om det förslag, som nu är utskottets förslag, så hade man ju inte den möjlighet, som man eljest kunde ha, därest man har tillhört avdelningen, som förbehandlat frågan, att motivera ett avslagsyrkande. Det är därför, som jag har måst göra detta utförligare här i kammaren.

Innan jag slutar vill jag emellertid uppehålla mig vid ytterligare ett par punkter.

I statsverkspropositionen framhålles, att denna förrådsbyggnad, som uppfördes efter beslut av 1926 års riksdag, byggdes med användande uteslutande av förnyelsefondsmedel, d. v. s. det var inte någon direkt kapitalinvestering utan det var förnyelsefondsmedel, som togos i anspråk, och detta anför man i förbigående för att, såvitt jag förstår, ge intryck av att det här icke är fråga om att utan vidare slopa det kapitalvärde, som man investerade i byggnaden 1926. Jag kan emellertid icke se frågan på det sättet. Jag betraktar medel, tagna ur förnyelsefonden, såsom lika värdefulla som de, som tagas från kapitalökningsanslag, och således har det för mig inte någon som helst betydelse, att man i detta fall tagit pengarna från förnyelsefonden.

Slutligen vill jag endast säga några ord om ännu en sak.

Ang. huvudförrådsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)

I propositionen framhålles, att järnvägsstyrelsen under senare år strävat efter att nedbringa värdet av förrådseffekterna, och det anföres på ett ställe, att enbart vid banavdelningarna har man lyckats nedbringa värdet av förråden från över 9 miljoner kronor till mellan 4 och 5 miljoner kronor. Nu är emellertid detta enligt mitt förmenande en fråga, som ligger helt utanför det nu föreliggande området, ty banavdelningarnas förråd av räler, spårväxlar, slipers och byggnadsmateriel äro ju effekter, som aldrig ha lagrats inom förrådens lokaler och således icke äro berörda av vare sig den ena lokalen eller den andra. I allmänhet uppläggas dessa effekter ute på linjerna, där man beräknar att de skola komma till användning.

Alldeles på samma sätt förhåller det sig enligt mitt förmenande med tallet om att elektrifieringen av järnvägarna har fört med sig ett minskat importbehov av kol och således minskar förrådets verksamhet i kolhamnen vid Värtan. Det är ju på det sättet, att även kolhamnen vid Värtan är ett område, som ligger något vid sidan av den egentliga förrådsverksamheten. I den mån således, som en minskning av denna import sker och minskning av personalen på grund av minskade göromål kan ske, inverkar det inte alls på bedömandet av den föreliggande frågan. Givetvis kunna ju alla dessa saker öva inverkan på värdet av de förrådseffekter, som man håller i lager, men jag menar, att den saken är ju något vid sidan om den nu föreliggande.

Det är sålunda, herr talman, med anförande av vad jag nu sagt som jag ber att i enlighet med den reservation, som är fogad till den nu föredragna punkten, få yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets hemställan.

Herr *Arnemark* instämde häruti.

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Då den siste ärade talaren berörde den omständigheten, att fjärde avdelningen var enig, när den lade fram ärendet för utskottet, kanske det är lämpligt att jag börjar så att säga i den ändan och berättar litet om behandlingssättet i avdelningen.

Vi ha för sed, som nog kammarens ledamöter ganska allmänt känna till, att när det är fråga om så pass stora saker som vad som avhandlas i detta betänkande, och så ofta som vi inte anse oss kunna vinna tillräckliga upplysningar ur handlingarna, bruka vi tillkalla personer, som ha reda på tingen. Jag kan ju få nämna i förbigående, att innehållet i detta betänkande föranledde fem dagars föredragning från olika affärsverk, om jag då inräknar en förmiddag, som vi ägnade åt postverket för att gå och se, huruvida ett posthusbygge var motiverat.

När sedan frågan om den sak som nu föreligger började bli aktuell var det ju klart, att vi ville taga reda på båda parternas ståndpunkter, och i detta syfte fick en femmannadeputation företräde för avdelningen och klargjorde från motionärernas utgångspunkt, kan jag kanske säga, ty det var i utskottet detsamma som anfördes, under cirka 1 1/2 timmes tid vad de hade att andraga i frågan. För att inte på något sätt vara partisk skyndade jag mig sedan att fråga avdelningens ledamöter, var de ansågo de starkaste skälen ligga, om det var i det som anförts av Kungl. Maj:t i propositionen med järnvägsstyrelsens redogörelse bakom eller i det som anförts av femmannadeputationen. Det befanns vara en så bestämd uppfattning för propositionen att det gick inte, herr Eriksson i Stockholm, att uppbringa någon, som önskade ett alternativ utarbetat, och det vet herr Eriksson lika bra som jag, att vid sådant förhållande brukar man inte vara angelägen i utskottet att försöka leta reda på dem, som äro emot avdelningen, och höra efter, om de vilja ha en av-

Ang. huvudförrådsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)

slagsmotivering utarbetad. Vi gjorde inte det i detta fall heller, utan vi tänkte, att när den uppfattningen är så pass kompakt i avdelningen, har man väl all anledning antaga att den står sig i utskottet, vilket i förbigående sagt också visade sig vara riktigt. Detta resonemang höll streck. Det blev en ganska allmän anslutning i utskottet till vad avdelningen föreslagit.

Jag konstaterar nu, att herr Eriksson i sitt anförande här liksom i utskottet mycket litet har uppehållit sig vid de synpunkter, som framförts i motionen, utan han har funnit angeläget att gå till, jag höll på att säga litet mera solida urkunder, ur vilka han hämtat skäl för sin uppfattning. Jag tror det är ganska välbetänkt, ty motionärernas framställning funno vi, åtminstone kan jag garantera det på fjärde avdelningens vägnar, inte vidare sakligt grundad. Den innehöll påståenden, som vid närmare eftersinnande inte höllo streck, och det är klart, att man inte tar någon så där överdriven hänsyn till en motion av det innehållet. Jag förstår därför, att herr Eriksson nu inte ansett det vara klokt att åberopa den i allt för hög grad. Jag skall därför såsom en gentjänst till min gamle trätoberoder inte alls ge mig in på motionen utan bara försöka i korthet bemöta vad som nu sagts.

Då är det först påståendet, att det är en hastig sinnesändring, som inträffat sedan 1926, om jag uppfattade årtalet rätt. Ja, det är mycket möjligt, att så är fallet, men vi, som sitta i den här lokalen, veta ju, att det skett ganska stora förändringar i uppfattningarna om mycket större saker än detta, och jag vågar för min del säga, att beträffande en så stor affär som statens järnvägar är det att begära för mycket, om man skulle kunnat för nio år sedan ha uttänkt en organisationsplan för förrådet — som för resten i förbigående sagt inte kommit att träda i kraft förrän 1932 — som skulle hålla i evärdlig tid. Det har i alla fall inträffat åtskilligt under de år som gått, och det är själva kärnpunkten här, huruvida den 1932 igångsatta omorganisationen av förrådet nu skall fullföljas, som jag tycker vi böra taga hänsyn till i detta fall.

Nu säger herr Eriksson, att det behövs naturligtvis ett förråd i Stockholm. Ja visst, men det behöver inte vara på det sättet funtat som det nuvarande stora förrådet. Jag vill säga, att även om Stockholm i fråga om trafiken är den största stationen i landet, behöver inte det betyda, att ett förråd ovillkorligen skall vara tilltaget i förhållande till denna trafik, ty det är dock så, att det mesta av vad som går åt av ett förråds varor förbrukas vid maskinavdelningen — den saken är alldeles ostridig —, och trafikavdelningens förråd blir av naturliga skäl inte så stort på långa vägar som vad det är vid exempelvis maskinavdelningens olika centralverkstäder tillsammans. Jag kan ju anförtro till kammarens protokoll, att jag visserligen inte tjänstgjort vid statens järnvägars förråd, men jag har haft förmånen att som ung pojke under en längre tid syssla med dessa ärenden vid en enskild järnväg, så jag är inte alldeles borta då det gäller att bedöma, hur det går till inom en järnvägs förrådsorganisation.

Så säger man, att Stockholm är den centralaste punkten — jag fattade herr Eriksson så. Jag vet inte, om han sade det så klart, att jag har anledning att taga upp det. Men om den saken kan det väl i alla fall råda ganska starka tvivel. Om det varit så, att Stockholm varit den centralaste punkten, i statsbanenätet nota bene, förefaller det mig, att det inte varit möjligt att få ett beslut till stånd på sin tid att få centralverkstäderna förlagda just till Örebro. Jag tror, att man försökte se framåt redan då och bilda sig en uppfattning om hur utvecklingen skulle gestalta sig, och antagandet då har be-sannat sig. Nu är Örebro en centralpunkt av vida större omfattning än vad det var när beslutet fattades att förlägga centralverkstäderna dit. Så ligger saken

Ang. huvudförrådsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)

till i själva verket, och jag tycker inte vi skola bortse från det, så mycket mera som elektrifieringen nu blivit genomförd i en takt, som ingen ens kunnat drömma om bara för tre, fyra år sedan.

För övrigt tycker jag herr Erikssons resonemang om att man nedbringat värdet på förrådseffekterna inte var så särdeles starkt det heller. Det kanske beror på, att jag är inställd på ett annat sätt, för all del, men när han såsom särskilt typiskt drar fram, att banavdelningens förråd utgöres av det och det — jag har dock tjänstgjort vid banavdelning själv i många år — vill jag erinra om att det finns litet annat än slipers och räler vid ett dylikt förråd, och det har inte varit meningen, allra minst från min sida, att de av honom nämnda effekterna skulle inhysas i de till nybyggnad föreslagna förrådslokalerna i Örebro. Jag hoppas, att herr Eriksson inte fattade det så heller, det skulle i så fall varit en beklaglig missuppfattning.

Men vad jag däremot hävdar och anser mig böra hävda med den kraft jag förmår är, att jag tror att grosshandelsprincipen i detta fall beträffande förråden är den enda, som håller i längden. Vad åsyftar då en grosshandlare i allmänhet med sitt lager? Jag skyndar mig att tillägga, att jag inte har någon beröring med detta så till vida att jag är affärsidkare, men jag har haft tillfälle att resonera om tingen så jag kan ur den synpunkten dra fram dem. Jo, han åsyftar för det första att icke hålla större lager än nödvändigt, och han åsyftar för det andra en så rask omsättning som möjligt av lagret, och då vågar jag säga, att, när järnvägsstyrelsen ger sig in på samma principer, gör den rätt icke blott ur grosshandlarsynpunkt utan även ur den synpunkten, att på detta område ske tekniska förändringar så slag i slag, att det är rent av skadligt att lägga sig till med alltför stora förråd av olika förnödenheter. Det behöver jag icke närmare komma in på, ty var och en känner till huru det ändras under årens lopp. Jag skall icke mer än konstatera faktum.

Vad sedan beträffar frågan om förrådsbyggnaden i Örebro — jag vet icke, om det var ett verkligt förbiseende eller ett sådant förbiseende, som man gör, när man icke vill lägga upp hela frågan — så glömde herr Eriksson i Stockholm att tala om vad som står i statsverkspropositionen därom, att förrådsbyggnaden i Örebro måste oavsett det förslag, som nu kommit från Kungl. Maj:t, i alla fall utbyggas för en kostnad, motsvarande 75 % av det för nu ifrågasatta ändamål föreslagna beloppet. Merkostnaden för det hela skulle alltså icke bli mer än 25 %, och då få verkligen kammarens ledamöter ursäktas, om vi på fjärde avdelningen tyckte, att även denna lilla merkostnad var ett ytterligare plus för propositionen.

Jag såg i en kvällstidning, att man beklagade sig över personalens ställning. Jag tror icke, att man behöver hysa någon ängslan, sedan Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen, att man skall taga all möjlig hänsyn till densamma, samt utskottet sedermera understrukit detta, och eftersom motionärerna själva förklara, att man givetvis icke får låta enbart personalens intressen vara avgörande för denna organisationsfråga, är det klart, att motionärerna måste anses ha vunnit vad de väl ifrån början avsett med sin aktion, nämligen att icke försaka den anställda personalen större olägenheter än som nödvändigheten krävde.

Så trodde herr Eriksson i Stockholm, att detta skulle innebära en belastning på statens järnvägars budget. Ja, men vi bügge kunna väl åtminstone vara överens om att det är mycket sällan, som den s. k. lägre personalen föres över på indragningsstat eller övergångsstat, vad det nu heter. Det finns alltid möjlighet att placera vederbörande, men det kan hända, att det finns några litet högre upp anställda, som man icke kan skicka på annat håll, att där utföra tjänst för sin lön. Därför får man fortsätta att ha dem på indragnings-

Ang. huvudförrådsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)
stat. Men jag vågar säga, att jag, som dock varit järnvägsman praktiskt taget hela mitt liv, aldrig upptäckt, att man haft råd att sätta personal, tillhörande löneklass 5, på indragningsstat, utan att man lyckats leta upp något annat sätt för användning av dem. Jag tror därför icke, att man behöver beräkna någon ytterligare belastning ur de synpunkter, som herr Eriksson i Stockholm berörde.

Sedan sade herr Eriksson i Stockholm också några ord om förnyelsefonden och yttrade då, att han tyckte, att det icke var någon skillnad på pengarna. Ja, naturligtvis om man tar dessa 750,000 kronor av lånemedel eller ur förnyelsefonden så menar han, att pengarna ta sig ut på samma sätt. Det är emellertid den lilla skillnaden, att genom att använda sig av förnyelsefondens medel behöver icke järnvägsstyrelsen ikläda sig någon särskild förräntningsskyldighet på detta belopp, vilket den däremot får lov att göra, när det är fråga om nyinvesterade medel.

Jag brukar icke hålla på länge. Jag har nu i stort sett angivit de huvudsakliga skälen för fjärde avdelningens och utskottets ståndpunktstagande och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Ossbahr: Jag förstår mycket väl, att man kan betrakta denna fråga från olika synpunkter, och det är naturligtvis för mig såsom icke fackman på detta område synnerligen svårt att taga ställning i saken. Jag kan icke såsom herr Eriksson i Stockholm och kanske andra här i kammaren åberopa någon speciell sakkunskap på detta område, utan jag har för min del sålunda endast att hålla mig till de handlingar, som i ärendet finnas framlagda.

Jag torde likaväl som någon annan sympatisera med alla de försök till rationalisering på ett tillfredsställande sätt, som kunna göras av statens järnvägar eller på andra håll. Men om man skall kunna ansluta sig till ett sådant förslag som detta, måste man dock känna sig verkligen övertygad om icke blott att det här är fråga om att söka genomföra en rationalisering, utan också att en rationalisering kan på denna väg genomföras. Jag har försökt att se litet på handlingarna. Om en rationalisering verkligen skall kunna ske, bör det innebära, att man genom en förflyttning av förrådsbyggnaden till Örebro skall kunna vinna verkligt ekonomiska fördelar. Om man, såsom herr Eriksson i Stockholm tidigare påpekat, redan nu beslutar sig för en förflyttning av förrådsbyggnaden, efter det man för så kort tid sedan som 1926 beslöt uppföra en helt ny förrådsbyggnad i Stockholm, måste för en sådan förflyttning förebringas ganska starka och tungt vägande skäl. De kalkyler, som här äro uppgjorda, ha icke övertygat mig. Jag känner mig icke övertygad om att verkligen dessa kalkyler äro utförda på ett sådant sätt, att man kan säga, att en verklig rationalisering kommer att ske.

Om jag blott betraktar några av de gjorda beräkningarna, måste jag finna, att desamma icke blivit så grundligt verkställda, som önskvärt varit. Det framhålles såsom ett motiv för att kunna minska på personalen, att man i stället skall anskaffa moderna maskiner och redskap i stor omfattning, men i de verkställda kalkylerna finns inte något angivet om de kostnader, som i anledning av en sådan åtgärd kunde bli erforderliga. Detta måste enligt min uppfattning vara en brist. Jag vill i detta sammanhang också påminna om de invändningar, som göras från generalstabschefen mot den föreslagna förrådsbyggnaden i Örebro. Då han skriver till järnvägsstyrelsen, framhåller han faran av att på detta sätt sammanföra lagret till en enda stor förrådsbyggnad

Ang. huvudförrådsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)

med hänsyn till riskerna för lagrets förstöring genom anfall från luften. Han framhåller också i denna skrivelse, att det är önskvärt, att förråden fördelas på ett flertal smärre byggnader, och han tillägger slutligen, att, om man sammanför »hela centralförrådet i en byggnad av den föreslagna storleken, måste därför redan i fred åtgärder vidtagas för en snabb fördelning vid krigsutbrott eller krigsfara av den för järnvägarnas underhåll erforderliga materielen på ett flertal mindre sårbara lokaler». Jag föreställer mig såsom lekman, att en sådan åtgärd, som man till och med beräknar vidtaga redan i fredstid, icke kan ske utan vissa kostnader, men några kostnadsberäkningar hava icke heller i det hänseendet verkställts av järnvägsstyrelsen.

Herr Eriksson i Stockholm har framhållit en del synpunkter i detta sammanhang. Jag skulle också vilja peka på, att om vi på sätt, som avsetts, flytta förrådsbyggnaden till Örebro, därigenom måste framkallas i ingalunda oväsentlig utsträckning ökade transportkostnader för varor, som inköpas i eller införas via Stockholm, och som därefter befordras till Örebro för att sedan i mer eller mindre stor utsträckning återföras till Stockholm eller Stockholmsområdet. Jag föreställer mig också, att den synpunkt, som framhållits i någon av skrivelserna till Kungl. Maj:t, är riktig, då det säges, att genom denna förflyttning en viss decentralisation av upphandlingen med nödvändighet kommer att ske, och att en sådan decentralisation, varigenom man skulle överlåta på sektionsföreståndarna att verkställa upphandlingen, måste medföra åtminstone någon prisförhöjning på varorna.

Jag saknar emellertid en utgiftspost i kalkylerna utöver vad jag redan nämnt, nämligen en post, som man icke torde kunna undvika, därest man vill uthyra förrådsbyggnaden i Stockholm. Denna förrådsbyggnad är uppförd för ett alldeles speciellt ändamål och är avsedd endast för statens järnvägars räkning, men om handlingarna ange rätta förhållandet, torde denna byggnad icke utan vidare lämpligen kunna uthyras till några hyresgäster. Man måste med all sannolikhet förutsätta en viss ombyggnad, och en dylik ombyggnad torde också medföra ingalunda oväsentliga kostnader. Någon kostnadsberäkning har icke heller i detta avseende uppgjorts. Om jag nu lägger även denna brist till de övriga bristerna, måste jag säga, att kalkylerna i fråga om beräkningen av utgifterna icke på något sätt kunna övertyga mig.

Har man varit på detta sätt ganska sangvinisk i fråga om utgiftsberäkningarna, så har man varit det också i fråga om möjligheterna till inkomster. Man har räknat med en årshyra för denna förrådsbyggnad i Stockholm på icke mindre än 56,000 kronor, men jag ställer mig ganska tvivlande inför möjligheten att på detta sätt utan vidare få byggnaden uthyrd för ett sådant belopp. Det kan vara möjligt, att man får en del av byggnaden uthyrd, men att man skall kunna få hela byggnaden uthyrd för en så pass stor hyressumma torde åtminstone vara ganska tveksamt.

Herr Eriksson i Stockholm har redan påtalat svårigheterna att beräkna de besparingar, som skulle kunna göras genom en personalindragning. Det framhålls i propositionen, att dessa besparingar icke heller kunna ske omedelbart, utan att en dylik personalindragning endast kan genomföras successivt. När denna besparing således verkligen är genomförd, är icke klart ådagalagt. Under alla förhållanden måste man emellertid säga, att denna besparing icke omedelbart kan träda i kraft.

Kalkylerna i fråga om möjligheten att på detta sätt åstadkomma någon rationalisering hava sålunda icke övertygat mig, men jag medger gärna, herr talman, att jag endast är lekman på detta område och icke besitter någon egen personlig erfarenhet. Man kan emellertid såsom lekman böja sig även inför ganska bristfälliga kalkyler, om man av handlingarna i övrigt blir överty-

Ang. huvudförrådsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)
gad om att stora fördelar skulle kunna åstadkommas genom en dylik förflyttning. Jag har dock icke kunnat finna, att detta verkligen påvisats. Man säger, att så är fallet, men utredningen därom har icke åtminstone på mig kunnat verka övertygande. Det framhålles i ett par av skrivelserna till Kungl. Maj:t gentemot detta påstående om önskvärdheten och lämpligheten av en överflyttning till Örebro, att varorna mycket snabbare och mycket billigare kunna anskaffas i Stockholm och att, om man har förrådet i Stockholm, man icke behöver ligga inne med så stora lager, som skulle vara erforderligt, om förrådsbyggnaden låge på annat håll, just med hänsyn till möjligheten att snabbt och direkt från leverantörerna kunna fylla de behov, som helt plötsligt kunna uppkomma.

Jag kan mot bakgrunden av allt detta icke riktigt frigöra mig från den uppfattningen, att man här först beslutat och därefter sökt få fram en motivering för den redan beslutade åtgärden. När man så sent som 1926 beslöt uppföra förrådsbyggnaden i Stockholm, skedde detta icke för att åstadkomma en provisorisk åtgärd utan man avsåg, att detta förråd skulle komma att bli för en längre tid bestående, såsom redan framhållits. Herr Anderson i Råstock gjorde gällande, att man icke rimligen kunde begära, att en åtgärd, som genomfördes för en del år sedan, skall bli för evärdliga tider bestående, såsom jag vill minnas, att uttrycket föll sig. Jag tror icke, att man kan tala om evärdlig tid, då den icke sträcker sig längre än från 1926 fram till 1935. Man har icke stora pretentioner på »evärdliga tider», om man finner, att en så pass kort tid kan motivera en omkastning i situationen. Man måste såsom lekman fråga sig: Vad är det, som inträffat sedan 1926 och som gör, att man på detta sätt river upp en åtgärd, som då vidtogs? Det var dock då samma generaldirektör och chef, som det är i år, och man måste fråga, om situationen verkligen plötsligt blivit så omkastad, att man skall frångå de planer, som man då ansåg skola gälla för en ganska lång tid framåt.

Herr Anderson i Råstock hänvisade till propositionens uttalanden om den hänsyn, som man skall taga till personalen. Jag är övertygad om att järnvägsstyrelsen skall taga all den hänsyn, som på grund av en sådan förflyttning blir möjlig, men utskottet självt erkänner i sitt utlåtande, att denna förflyttning kommer att medföra olägenheter för en viss del av personalen. Dessa olägenheter kan man icke undgå, om en förflyttning sker. Skall man sålunda åstadkomma dessa olägenheter för personalen, måste ganska starka skäl för en förflyttning enligt min uppfattning åvägabringas. Personalen har haft anledning anse, att den åtgärd, som vidtogs 1926, skulle bli bestående ganska lång tid framåt. Det är icke på något lättsinnigt sätt, som personalen slagit sig till ro i Stockholm, utan denna personalens inställning grundar sig på mycket positiva uttalanden från järnvägsstyrelsens sida. Skall man nu åstadkomma dessa olägenheter, som icke ens utskottet kan förneka, böra starkare skäl för åtgärden åvägabringas än vad som enligt min uppfattning skett. När man ändrar sitt beslut och sina dispositioner på sätt, som här skett, bör styrelsen för en sådan åtgärd förebära särskilt stark bevisning. Bevisningsbördan ligger på järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t, och jag kan icke finna, att Kungl. Maj:t fullgjort den bevisning, som åligger densamma, och jag känner mig alltså, herr talman, icke övertygad.

Jag ber därför att få ansluta mig till det avslagsyrkande, som framställts av herr Eriksson i Stockholm, med vilken jag även i övrigt instämmer.

Herr Severin: Herr talman! Jag skulle under andra förhållanden kunnat nöja mig med att instämma med herrar Eriksson i Stockholm och Ossbahr. Emellertid yttrade herr Anderson i Råstock, när han replikerade herr Eriks-

Ang. huvudförrådsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)

son i Stockholm, att vår motion innehöll en hel mängd — jag vet icke, om det gällde hela motionen, det yttrades litet oklart — som var ohållbart. Jag skulle vilja rikta en direkt interpellation till herr Anderson i Råstock om vad det var i vår motion, som var ohållbart. Eftersom jag är en av undertecknarna av motionen, är jag givetvis intresserad av att veta, vad som är ohållbart i motionen. Herr Anderson i Råstock avstod emellertid ifrån att upplysa oss om vad som var ohållbart. Måhända kunna de upplysningar, som herr Anderson i Råstock, såsom jag hoppas, kommer att lämna, ge mig anledning att återkomma. Tillsvidare instämmer jag i det framställda avslagsyrkandet.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Man borde egentligen icke lägga sig i denna diskussion, men jag kan icke finna det sätt annat än litet konstigt varpå man uppträtt mot detta förslag. Man skulle kunna förstå dem, som äro representanter för Stockholms stad, att de vilja hålla på sitt samhälle och möjliggöra dess fortsatta utveckling. Men när järnvägsstyrelsen, som är ansvarig för driften vid statens järnvägar, funnit lämpligt och med sin fördel förenligt att flytta denna förrådsbyggnad till Örebro samt även vunnit understöd från regeringen, tycker man verkligen, att det är litet konstigt, att stockholmarna resa så stora svårigheter. Järnvägsstyrelsen har under den närmaste tiden en svår uppgift att fylla, om den, i den mån det kan behövas, skall kunna hålla stängen mot biltrafiken. Man måste räkna på alla möjligheter för att kunna skära ned omkostnaderna o. s. v.

Nu talas här om denna centralisering till Stockholm. Jag tror, att vi centraliserat alldeles tillräckligt för Stockholms vidkommande. Jag är rädd för att man förrycker hela landets utveckling, om man hopar så mycket på en och samma plats. Om herrarna vilja vara ärliga, torde ni kunna förstå, att staden Örebro icke ligger i någon utkant, utan att den kan lika mycket som Stockholm betecknas såsom en central punkt. Det är också en annan sak som gör, att det kan ha sina vådor att plocka allting till huvudstaden. Huvudet kan nämligen lätt bli så stort, att kroppen icke mäktar uppbära detsamma, och det tror jag icke är lyckligt för vårt land. Sätter man huvudstadens folkmängd i relation till det övriga landets, tror jag också man skall finna, att huvudstaden redan är tillräckligt stor. Man måste se till att det icke blir en stagnation ute i bygderna.

För min del måste jag på det livligaste instämma i vad statsutskottets kunnige ordförande här har sagt. Han har ju också, som han själv nämnde, en livslång erfarenhet i fråga om järnvägsspörsmål. Jag är också säker på att det icke varit någon ensidig behandling av denna fråga vare sig å fjärde avdelningen eller i utskottet i dess helhet, och under sådana förhållanden tror jag man med gott samvete här kan följa statsutskottets ordförande. Vi, som icke ha att taga hänsyn till Stockholms ytterligare utveckling, kunna nog se mera nyktert på detta spørsmål, och jag hoppas, att kammarens ledamöter skola beakta vad som anförts av utskottets ordförande och även av herr statsrådet.

Jag ber för min del, herr talman, att på det livligaste få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall först be att få svara herr Severin. Den, som uppmärksamt följde med vad jag hade att säga, fann nog, att jag trodde mig kunna konstatera, att herr Eriksson i Stockholm icke ansåg sig böra följa motionärerna i allt, och jag sade, att detta kanhända berodde därpå, att han funnit motionärernas framställning mer eller mindre

Ang. huvudförrådsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)
 ohållbar. Det är mycket möjligt, att jag använde ett så pass starkt ord. Det förhåller sig nog också på det viset, om man går saken in på livet.

Den siste talaren på reservanternas sida, herr Ossbahr, försökte avskräcka kammaren med att det skulle bli prisförhöjningar, om man icke finge bibehålla den förmånliga inköpskälla, som Stockholms stad med alla dess grosshandelsfirmor utgör. Åtminstone fattade jag honom på det sättet. Är det emellertid någon som tror, att en grosshandlare alldeles i onödan håller varor i lager för statens järnvägars räkning? Såsom framhållits i propositionen, går det ju i stället till så, att man gör upp direkt med den ursprunglige leverantören om successiva leveranser. Detta förfaringssätt är ju så pass naturligt, att jag tycker, att de erfarna män, som stå bakom motionen, själva skulle kunna inse det i ett fall som detta, i synnerhet när det som här ofta rör sig om varor, som kräva stora utrymmen för att kunna hållas i lager.

Vad prisförhöjningarna beträffar, har jag också svårt att förstå, att det skall betyda något, om förrådet flyttas eller ej, ifall kontrakt om sådana successiva leveranser avslutas av förrådsdirektören, såsom jag förmodar det går till. Detta tillvägagångssätt tillämpas för övrigt redan nu i stor utsträckning, om jag icke är oriktigt underrättad. Statens järnvägar ha ju behov av en hel mängd olika artiklar, men icke kan det väl betyda något för en fabrikant av textilvaror i Norrköping eller någon annan plats i landet, om grosshandlaren är bosatt i Stockholm eller Örebro, eller om man till äventyrs icke alls behöver ha någon grosshandlare till mellanhand utan varorna på rekvisition av statens järnvägar skickas direkt till huvudförrådet eller något filialförråd. Jag tror alltså icke, att det argument, som i detta avseende anfördes, är hållbart, och det vill jag säga ifrån. Även talet om högre transportkostnader måste vara ohållbart, om det gäller successiva leveranser. Det är ju tydligt.

Herr Ossbahr var sedan också inne på vad generalstabschefen hade yttrat. Ja, jag skulle nöja mig med att fråga: om generalstabschefens uppfattning är riktig beträffande förrådsbyggnaden i Örebro, hur är det då ställt med den stora förrådsbyggnaden vid Torsgatan? Är inte den lika lätt att träffa vid ett anfall? Jag vet icke, om denna byggnad till arealen är lika stor som det blivande förrådet i Örebro, men jag kan i alla fall icke inse, att detta kan vara något att åberopa i denna debatt, så mycket mindre som jag vill begagna detta tillfälle för att slå fast till kammarens protokoll, att vad som är farligt i fråga om ett stort centrum sådant som Stockholm är icke, om det finns ett förråd där eller där så och så beskaffat, utan det verkligt riskabla är, om tillfartsvägarna till huvudstaden bli avskurna. Man kan ju våga säga så mycket, herr statsråd, i synnerhet om man som jag tillhör banavdelningen, att åtgärder i detta avseende äro vidtagna, som äro ganska betryggande ur våra egna synpunkter. Emellertid kan jag för min del icke inse, att det skall vara så mycket farligare ur anfallssynpunkt att ha en byggnad i Örebro än att ha ungefär samma byggnad vid Torsgatan i Stockholm. Den sortens logik begriper inte jag, och det få herrarna ursäkta.

Så talades det om ansvaret, jag vill minnas det var herr Ossbahr. Eftersom vi kommit in på den saken, skall jag be att få nämna en sak, som jag annars icke hade tänkt berätta. När deputationen som nämnts var uppe i fjärde avdelningen i statsutskottet, frågade jag, om herrarna voro beredda att taga ansvar för sina uppgifter, och jag måste till min ledsnad säga, att på den frågan fick jag ett mycket svävande svar. Rent konstitutionellt ligger det ju så till för statsutskottet och Kungl. Maj:t, att vi i båda fallen ha att hålla oss till myndigheterna, och att det är dessa, som äro de ansvariga. Vad gäller aktioner, som komma utifrån i en så pass i flera avseenden svårbedömlig fråga som denna — det erkännes ju även i motionen — har man så

Ang. huvudförrådsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)

att säga ingen att taga för huvudet, ifall det går galet. Vi få icke heller bortse från den synpunkten.

Herr talman! Det har icke förekommit något, som kan föranleda mig att frånfälla mitt förra yrkande. Ja, jag skulle kanske också säga några ord om det, som herr Ossbahr i slutet av sitt anförande nämnde om personalen. Jag vet icke, om det är riktigt opportunt, men i ett sådant litet stilla slagsmål som detta kan jag ju i alla fall tillåta mig att lämna den upplysningen, som vi på fjärde avdelningen fått från järnvägsstyrelsen, att för närvarande är läget vid statens järnvägar sådant, att man under de närmaste åren måste ordna med nyrekrytering på ett par tusen man. Bli det icke, mina damer och herrar, i så fall plats även för dessa, som skulle bli kvar i Stockholm. då förstår icke jag hur man skall vara funtad i fråga om förmåga att addera och lägga ihop.

Jag ber som sagt att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Severin: Herr talman! Herr Anderson i Råstock sökte nu något modifiera sitt uttalande. Han sade icke nu, att motionen innehöll några egentliga ohållbarheter, men han ansåg, att herr Eriksson i Stockholm måhända fruktade, att vad som stod i motionen icke var alldeles hållbart och att detta var anledningen till att denne hade använt andra källor. Följaktligen ha vi alltså nu endast att konstatera, att herr Anderson råkat säga ett överord, som han sedermera icke kunde prestera vederbörliga bevis för, och därmed får den saken väl vara avgjord.

För mitt vidkommande är det icke endast de handlingar, som här föreligga, som ha avgjort min ståndpunkt till frågan och förmått mig att skriva under motionen med avslagsyrkandet; jag har också haft tillfälle att genomläsa den utredning, som gjorts av statens järnvägars förrådsbyrå rörande de fördelar, som skulle uppstå genom upprättandet av ett centralförråd i Örebro. I själva verket är det där svårt att upptäcka de stora fördelar, som skulle följa.

Det är naturligtvis *en* punkt, där lekmannen icke kan yttra sig med säkerhet, alltså varken motionärerna eller statsutskottets ärade ordförande eller ens regeringen — icke ens själva järnvägsstyrelsen kan därvidlag yttra sig med någon större säkerhet — och det är frågan om personalbesparingarna. Det låter tänka sig, att man skall kunna spara 24 man, det låter tänka sig, att det icke blir mer än 20 eller icke mer än 10. Därom kan ingen yttra sig med någon säkerhet. Det är tills vidare ingenting annat än hypoteser från järnvägsstyrelsens och förrådsbyråns sida.

Vad som i övrigt skulle utgöra det förnämsta skälet för denna centralisering skulle vara önskvärdheten att nedbringa lagerhållningen. Herr Anderson i Råstock har naturligtvis fullkomligt rätt, när han säger, att det i all affärsverksamhet förefinnes en strävan att nedbringa lagerhållningen. Lagret skall ju förräntas. Men när herr Anderson på detta sätt betonar detta skäl, så ankommer det också på honom att bevisa, att man med den förrådsorganisation, som man nu har, icke kan uppnå vad jag skulle vilja kalla den optimala lagerhållningen, d. v. s. precis den lagerhållning, som är tillräcklig för att bära belastningen vid toppunkterna men icke något därutöver. Han måste bevisa, att detta skulle vara omöjligt att uppnå, om vi ha ett huvudförråd i Stockholm och ett verkstadsförråd i Örebro, och att det skulle vara så mycket lättare med ett huvudförråd i Örebro men intet förråd i Stockholm. Det har icke alls på någon punkt gjorts något försök att bevisa, att så är fallet. Att man sedan använder en hel sida eller något mera för att övertyga människor om fördelen av att hålla lagerhållningen nere är en fullkomlig överloppsgärning. Det vet ju varje människa, att man icke skall lägga ned mera i lager

Ang. huvudförrådsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)

än som är nödvändigt. Lagerhållningens nedbringande är sålunda huvudskälet, och beträffande detta skäl, som alltså varit avgörande för såväl järnvägsstyrelsen som för statsutskottets ordförande, har det icke förebragts någon som helst bevisning, inte ens ett försök därtill. Det är dock detta, som skulle till.

Vad sedan beträffar dessa successiva leveranser, som man spekulerat ut skulle erbjudas statens järnvägar så stora fördelar, kunna de för all del vara listigt uttänkta. Jag föreställer mig emellertid, att det icke är så många privata grosshandlare eller tillverkare, som herr Anderson talade om, som vilja åtaga sig lagerhållning för statens järnvägar utan ersättning för sina räntekostnader. Kostar det statens järnvägar pengar att hålla ett stort lager, så kostar det också varje annan pengar att hålla ett stort lager. Det är också givet, att de tillverkare eller firmor, som belastas med räntekostnader för hållande av ett stort lager, komma att taga igen dessa kostnader i de priser, som statens järnvägar få betala. Det kommer man icke undan på detta sätt.

Härtill kommer, att man för att vinna dessa fördelar med successiva leveranser icke behöver upprätta något centralförråd i Örebro. Om de successiva leveranserna överhuvud taget betyda något, så icke motivera de ett centralförråd i Örebro. Kunde alla leveranser göras successiva, behöfde statens järnvägar överhuvud taget icke ha någon förrådsrörelse. Det är den slutsats, som måste dragas, om man drar ut resonemanget till dess yttersta konsekvenser, men det ligger påtagligen alldeles vid sidan av det här diskuterade spörsmålet.

Då herr Ossbahr har måst gå, skall jag på hans begäran be att få påpeka ett missförstånd, som herr Anderson gjorde sig skyldig till i fråga om hans yttrande beträffande generalstabschefens erinringar till förrådsförflyttningen. Herr Anderson antog, att det skulle vara lika lätt att från luften träffa en byggnad, som ligger i Stockholm, som det är att träffa en byggnad, som ligger i Örebro, och det tror jag också det är, men däremot förefaller det mig icke lika lätt att *på samma gång* träffa en byggnad i Stockholm och en byggnad i Örebro. Alternativen äro icke en byggnad i Örebro eller en i Stockholm utan å ena sidan en byggnad i Örebro och ingen byggnad i Stockholm och å andra sidan en byggnad å vardera platsen. Det var också ur den synpunkten, som generalstabschefen gjorde sin invändning. Om man centraliserar förrådet på ett enda ställe, kan det naturligtvis vara lättare att förstöra, än om det är fördelat på tio olika ställen. Jag anför detta, därför att herr Anderson i Råstock påtagligen gjorde sig skyldig till ett missförstånd av det argument, som herr Ossbahr anförde.

Vad jag alltså skulle vilja ha är en bevisning för att man kan uppnå den optimala lagerhållningen endast med ett centralförråd i Örebro men däremot icke med ett huvudförråd i Stockholm och ett verkstadsförråd i Örebro, och den har tillsvidare uteblivit. Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Eriksson i Stockholm, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 25 av utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Ang. huvudförrådsbyggnad m. m. i Örebro. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 26 och 27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 28*, angående elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle, yttrade:

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Den reservation, som jag knutit till den föreliggande punkten, kunde jag nästan lika väl ha knutit till en del andra punkter i det föredragna utlåtandet, då denna reservation visserligen direkt berör den nu föredragna punkten men indirekt även andra punkter, exempelvis frågan om ett påskyndande av rälsutbyte på vissa statsbanesträckor för att därigenom erhålla tillräckligt med begagnad räls för skenbeläggning av järnvägen Ulricehamn—Jönköping.

Då de stora allmänna arbetena planerades vid 1933 års riksdag, skedde det ju med motivering, att man skulle genom anordnandet av dylika arbeten råda bot på den rådande stora arbetslösheten. Man skulle på detta sätt kunna åstadkomma en kraftig hjälp och en regulator i de fall, där den privata företagsamheten icke räckte till för att utfylla bristen på arbetstillfällen. Därav borde givetvis också följa, att när konjunkturerna av ena eller andra anledningen — det är onödigt att här ingå på orsakerna — ha förbättrats och sysselsättningsgraden blivit tillfredsställande och i vissa fall mycket god, skulle de allmänna arbetena bedrivas i något minskad takt; man skulle med andra ord så att säga skaffa sig en besparing av dylika arbeten att tillgripas, när till äventyrs andra och sämre konjukturer och sämre arbetstillgång åter inträder. Så synes emellertid icke hava skett, utan att döma av de framställningar, som föreligga hos riksdagen och varav detta utgör en del, fortsätter man med dessa allmänna arbeten i precis samma takt även när det gäller att tillföra verkstadsindustrien stora beställningar, en industri, som för närvarande delvis har en arbetstillgång så god, att det knappast tidigare har förekommit någon liknande. Jag kan erinra exempelvis om att Asea för närvarande icke blott har den goda arbetstillgång, att bolaget såsom en frukt därav kunnat redovisa ett betydligt förbättrat vinstresultat, utan även har så mycket att göra, att det måste betinga sig avsevärd längre leveranstider än normalt, därest exempelvis en privat järnväg vill beställa ett elektriskt lokomotiv eller något annat från dessa verkstäder. Järnbruken ha också så stor arbetstillgång, att leveranserna bliva betydligt försenade. Det borde ju under sådana förhållanden ha varit riktigt, om man i någon mån hade saktat av farten men en del av dessa allmänna arbeten, även om jag förstår, att det ur järnvägsstyrelsens synpunkt och även ur ekonomiska synpunkter i övrigt kan vara det riktigaste att bedriva arbetena med den från början planerade och avsedda farten.

Jag har nu låtit min reservation knytas till frågan om elektrifiering av bandelen Laxå—Charlottenberg och den förra Norra Södermanlands järnväg, det-

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

ta även av det skälet, att järnvägsgeneralen förklarar, att man för järnvägens del fäste mindre vikt vid ett hastigare fullbordande av denna elektrifiering, med undantag dock för bandelen Laxå—Kristinehamn, beroende därpå, att man anser det vara angeläget att snarast möjligt komma fram med den elektriska driften till de i Kristinehamn befintliga lokstallarna. I övrigt har man medgivit, att det icke skulle medföra några olägenheter, om arbetet med dessa bandelar bedrevs i ett något mindre hastigt tempo. Från min sida är det sålunda icke fråga om att på något sätt vilja göra om intet beslutet om denna elektrifiering utan endast fråga om att den skall bedrivas i något saktare fart. Nu invändes, och jag vet ju, att min ärade vän, statsutskottets ordförande, herr Anderson i Råstock, kommer att säga, att en återhållsamhet på denna och några liknande punkter ingenting har att betyda i fråga om arbetstillgången, därför att beställningarna på dessa arbeten redan ligga inne hos verkstäderna. Leveranstiderna äro redan bestämda, och följaktligen kommer icke något sparande av arbetstillgång för kommande tider att därigenom ske. Med hänsyn till vad tidigare meddelats om den föreliggande arbetstillgången och den höga sysselsättningsgraden vid dessa verkstäder lider det intet tvivel om att det för verkstäderna skulle vara ganska välkommet, därest de bleve befriade från tvånget att hålla den utfästa leveranstiden och finge skjuta på leveranserna någon tid framåt, några månader eller kanske något år.

Man skall också kunna invända, att detta är en obetydlig sak och att den i förhållande till det hela spelar en ganska underordnad roll. Jag skall vara den förste att medgiva, att sett i samband med det stora hela är detta en mycket obetydlig sak, men då jag knutit en reservation till denna punkt är det därför, att den givetvis måste knytas till någon lämplig punkt. Med min reservation har jag avsett att göra en invändning mot det sätt, varpå hela systemet tillämpas, och jag har velat ifrågasätta, huruvida icke en viss återhållsamhet skulle vara lämplig nu, när sysselsättningsgraden inom hithörande verksamhetsgrenar är mycket god, och huruvida man icke till äventyrs skulle kunna spara några arbetstillgångar till en kommande tid, som kan vara betydligt mindre lyckligt gynnad i detta hänseende. Detta är innebörden av min reservation. Jag skulle vilja ifrågasätta, huruvida icke regeringen, den regering som nu sitter eller vilken den må vara, skulle kunna i framtiden under liknande förhållanden taga mera hänsyn till de invändningar, jag velat göra, än som skett. Jag tror att det skulle vara välbetänkt.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Då herr Magnusson icke hade något yrkande, kan det kanske betraktas som en viss överloppsgärning att bemöta honom, men jag skall ändå be att med några ord få göra det.

Herr Magnusson talar här om det allmänna programmet, att man bör spara på arbete, så att man har, när det blir kris. Det är någonting, som sagts i riksdagen många gånger, och jag tror, att Sveriges riksdag och olika regeringar därvidlag gjort, så gott de kunnat. Då han sedan kommer över till och med stöd av den *relativt* goda arbetstillgången vid vissa verkstäder vill, att man skall göra en aktion och gå till dessa verkstäder och höra sig för, om de icke vilja gå med på andra leveranstider, än som avtalats i kontraktet, då kan jag icke vara med längre — icke därför att jag tror, att så många skulle vilja reflektera därpå, utan därför att den stora delen av de arbeten, som det här är fråga om och som utföras på verkstäderna, äro uppdelade på så många, att det sannerligen icke blir mycket per företag. Det meddelades förresten i utskottet

Ang. elektrifieringen av vissa statsbanor. (Forts.)

av en talare, att det förhöll sig så, att vid en hänvändelse till en verkstad för att få ett arbete utfört, det sades: vi kunna icke taga leveranser nu. Och det meddelades samtidigt, att priserna på en del verkstadsprodukter måst höjas med 5 à 10 procent. Jag gjorde då den reflexionen, och jag gör den i dag, att om prisläget på dessa varor är sådant, att verkstäderna äro inne för förhöjningar med upp till 10 procent, så är det i grevens tid statens järnvägar äro ute och få sina beställningar fullgjorda, ty 10 procents förhöjning betyder mycket mera än den lilla fördel, som kan vinnas genom att man ställer till krångel med leveranskontrakten. För övrigt är det icke bara verkstadsarbetarna, som äro berörda av denna elektrifiering, herr Magnusson, utan det finns en hel del andra människor, som icke kunna hänföras till denna grupp, vilka nu äro anställda vid elektrifieringsarbetena. Dem får man väl också räkna med, vartill kommer att vi fortfarande hava arbetslösa i många tiotusental. Att då komma och säga, att vi just nu skola spara på arbeten, som äro i gång, det tycker jag för min del är ganska malplacerat, det får jag lov att säga.

Sedan vet jag icke, om det var en missuppfattning av herr Magnusson, men jag vill erinra om hur det var vid ett tillfälle, då järnvägsgeneralen var närvarande. Jag tillät mig då fråga, hur det ställde sig ur järnvägsekonomisk synpunkt i förevarande avseende, och på det svarade han, att det ur denna synpunkt var bättre att få elektrifieringen färdig så fort som möjligt, när den i alla fall skulle utföras. Han medgav dock i andra hand, att vissa delar kunde tagas i en långsammare takt, därest riksdagen uttalade en önskan därom. Jag betonar ytterligare, att han framhöll, att det ur ren järnvägsekonomisk synpunkt var en fördel, att arbetet fick fullföljas nu. Så föllo orden, och så skola de också tolkas.

Jag skall icke uppehålla mig längre med detta, herr talman. Jag tror, att det jag sagt, räcker för att karakterisera utskottsmajoritetens uppfattning i denna sak, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag har redan preventivt besvarat herr Andersons i Råstock senaste invändning därigenom, att jag i mitt förra anförande påpekade, att det ur järnvägssynpunkt föreligger åtskilliga skäl för att få arbetena bedrivna i den takt, som här föreslagits. Herr Andersons invändningar eller upplysningar på denna punkt voro sålunda rätt överflödiga.

Då herr Anderson säger, att dessa beställningar uppdelats på så många verkstäder och så många man, att det icke blir mycket per man, så gäller det visserligen den speciella punkt, som här föreligger. Men det är dock *något*, och skall man nu, som skett på nästan alla punkter här, resonera på det sättet, då blir väl ändå följden den, att sedan man avvecklat arbetstillfällena i denna forcerade takt, det senare blir mera knapp arbetstillgång och att vi därigenom försätta oss i ett sämre läge, än som är lämpligt och riktigt. Detta är innebörden i min reservation, och jag tror, att den trots statsutskottets ordförändres invändningar dock har goda skäl för sig.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Mot det sista vill jag bara säga det, att om vi börja att gå in på att uppskjuta leveranserna, jag icke är säker på, att det är till någon fördel ur verkstädernas egen synpunkt. Det skulle nog icke bli mer än en liten, liten procent av dem, som överhuvud taget skulle reflektera härpå.

Vad beträffar det åberopade exemplet från Asea, så råkar jag bo så nära ett av dess företag, att jag känner en smula till, vilken bagatellartad roll den

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)
del, det här rör sig om, spelar, när det gäller Aseas totala omslutning. Det är en droppe i havet härvidlag. Det har jag velat säga vid detta tillfälle.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 29—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkterna 39—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 5, i anledning av väckt motion angående åtgärder till säkerställande av svenska innehavares av brasilianska obligationer rätt. Därvid lämnades på begäran ordet till

Herr Nyblom, som anförde: Herr talman! När denna fråga föreligger till behandling, anser jag mig böra säga några ord om de svenska penningplaceringarna i utlandet överhuvud taget. De pengar, som tyckas vara infrusna i Brasilien och kanske för alltid förlorade — det vågar jag icke med bestämdhet uttala mig om — uppgå till ett tjugotal miljoner men utgöra endast en bråkdel av det svenska kapital, som genom oförsiktiga placeringar på senare tid blivit infruset i utlandet. Det är tyvärr på det sättet, att vi för närvarande ha utestående kanske 900 miljoner kronor, som kunna anses vara nödlidande, d. v. s. om jag enbart håller mig till obligationsplaceringar. I detta läge inställer sig den mycket allvarliga frågan, om icke tiden är inne för statsmakterna att vidtaga *förebyggande* åtgärder, när det gäller kapitalplaceringar i utlandet, eller om det fortfarande skall förefinnas full frihet för vissa medborgare eller grupper av medborgare att hur som helst få spekulera bort stora miljardförmögenheter, som landet sannerligen behöver bevara, så att vi icke själva komma i ett ohållbart läge.

Före kriget lånade Sverige pengar från utlandet i någon utsträckning. Efter kriget uppträder Sverige som storbankir för ett flertal makter. Jag erinrar om att först och främst förlorade vi ganska mycket pengar omedelbart efter kriget genom spekulationer i tyska mark och österrikiska kronen. Det var icke små belopp som den gången spekulerades bort, och en stor del av de förtjänster, som Sverige fick på sin export under krigsåren, gick förlorad genom dessa placeringar. Sedan denna spekulation gått över, började man placera pengar i utländska obligationer och andra papper, och det har visat sig, att denna placeringsverksamhet varit till betydande skada för vårt land. Det är därför jag tycker, att den frågan på allvar kan framställas, om icke tiden nu är inne att vidtaga förebyggande åtgärder.

Den statistik, som doktor Stockman i kommerskollegium utarbetat rörande penningplaceringar i utlandet, visar, att vi för närvarande ha ett utländskt obligationsinnehav, som skall vara värt cirka 1,400 miljoner kronor. Av dessa

Ang. säkerställande av svenska innehavares av brasilianska obligationer rätt.

Ang. säkerställande av svenska innehavares av brasilianska obligationer rätt. (Forts.)

beräknar Stockman, att i december 1934 lån på 900 miljoner kronor voro nödlidande. Man har från svensk sida placerat kapital i 847 utländska lån. Av dessa äro fyra lån i en storleksordning av över 100 miljoner kronor. Först ha vi Tyska rikets sex procents lån av 1930, det s. k. Kreugerlånet. Där äro vi engagerade med cirka 390 miljoner kronor. Vidare äro vi engagerade i Polska statens sex och en halv procents obligationslån av 1930 med 117 miljoner kronor, i Rumäniens monopolinstituts sju procents lån av 1929 med 111 miljoner kronor samt i Tyska rikets internationella fem och en halv procents lån, det s. k. Younglånet, med 110 miljoner kronor. Det rör sig här om cirka 725 miljoner kronor enbart på dessa fyra stora lån.

Man har talat om, att det var en vågsam politik, som riksdagsmajoriteten här inledde, då man gick in för att låna pengar för att bekämpa arbetslösheten under de hårda krisåren. Vad skall man då säga om denna lånepolitik gentemot utlandet, som faktiskt berövar det svenska näringslivet en hel del av det friska kapital, som det skulle behöva?

Av dessa 1,400 miljoner kronor, som, jag påpekar det än en gång, uteslutande röra obligationer, äro 680 miljoner kronor placerade i Tyskland, 160 miljoner i Rumänien, 130 miljoner i Polen, 130 miljoner i Danmark, 80 miljoner i Norge och 60 miljoner i Finland samt ett tjugotal miljoner i vardera av staterna Brasilien, Grekland, Belgien, Österrike och Ungern, ett femtontal miljoner i Litauen och sammanlagt ett femtiotal miljoner i övriga länder. Huvudparten rör sig om statslån, men av dessa pengar äro dock 180 miljoner kronor placerade i utländska banker eller andra kreditanstalter och vidare icke mindre än ett 100-tal miljoner i direkta industriföretag eller kommunikationsanläggningar i främmande länder. Det skulle vara ganska intressant att veta, vilken industri det överhuvud taget är som de svenska kapitalägarna anse det förenligt med sina intressen att underhålla.

Detta stöd åt utländska industrier har i varje fall lämnats samtidigt som man här i landet strypt åt kreditmöjligheterna för en hel del av det svenska näringslivet. Man stramar åt för det svenska näringslivet och förorsakar därmed arbetslöshet, men samtidigt har man råd att placera hundratals miljoner kronor i utländska företag. Jag undrar, vad det är för slags fosterländskhet att hellre placera tillgängliga pengar i utlandet och i utländskt näringsliv än att använda dem i Sverige. Det händer också att pengarna helt enkelt få ligga oplacerade och räntelösa här hemma. Hundratals miljoner ha under senare år legat räntelösa i riksbankens kassavalv. Man släpper icke ut dem i den allmänna rörelsen. Men när det gäller utlandet, synes man icke hysa någon större tveksamhet att uppträda som verklig storbankir.

Resultatet av Sveriges uppträdande som bankir på världsmarknaden är emellertid ingenting annat än ett fullständigt misslyckande. Det är icke bara de 1,700 små kapitalägarna, som herr Holmgren talar om i sin motion, när det gäller brasilianska papper, som blivit lurade, utan dessa 1,700 små sparare befinna sig i ett mycket stort, fint och förnämligt sällskap. Det är många, som ha förmåtts placera sina pengar i utländska papper och som nu stå inför risken att förlora allt, vad de äga och ha. Vad beträffar de obligationslån, i vilka vi deltagit, så äro av statslån 48.1 procent nödlidande, av delstats- och provinslån 63.1 procent, av industrilån 48.2 procent, av banklån 31.6 procent och av lån till kommuner 15.2 procent nödlidande. Praktiskt taget har hela det tyska obligationsbeloppet blivit nödlidande. Det är utan tvivel en ytterligt allvarlig historia med denna svenska pennnigutlåning, och jag undrar, om det icke vore på tiden att vidtaga en eller annan åtgärd som förhindrade, att ytterligare tusental av svenska sparare skola förledas placera sina pengar

Ang. säkerställande av svenska innehavares av brasilianska obligationer rätt. (Forts.)

i papper, som sedan visa sig vara olämpliga. Här har man spekulerat bort en miljardförmögenhet på den internationella hasarden.

Visserligen har det gjorts försök att rädda en del av obligationerna, exempelvis genom clearingavtalet med Tyskland, men det visar sig att detta clearingavtal i själva verket ära ganska verkningslöst, då det gäller att erhålla räntor i den utsträckning, man från början tänkt sig. Å andra sidan var det på det sättet med detta clearingavtal, att det gav de största möjligheterna för de stora innehavarna av tyska obligationer, framför allt innehavarna av Kreugerobligationer och Youngobligationer att där få utdelning i första hand, under det att de små kapitalplaceringarna i Tyskland fingo stå tillbaka och icke fingo ett öre, så långt det överhuvud var möjligt att få utdelning på clearingen. I detta sammanhang skulle jag för övrigt vilja framföra en liten undran, om man har vidtagit eller överhuvud taget ämnar vidtaga åtgärder gentemot de exportfirmor, som missbrukat clearingens möjligheter med Tyskland, om man utrett, vilka firmor det egentligen rör sig om, och om man är beredd att här taga itu med hårdhandskarna.

I bevillningsutskottets föreliggande betänkande har man framhållit, att de som placerat pengar i brasilianska obligationer handlat i god tro. De ha vänt sig till vissa svenska bankföretag och tydligen där erhållit råd om hur pengar borde placeras. De ha litat på dessa bankföretag, men blivit lurade på konfekten. Kanske dessa sparare trodde, att de inom bankföretagen skulle stöta på någonting, som skulle kunna kallas sunt förnuft.

I varje fall är det nog nödvändigt, att man ägnar kapitalplaceringssamheten den allra största uppmärksamhet. Fortfarande håller man på att placera svenska miljonförmögenheter i utlandet. Jag behöver icke erinra om vad som skett under det sista halvåret — det känna säkerligen kammarens ledamöter mycket väl till. Men jag vill här ha sagt ifrån, att det tydligen är nödvändigt, att staten slår vakt om landets tillgångar. De böra icke få utlämnas åt en hänsynslös hasard på den internationella marknaden.

Härpå yttrade:

Herr statsrådet **Undén**: Herr talman! I anledning av den fråga, som den föregående talaren framställde med adress till regeringen, huruvida några skärpta bestämmelser införts eller åtgärder vidtagits mot missbruk i clearingförfarandet, vill jag meddela, att en kungörelse i detta ärende beslutats av regeringen, innebärande straff för oriktiga uppgifter i samband med clearingen och ämnad att träda i kraft den 1 mars 1935.

Herr **Lithander**: Herr talman! Den förste ärade talaren nämnde flera saker, som det naturligtvis vore synnerligen önskvärt att få reglerade, i den mån sådant kan ske. Herr statsrådet har nu tillkännagivit, att i en punkt rättelse redan ägt rum.

Vad den föreliggande frågan beträffar, så har ett enhälligt bevillningsutskott efter prövning av frågan uttalat, att den gjorda framställningen är behjärtansvärd men att utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t utan särskild åtgärd från riksdagens sida skall söka tillgodose de svenska obligationsinnehavarnas berättigade anspråk. Jag är övertygad om att regeringen verkligen kommer att göra sitt allra bästa i detta fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag skall endast så till vida yttra mig i frågan, som jag vill fästa motionärens uppmärksamhet på konsekvenserna av

Ang. säkerställande av svenska innehavares av brasilianska obligationer rätt. (Forts.)

hans motion. Om man å ena sidan kräver, att statsmakterna vidtaga åtgärder för att rädda ränta resp. kapital, när det gäller i utlandet placerade pengar, borde man vara så konsekvent, att man å andra sidan icke finner det orimligt och oriktigt, att statsmakterna lägga sig i placeringen i utlandet av kapital och de räntesatser, som betingas. Hela den valrörelse, som bedrivs i dessa dagar i Stockholm, rör sig dock i mycket stor utsträckning om det kapitlet, och från borgerlig sida sätter man upp en icke bara förvånad utan även mycket förtrytsam min över att någon överhuvud taget vågar säga, att man icke får använda allmänhetens sparmedel hur herrar bankdirektörer behaga.

Här har utskottet försäkrat, att dessa stackars placerare naturligtvis äro oskyldiga och okunniga. Man kan verkligen sätta ett stort frågetecken efter ett sådant påstående. Äro verkligen de som tecknat brasilianska obligationslån så förfärligt okunniga? Och om så är fallet, må de väl, kan man säga i anslutning till utskottets tankegång, ha skyldighet att stå sin egen risk. Vad hade min son på galejan att göra? Här kommer en högerman och tycker, att det är förskräckligt, att dessa stackare bli nödlidande och kräver för den skull stöd från staten, men å andra sidan gormar högerpressen och de borgerliga partierna oerhört över minsta försök till ingrepp. Det har väl icke undgått herrarna, att i andra länder, som spela en roll på den internationella kapitalmarknaden, det är utan vidare klart, att statsmakterna ha långtgående rätt i fråga om privatlas placeringar i utlandet.

Det är nu emellertid icke bara de brasilianska fordringarna, som äro nödlidande. Det är också många andra placeringar, som tidigare varit på tal i riksdagen, t. ex. vissa fordringar i Polen, utan att det lett till någon åtgärd. Jag tycker verkligen, att både på det ena och det andra området skulle det icke alls skada, om riksdagen en liten smula mera konsekvent — och gärna också hårdhänt — gjorde sin mening gällande emot de intressen, som tro sig ha fullkomlig rätt att efter behag placera kapital, men icke draga sig för att stå på huvudet inför statsmakterna och böna och be, så fort beräknad förtjänst uteblir.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! I anledning av vad den föregående ärade talaren framhöll om att utskottet hyste den meningen, att det härvidlag rörde sig om en mängd oskyldigt folk, som icke kunde bedöma denna sak, skulle jag bara vilja säga, att beträffande en stor del av de 1,500 innehavarna av brasilianska obligationer detta utskottets omdöme är fullt berättigat. Vi ha till vårt förfogande haft det prospekt, som bankerna utsände om dessa lån, och vi ha inom utskottet mycket noga övervägt saken, innan vi gjorde det uttalandet.

Beträffande vad man för övrigt sagt i denna debatt skulle jag vilja framhålla, att vi i utskottet visst icke varit oförstående för den tanken, att vad som skett och som i de flesta fall stimulerats av vissa stora penninginstitut, ger oss anledning att höja ett varnande finger mot en fortsättning av en dylik politik.

I det nu föreliggande fallet är det ju självfallet, att bevillningsutskottet likaväl som motionären vill ge allt det stöd, som är möjligt, för att de svenska pengar, som äro placerade i brasilianska obligationer, skola bli förräntade och kunna räddas. Man bör emellertid icke vara blind för att de 13 miljoner kronor, som det här gäller, utgöra bara en liten del av dessa brasilianska lån, som ju till huvudsaklig del äro placerade i Frankrike, England och Amerika. Man bör heller icke bortse ifrån, att det finns vissa andra svenska

Ang. säkerställande av svenska innehavares av brasilianska obligationer rätt. (Forts.)

intressen, som man också får taga hänsyn till, där det gäller summor, som äro minst lika stora som den summa man nämnt i fråga om de brasilianska obligationerna och som äro infrusna för vår exportindustri.

Bevillningsutskottet har kommit till det resultatet, att sådant läget för närvarande är och med tanke på de förhandlingar, inför vars påbörjande man nu står, det är klokt att lägga hela detta spörsmål i Kungl. Maj:ts hand, och att vi från svensk sida betraktar det som fullkomligt självfallet, att man försöker göra vad som överhuvud taget kan göras i det nuvarande läget för att bevaka svenska intressen.

Herr Brännström i Skellefteå: Herr talman! Jag skall icke ingå på de utvinkningar från det föreliggande ämnet, som gjorts av de föregående talarna, kanske särskilt herr Nyblom, men det var en sak i hans anförande, som sedermera underströks av herr Kilbom och som jag anser icke bör stå oemotsagd. Han uttryckte en varm åstundan, att staten skulle taga kontrollen över enskildas penningplaceringar i utlandet. Jag tror icke, att en sådan åtgärd skulle vara så synnerligen välbetänkt. Ty hur är det egentligen? Har staten alltid visat sig vara så framsynt, att den icke också placerat pengar på ställen, där de råkat bli infrusna? Om man tror på statens allenaomäktighet att behärska alla områden, kan det vara förklarligt, att man föredrager en dylik kontroll, men när man sett, att även staten misslyckats, kan man ha anledning att ställa sig ganska tveksam. Jag tycker, att detta liknar något ett fall som jag var med om en gång såsom överförmyndare. En förmyndare hade förskingrat förmyndarmedel och blandat ihop dem med sina egna. När han fick allvarliga förebräelser härför, sade han: Ja, men Sveriges lag kan väl icke ålägga någon att handha andras medel bättre än ens egna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Wallén: Herr talman! Om man opartiskt ser på denna fråga, är det svårt att icke komma till den uppfattningen, att de människor, som placerat sina sparade slantar i brasilianska obligationer, behandlats ganska illa, och man är nästan frestad att fråga, om deras intressen tillvaratagas lika utmärkt som storbankernas, när det gäller Tyskland. Jag ber få understryka vad herr Nyblom sade samt tillägga: småfolket har icke fått något från Tyskland, men de stora herrarna — storfinanserna — ha fått det. Jag hoppas därför, att regeringen försöker bringa rättvisa i detta tillstånd, framför allt vad beträffar placeringarna i Brasilien men även om det skulle komma till nya avtalsförhandlingar med Tyskland. Det är icke bara tre storbanker, som i första hand böra komma i fråga, utan det är de många tusen i vårt land, som kommit in i valutaspärreländet, och som böra bli lika och rättvist behandlade och få en liten slant med.

Emellertid är det nog icke så, att bankerna i fråga handlat precis av ideella eller fosterländska skäl, när de lockat svenskar att placera sitt sparkapital i utlandet. Bankerna ha nog använt »Sunt Förnuft» ganska flitigt. Ty det är säkerligen icke obekant, att det ända sedan den internationella storfinsansen fått en av sina filialer förlagd till Stockholm inom storfinanserna gjort sig gällande en tendens att försöka med alla medel pressa upp räntan. Det är icke obekant — åtminstone bör det icke vara det för herrar riksdagsmän — att man från visst håll skickar ut cirkulär och hemliga skrivelser, däri man ber de större kapitalinnehavarna att icke placera pengar i obligationer utan i stället ligga med dem räntelösa till fram i juni eller juli, då man hoppas kunna höja utlåningsräntan. I samma storfinans intresse ligger det

Ang. säkerställande av svenska innehavares av brasilianska obligationer rätt. (Forts.)

också, att det exporteras kapital, det må sen vara till fennomanerna, till Island, till Frankrike eller till andra länder, med vilka mer eller mindre ha pågått eller för närvarande pågå förhandlingar. Emellertid måste man från bondehåll säga ifrån, att detta intresserar oss icke. Det må sägas ifrån, att vi icke äro med längre om att man sänder svenska pengar till utlandet, som sätta utländska hjul i rullning för att taga bort konkurrensen från Sverige och göra svenska arbetare arbetslösa. Svenska pengar skola användas till svenska företag, även om man icke lyckas pressa upp marginalen mellan insättningsräntan och utlåningsräntan så mycket man önskar, även om man varje år icke blir i tillfälle att, såsom skett, skänka några miljoner kronor till goda vänner.

Herr talman, jag har intet yrkande, men jag skulle vilja framhålla, att jag hoppas och tror, att regeringen kommer att försöka lägga manken till så att de privatpersoner, som placerat pengar i Brasilien, icke komma i sämre ställning än de storkapitalister, som placerat kapital på annat håll. Jag skulle också be att få tillägga, att regeringen alldeles säkert kan räkna på det starkaste stöd långt inne i borgerliga kretsar, om den tager initiativ till en viss kontroll över storfinsanserna och dess tillvägagångssätt i Sverige. Det är många inom de borgerliga kretsarna, som väntat på ett sådant initiativ, och jag måste säga, att det vore icke för tidigt att det komme. Stöd har regeringen i det fallet långt inne i de borgerliga kretsarna.

Herr Nyblom: Herr talman! Endast en kort replik till herr Brännström.

Det är alldeles givet, att om man vill finna sig i att svenska tillgångar behandlas hur som helst på den utländska marknaden, kan man ansluta sig till herr Brännströms låtgåssystem, men har man hänsyn till kapitalplaceringarna, måste man gå på den linjen, att man är med om sådana förebyggande åtgärder, som skyddar både småspararna och de större spararna för förluster. Vi böra icke vara så rädda för statliga ingripanden, att vi sitta med armarna i kors och ingenting göra. Samhället har viss skyldighet att ingripa på ett område, där ett ingripande kan vara berättigat, och man kan önska detta ingripande utan att därför göra sig skyldig till någon som helst socialistisk tankegång och utan att vara förankrad i socialistisk åskådning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande.

Genom en den 1 februari 1935 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 79, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att för tiden från och med den 1 mars 1935 till och med den 29 februari 1936 rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skulle tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överläte sådan rätt;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som kunde erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt;

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)

dels ock godkänna de såsom bilagor A och B till nämnda protokoll fogade förslagen till kontrakt mellan staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget samt mellan staten och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag.

Till utskottets behandling hade jämväl hänvisats två i anledning av propositionen väckta likalydande motioner, nr 291 i första kammaren av herr *Elof B. Andersson* och nr 505 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Steneberg, i vilka motioner föreslagits, »att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 79 måtte hemställa, att Kungl. Maj:t vid avtals uppgörande mellan staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget söker åstadkomma sådana förändringar i bolagets fördelning av sockerbetsarealen, att, oberoende av egendomarnas storlek, rätt till betodling må tillkomma ett större antal jordbrukare inom sockerbetsdistrikten, som förut ej odlat sockerbetor».

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Vid betänkandet hade av herrar *V. Edward Larson* och *Olsson* i Ramsta fogats reservation mot viss del av motiveringen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr *Olsson* i Ramsta: Herr talman! Då jag jämte herr *Larson* i Lerdala vid detta betänkande fogat en blank reservation mot viss del av motiveringen, skall jag be att få yttra några ord.

I den preliminära överenskommelse mellan sockerfabriksbolaget och betodlarföreningen, som ligger till grund för den kungl. propositionen i ämnet, har avtalats bl. a., att bolaget skall inköpa betor från en odlad minimiareal av 42,000 hektar. Dessutom har bolaget förbundit sig att utöka denna areal med ytterligare 500 hektar, som skola tilldelas sådana brukare, som icke ha mer än 10 hektar odlad jord och som förut icke odlat betor. Vidare har bolaget gått in för att låta en del jordbrukare, som odlat betor tidigare men icke under de senare åren och som nu önska bli tilldelade viss betareal, erhålla sådan. Därvid skall bolaget vidtaga viss reducering av betarealen hos de betodlare, som ha opropotionerligt stor betareal i förhållande till den totala åkerarealen.

Nu har det avlämnats två likalydande motioner, en i första kammaren av herr *Andersson* i Fältenborg och en i andra kammaren av herr *Nilsson* i Steneberg, i vilka motioner yrkats, »att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 79 måtte hemställa, att Kungl. Maj:t vid avtals uppgörande mellan staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget söker åstadkomma sådana förändringar i bolagets fördelning av sockerbetsarealen, att, oberoende av egendomarnas storlek, rätt till betodling må tillkomma ett större antal jordbrukare inom sockerbetsdistrikten, som förut ej odlat sockerbetor».

När frågan behandlades i utskottet, framställdes ett yrkande av herr *Heiding*, att utskottets betänkande på den punkten skulle få en annan formulering. Jag biträdde detta herr *Heidings* förslag till formulering. Det avsåg, att utskottet skulle taga en något mera positiv ställning till motionärernas yrkande än som kommit att ske genom den motivering, som nu är utskottets. Utskottet säger här nämligen i slutet: »I händelse förhandlingar om fortsatt stöd åt sockerbetsodlingen komma att jämväl nästa år inledas, kunna för övrigt av motionärernas förslag intresserade hänvända sig till Kungl. Maj:t eller vederbörande enskilda parter för att få förslaget upptaget till närmare övervägande ur olika synpunkter.» Med denna formulering har utskottet icke tagit ringaste ståndpunkt till motionärernas förslag utan hänvisar motionärer-

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)

na att nästa år, om frågan förekommer med ingripande, vända sig till Kungl. Maj:t eller vederbörande intressenter nere i sockerfabriksbolaget och betodlareföreningen. Jag menar, att vi borde kunna åtminstone uttala oss så försiktigt, att vi sade på detta sätt »i händelse förhandlingar om fortsatt stöd åt sockerbetsodlingen komma att jämväl nästa år inledas, bör motionärernas förslag komma till närmare övervägande ur olika synpunkter».

Jag får lov att säga, att när denna odling är underkastad reglering från statsmakterna liksom spannmålsodlingen, förefaller det mig vara rimligt, att odlingen delas ut på så pass många jordbrukare som möjligt som vilja hava denna odling inom de distrikt där den förekommer, så att icke en del skulle bli absolut avstängda från den och de, som haft denna odling förut få monopol på den. Det föreligger ju här nästan analoga förhållanden även med spannmålsodlingen genom de bestämmelser, som förefinnas beträffande odling av spannmål. Detta har medfört, att man fått så stort överskott på vete. Jag anser, att även när det gäller betodling bör man kunna reglera det så, att alla få litet nytta av denna. Nu tror jag i alla fall, att det kanske icke skall finnas så förfärligt många jordbrukare med mer än 10 hektar och boende i betodlingsdistrikten, som skulle komma att anmäla sig för att komma i åtnjutande av tilldelning av odling, så att jag tror icke det skulle bli någon större reduktion för de övriga, men som underhandlingarna nu fortskridit så långt, anser jag för i år liksom utskottet, att det icke är något att göra. Men för nästa år tycker jag, att utskottet skulle kunna säga som vi här föreslagit, och, herr talman, jag tillåter mig att yrka bifall till denna formulering, som jag nyss läste upp.

Herr Hagman: Herr talman! I den kungliga propositionen liksom i utskottets betänkande på denna punkt meddelas det, att den för betodling avsedda arealen i mellersta Sverige skulle för år 1935 minskas med i det närmaste 10 %. Anledningen till denna åtgärd skulle vara de senare årens relativt stora sockerbets-skördar, varigenom skördat socker överstigit behovet särskilt de två sista åren. Uppgörelse om denna sak har, upplyses det, träffats mellan de båda bolagen, det stora bolaget som har sin verksamhet huvudsakligen i södra Sverige och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. Överenskommenheten är godvillig, och måhända är det så, att överenskommenheten är fördelaktig för båda bolagen. För jordbrukarna i mellersta Sveriges sockerbetsodlingsdistrikt är emellertid den beslutade minskningen i areal allt annat än välkommen. Trängseln på varumarknaden är, som alla veta, synnerligen stor nu, och om man minskar möjligheten till odling av en vara som sockerbetor, är det givetvis beklagligt för odlarna. Det är således, skulle jag vilja säga, för sockerbetodlarna i mellersta Sverige ingen trevlig underrättelse just denna.

Det är emellertid icke endast jordbrukarna, som hava speciellt intresse av sockerbetsodlingen, utan också, om jag tänker speciellt på det län, jag representerar, järnvägarna. De smalspåriga järnvägar i Östergötland, som gå genom sockerbetsodlingsdistrikten, hava i många år arbetat under synnerligen svåra ekonomiska förhållanden, så svåra att statsmakterna nödgats föregående år vidtaga vissa åtgärder, eller kanske rättare uttryckt, ge stöd åt åtgärder för rekonstruktion. Som kammarens ledamöter torde erinra sig, beslöt nämligen riksdagen föregående år att lämna det stöd, som var nödvändigt, för att få järnvägsdriften bevarad. Vid denna rekonstruktion ansågs det och erkändes av alla parter, att en nödvändig förutsättning för att järnvägsdriften skulle kunna ekonomiskt stabiliseras var att sockerbetsodlingen skulle upprätthållas i önskvärd omfattning. Enligt uppgifter, som lämnats från såväl sockerbolaget som järnvägarna, utgöra just frakter å betor och betmassa en mycket stor

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)
del av järnvägarnas inkomster, och det är givetvis därför beklagligt för dessa liksom för jordbrukarna, om odlingen beskäres så avsevärt som här beslutats. Man kan väl säga, att en nu mer än trettioårig erfarenhet av sockerbetsodling i mellersta Sverige har givit vid handen, att odlingen såväl tekniskt som ekonomiskt är åtminstone i det närmaste lika berättigad i dessa landsdelar som i landets sydliga delar. Skörden har varierat olika år, men man får väl säga, att den i regel varit rätt så god, och t. ex. föregående år var, som herrarna torde känna till, skörden såväl till mängd som procenthalt av socker t. o. m. något högre i mellersta Sverige än i södra Sverige.

Men detta skulle jag sålunda velat poängtera, att sockerbetsodlingen i mellersta Sverige måste tillmätas en ganska stor betydelse ur jordbruksekonomisk synpunkt, och för vissa järnvägar är den alldeles nödvändig för uppnående av ett tillfredsställande ekonomiskt resultat av driften, nämligen för de järnvägar, som gå genom sockerbetsodlingsdistrikten. Jag anhåller därför, herr talman, att vid detta tillfälle få uttala en bestämd förväntan, att den nedskärning av arealen för sockerbetsodling, som beslutats av de båda bolagen för år 1935, icke på något sätt måtte bli normerande för framtiden, utan att möjlighet till ökad odling måtte beredas för kommande år.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Till en början vill jag ägna några ord åt det anförande, som här hölls av herr Olsson i Ramsta. Det kan ju helt naturligt tyckas, som om det vore en enkel sak att se till, att alla jordbrukarna inom sockerbetsdistrikten finge tillfälle att odla sockerbetor. Men när det nu ligger till på det sättet, att vi redan hava en sockerbetsodling, som fyller landets behov av socker, då är det självklart, att man icke kan utöka betodlingen. Då skulle ett tillmötesgående av de synpunkter, som herr Olsson i Ramsta här har anført, betyda, att förutvarande odlare skulle avstå av sin odling åt nya, och det kan helt naturligt i viss utsträckning vara berättigat, särskilt i sådana fall, där odlingen har ur olika synpunkter varit övernormal i förhållande till hela åkerarealen. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att det icke lärers vara möjligt att på den vägen komma fram till en sådan justering, att alla jordbrukare inom betodlingsdistrikten kunna få bli betodlare, ty det är icke så, som herr Olsson förutsatte, att det är ett mindre antal jordbrukare med mindre areal, som icke hava betodling. 1927 års jordbruksräkning, som är den, varifrån vi hava de senaste siffrorna, visar att på slättbygden i Malmöhus och Kristianstads län — jag nämner alls inga andra betodlingsdistrikt utan bara de mest exklusiva — tillhörde den gången c:a 20 % av åkerarealen, brukningsdelar som icke hade betodling. Skulle man göra en utjämning, som ledde till att även de fingo betodling, skulle det bliva en förskjutning i dessa bygder med 10,000 hektar, och jag tror, att var och en förstår, att det är omöjligt att komma så långt, att man kan tillgodose alla.

I själva verket har ju här pågått ett arbete att försöka åstadkomma en utjämning. Betodlareföreningen har förhandlat med sockerbolaget om en sådan utjämning, och det är ju så, att i de träffade överenskommelserna finns medtaget, att bolaget skall försöka ge betodling inom distrikten åt jordbrukare, som icke under de sista åren hava haft betodling, och det skall ske genom att arealen sänkes för förutvarande betodlare med för hög areal.

Vad som dessutom finnes upptaget i den kungliga propositionen är ju en något mindre fråga. Med det nuvarande läget på den animaliska produktionen, då man icke kan hava samma animaliska produktion som förut, har följden blivit, att en mängd mindre jordbruk, särskilt i Skåne, icke kan upprätthålla den animaliska produktionen i samma omfattning som förut, och då få

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)

deras innehavare icke samma möjligheter till full försörjning som de förut haft. Då har det från regeringens sida ansetts önskvärt, att sådana mindre jordbrukare skulle kunna få tillfälle till en sockerbetsodling för att därigenom få användning för sin arbetskraft, och på den punkten hava vi vunnit ett tillmötesgående, som kanske icke är så långt, att det kan anses tillfyllest, men jag skulle dock tro, att det är åtminstone halva steget på vägen, och det är ju på den punkten som ett ingripande är särskilt betydelsefullt, därför att dessa jordbrukare kunna icke syssla med spannmålsodling, t. ex. för avsalu, och för dem kan det därför vara mycket viktigt att få fram sockerbetsodling, om de icke haft det därför. Och det kan man genomföra, därför att det gäller så relativt liten areal, men det är ett långt steg att sedan gå dithän, att försöka tillförsäkra alla jordbrukare inom distrikten möjligheter till sockerbetsodling.

Vad därefter beträffar det anförande, som här hölls av herr Hagman, så är det klart, att var landsända kämpar för sina intressen, men det får väl också finnas en liten smula avvägning mellan olika intressen. Det är ju dock på det sättet, att sockerbetsarealen har efter tillkomsten av den nuvarande regleringen ökat med mer än 100 % inom de distrikt, som falla under mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolags område. Där har det varit en proportionsvis mycket större ökning av arealen än inom det område, där odling sker för svenska sockerfabriksaktiebolaget. På grund av denna större arealökning kommo vi upp i en sockerproduktion, som för 1933 års skörd kom att överstiga landets behov. Då ingrep svenska sockerfabriksaktiebolaget på egen hand och skrev ned sin areal med 1,000 hektar, under det att det mellansvenska bolaget, om jag så får säga, fick fortsätta att utöka sin areal. Det var väl då helt naturligt, att när en ytterligare begränsning måste ske, borde turen komma till det mellansvenska bolaget, som hittills hade fått lov att obegränsat utöka sin areal och som förut icke behövt vidkännas någon inskränkning. Jag tror, att det icke är möjligt att säga, att det avtal, som bolagen sins emellan träffat, kränker någons berättigade intressen, och skulle vi börja på detta sätt inom de olika landsändarna att tävla om rätten att utöka sockerbetsodlingen, ja, ärade kammarledamöter, då skola vi icke inbilla oss att det går så värst länge för sig att upprätthålla den sockerreglering vi för närvarande hava och hålla den inom en sådan ram, att man kan tillgodose de berättigade intressena från olika håll.

Herr Nilsson i Steneberg: Herr talman! Gent emot vad herr statsrådet nyss yttrade vill jag framhålla, att dessa småbrukare i alla fall åtminstone icke få något gagn av den spannmålsreglering, som är vidtagen. Man kan rent av säga, att den har varit till förfång för dem, och det är nog på det sättet, att man hade önskat, att man skulle fått den litet vidare. Det är väl litet besynnerligt att stanna vid detta antal 10 hektar. När nu t. ex. jordbruk stycas och det bildas småbruk, är det i regel så, att dessa bli större än 10 hektar. De äro på 11, 12 hektar, och dessa småbrukare, som komma att starta, tycka nog, att det är besynnerligt att de icke få någon sockerbetsodling. Sedan är det för övrigt en mångfald andra brukare i dessa bygder, där en och annan odlar sockerbetor, vilka fråga sig, vad orsaken kan vara till att de icke hava någon möjlighet att få en sådan. Nog tycker man, att man kunde gått vidare på den vägen och sagt, att den jordbrukare, som haft mer än en fjärdedel av sin areal besädd med betor, borde få vara med om att lämna ifrån sig den överskjutande arealen till andra odlare, och om det icke räckt till, kunde man mycket väl gått ännu längre ned och tagit av den odling, som är mer än en femtedel eller mer än en sjättedel, om så behövdes. Icke hade det väl varit någon orättvisa man begått mot dessa odlare, utan jag tycker det hade varit ett rim-

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)
ligt krav att på en sådan odling, som är så statsunderstödd som denna är, man skulle kunna ge flera tillfällen att begagna sig av densamma. Det blir rätt svårt, skulle jag tro, i det långa loppet för dem, som flera år försökt att odla betor men icke fått det, att förstå, varför det är som det nu är. De komma nog att kräva att få vara med. Vi veta, att jordbrukarna driva upp sin jord, och den jord som, låt oss säga, för 30 år sedan icke dugde att odla sockerbeter på, har visat sig fuller väl jämförlig med den bästa jorden nedåt öppna havet.

Nu tycker jag, att det är en besynnerlig inställning bevillningsutskottet haft, när det motiverar sitt avslag på den motion, jag har avlämnat, med att säga, att det icke brytt sig om denna framställning alls, och så i sista punkten säger så här: »I händelse förhandlingar om fortsatt stöd åt sockerbetsodlingen komma att jämväl nästa år inledas, kunna för övrigt av motionärernas förslag intresserade hänvända sig till Kungl. Maj:t eller vederbörande enskilda parter för att få förslaget upptaget till närmare övervägande ur olika synpunkter.» Ja, det rådet var väl nästan onödigt, ty nog veta de vägen till kanslihuset i Stockholm. Det hade varit intressantare, om de fått reda på, om riksdagen tycker, att det vore skäl för deras resa, så att de icke bara reste för nöjes skull och för att slita trappstenarna i kanslihuset, ty det tror jag icke det är så många som vilja. Det är beklagligt, att bevillningsutskottet icke kunnat komma med antingen något helt avstyrkande av detta mitt förslag eller, som jag hoppats, sagt som så, att till nästa år få vi väl överväga saken, och då kanske ni bli berättigade till odling på någon mindre areal.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till det förslag, som framställdes av herr Olsson i Ramsta.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag ber för det första att få rätta ett missförstånd av herr Nilsson i Steneberg. Det är icke på det sättet, att om en egendom styckas i egnahem och det på den egendomen förut har varit sockerbetsodling, de nya skola bli utan sockerbetsodling, utan de komma att få kontrakt helt naturligt, därför att det varit så förut. Dessutom skulle jag vilja understryka, att denna sak bör icke framställas på det sättet, som om det vore fråga om att staten och sockerindustrin skola ge vissa förmåner. Det är icke därom striden står, utan frågan gäller, huru betodlingen skall fördelas mellan jordbrukarna. Det är alltså två jordbruksintressen som stå mot varandra, men det finns ingen motsättning mellan staten och dessa jordbrukare och mellan sockerbolagen och dessa jordbrukare, utan det är helt och hållet en fördelningsfråga inom jordbruksbefolkningen själv.

Herr Björklund: Herr talman! Efter herr statsrådets anförande här har jag ingen anledning att svara vare sig åt det ena eller det andra hållet, men jag kan icke underlåta att påpeka, vilken orimligt liten skillnad som föreligger mellan utskottets förslag och vad som föreslås av herr Olsson i Ramsta. Utskottet konstaterar, att vederbörande hava möjlighet att vända sig till såväl sockerbolagen, betodlareföreningen som Kungl. Maj:t, och herr Olssons i Ramsta yrkande var, så vida jag hörde det rätt, att här borde man kunna utskriiva något sådant som att dessa anspråk, som framförts i herr Nilssons i Steneberg motion, borde vid kommande förhandlingar kunna upptagas till omprövning. Om man vill läsa ut vad som i ena eller andra fallet i verkligheten står skrivet, tror jag, att alla borde vara överens med mig, att skillnaden är, som jag sade, orimligt liten.

Jag har, herr talman, ingen som helst anledning att ge mig in på själva

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)
sakfrågan efter de upplysningar som lämnades från statsrådsbänken, utan jag tillåter mig att kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Heiding: Herr talman! Som frågan nu ligger till är det klart, att man för året icke kan framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. I utskottet framställde jag ett särskilt yrkande, vilket utskottsmajoriteten emellertid icke ville vara med om. Oaktat jag icke avgivit någon reservation, skall jag nu be att här få säga några ord.

Jag anser, att de gränser, som dragits upp att gälla för betodlingen, icke äro för framtiden lyckliga. Nu har man i ena fallet sagt, att man bör kunna medge, att sådana odlare, som under några år icke odlat betor, skulle beredas möjlighet att återupptaga sådan odling. Ävenså skulle de mindre jordbrukare, som hade högst 10 hektar odlad jord, få odla sockerbetor. Jag anser, att dessa gränser, som äro så pass skarpt uppdragna, icke äro lämpliga. Jag tog mig friheten att i bevillningsutskottet påvisa, huru det skulle ställa sig, om man t. ex. skulle behöva införa bestämmelser om inskränkning av veteodlingen här i landet. Skulle då de jordbrukare, som under de senare åren haft en onaturligt stor areal för veteodling, få fortsätta därmed? Jag anser, att det bör tagas hänsyn till sådana omständigheter.

Nu vill jag härmed icke hava sagt, att man skall gå in för att odla betor i betodlardistriktet på alla jordar, ty det finns en hel del sådana, som icke äro lämpliga för dylik odling, varför det skulle vara rent förlustbringande för odlaren själv, om han skulle ge sig till att odla betor där över lag. För övrigt kan det icke vara lämpligt att odla betor på jordar, som ligga långt avlägset från de egentliga betodlardistriktet, ty det blir där för dyrt med frakter m. m. Men jag tycker, att gränserna bli alldeles för snäva, då man nu skall införa sådan här bestämmelser, som att det skall gälla så och så många hektar. Därför sympatiserar jag med den motion, som är väckt av herr Nilsson i Steneberg.

Sedan får jag till fullo instämma med herr Hagman i hans yttrande här angående mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. Jag finner det egendomligt, att man skall pressa detta mindre bolag så mycket, som man här har gjort. Nu anförde herr statsrådet, att mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag är det, som kraftigast har ökat sin odling, och därför vore det skäl i att nu i första hand skriva ned där så pass mycket, som man gjort. I propositionen säges ju, att det större bolaget skulle ha en minimiareal av 42,000 hektar plus de 500 hektar, som medgivas mindre odlare. Men sedan förutsattes det, att det icke skall bli någon minskning i jämförelse med föregående år. Det större bolaget har sålunda frihet, kan man säga, att taga emot betor från större areal än den omnämnda, och det blir således icke någon begränsning i förhållande till vad som gällde föregående år. Men det mindre bolaget skulle icke få gå upp mer än till 5,000 hektar. När man tager hänsyn till de jordbrukare, som finnas i dessa delar av landet, är den minskning på 500 hektar, som härigenom stipuleras, icke så obetydlig. Jag hoppas därför, att det till ett annat år skall kunna träffas en sådan uppgörelse, att man skall slippa ifrån en sådan sänkning, som nu blivit nödvändig.

Som jag sade i början av mitt anförande skall jag icke hålla på det yrkande, som jag framställde i bevillningsutskottet, vilket kan sägas ungefärligen överensstämma med det yrkande, som här framställts av herr Olsson i Ramsta. Men jag har velat säga min mening om detta, och jag vidhåller, att man icke får draga alltför snäva gränser, då det gäller sockerbetsodlingen, utan att man skall kunna lämna medgivanden även för odlare, som ha något över 10 hektar jord. Det vore mera berättigat att skära ned för sådana odlare, som under

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)

de allra sista åren haft en alltför stor odling av betor. Detta är enligt min mening ungefär lika berättigat på sockerbetsodlingens område, som det kan vara berättigat då det gäller spannmålsodling. Det är nämligen så, att de jordbrukare, som ha sin odling ungefär i nivå med vad som varit vanligt sedan många år tillbaka, nu komma att bli lidande av att en hel del andra hava ställt det så för sig, att de utnyttja statens stöd i mycket stor utsträckning. Ett sådant förfaringssätt kan jag för min del icke vara med om att uppmuntra, utan jag anser, att man bör ordna det så, att det blir möjligt för flera än dem, som åsyftas i det föreliggande förslaget, att ägna sig åt denna odling.

I detta yttrande instämde herr *Jonsson* i Mörbylånga.

Herr Hagman: Herr talman! Bara några ord med anledning av herr statsrådet Skölds yttrande. Han sade först, att det var nödvändigt att verkställa en så rättvis avvägning som möjligt mellan betarealerna de olika betodlingsdistrikten emellan. Och det kan jag naturligtvis av allt hjärta instämma uti. Jag skulle emellertid beträffande föreliggande fråga vilja hänvisa till statistiken härom för de senare åren. Om vi gå till det sista odlingsåret, nämligen 1934, då vi hade en jämförelsevis stor odling av sockerbeter i mellersta Sverige och kanske särskilt i Östergötland, så visar statistiken, att vi det året odlade betor på Östgötaslätten på ungefär en och en halv procent av arealen. I Malmöhus län tror jag det närmade sig tio gånger så mycket, i procent uttryckt. Nu måste man naturligtvis, när man jämför dessa siffror med varandra, säga, att odlingen är äldre i Skåne, och att de sydsvenska bygderna hava förmånsrätt till denna odling. Det ligger naturligtvis någonting däri. Skillnaden mellan den areal, som odlas där nere och den i mellersta Sverige, är emellertid högst väsentlig. Någon så särskild rättvis avvägning, från den sidan sett, kan sålunda knappast sägas föreligga.

Vidare påpekade herr statsrådet, att föregående år har det stora bolaget skurit ned sin areal med 1,000 hektar. Detta är dock icke så mycket procentuellt sett. Det blir endast något över 2 procent, under det att man förmått det mindre bolaget att minska arealen i år med i det närmaste 10 procent. Procentuellt sett är sålunda nedskärningen där större än vad minskningen var i det stora bolaget i fjol.

Man kan också se saken från andra synpunkter och fråga sig, i vad mån de olika bolagen hava möjligheter att helt utnyttja fabrikerna för framställning av socker. Såvitt jag icke är alldeles fel underrättad, har det stora bolaget sexton fabriker och fyra saftstationer eller sammanlagt tjugu fabriker, vid vilka sålunda uppköpas sockerbeter. Om detta är felaktigt, ber jag om rättelse. Vi se emellertid vid en sådan undersökning, att till varje sockerfabrik i Sydsverige odlades år 1934 sockerbeter på en areal av i medeltal 2,250 hektar. I mellersta Sverige förfogar det lilla bolaget över tre fabriker och till var och en av dessa odlades betor å en areal av i medeltal endast 1,833 hektar. Trots den ökade odlingen i mellersta Sverige år 1934 är sålunda skillnaden avsevärd. Nu kommer under år 1935 arealen för det stora bolagets del att ökas, under det att man vid det mindre bolaget får skära ned odlingen med nära 10 procent. Arealen sockerbeter per fabrik blir då endast 1,667 hektar. I detta avseende blir skillnaden emellan de olika fabrikerna sålunda större till nästa år, varför det sålunda icke är någon utjämning, som därvidlag äger rum.

Vad beträffar den omständigheten, att odlingen avsevärt ökats i mellersta Sverige under de senaste åren, så har detta givetvis sin riktighet. År 1933 exempelvis odlades sockerbeter i mellersta Sverige på icke fullt 4,500 hektar

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)

jord, och sista året på 5,500 hektar eller, noga räknat, 5,522. Det är en ökning på något över 1,000 hektar, som ägt rum under detta år. Tidigare var under en period odlingen mindre. Men detta berodde till stor del, såvitt jag kan bedöma läget, därpå att man sökte påtvinga odlarna femåriga kontrakt. Detta tyckte man icke om däruppe, och därför blev arealen till betodling något mindre. Tidigare, exempelvis 1921, odlades betor i mellersta Sverige på nära 6,000 hektar, eller närmare bestämt 5,900 hektar; 1920 odlades betor på 4,410 hektar, 1923 4,759 hektar och 1925 något över 4,000 hektar. Det är sålunda icke första gången, som vi äro uppe i den areal, som vi hade i fjol, nämligen 5,500 hektar.

Jag har endast velat påpeka dessa förhållanden i anledning av vad som här yttrats.

Herr Olsson i Ramsta: Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet sade i sitt sista anförande, att frågan om tilldelning av betareal icke vore någon fråga mellan staten, jordbrukarna och sockerbolagen utan endast en fördelningsfråga mellan jordbrukarna och sockerbolagen. Jag tillät mig då en stilla undran, om i det här föreliggande fallet jordbruksministern icke hade ingripit i överenskommelsen, då i densamma ingår, att det skall bli en ökning av betarealen med 500 hektar, som skulle tilldelas vissa jordbrukare. Det förefaller mig underligt, om jordbruksministern skulle fränsäga sig allt inflytande över regleringen av betarealen.

Herr Nilsson i Steneberg: Om jag uppfattade herr statsrådet rätt, så sade han, att det här endast gällde en fördelning av betarealen mellan jordbrukarna. Jag håller också med herr statsrådet om att det är bara en fördelningsfråga. Och denna fördelning tycker jag icke kan vara så förfärligt svår att göra. Det finns många inom betodlarföreningen, som anse, att, som jag nyss anförde, man icke gör någon orätt genom att taga bort en del från de betodlare, som hava opropotionerligt stor odling, och lämna den till dem, som vilja odla och som bo inom distriktet men icke förut haft någon sockerbetsodling. Det är ju sålunda en ganska lätt historia att göra det där, om det icke är så, att sockerbruken hava någonting emot det.

Sedan vill jag erinra om att även sådana egendomar styckas som icke hava sockerbetsodling. Om en sådan egendom styckas, få småbrukarna ingenting, om egendomen nämligen blir 11 eller 12 hektar stor.

Så skulle jag till herr Björklund vilja säga, att om det icke är någon nämnvärd skillnad mellan utskottets förslag och reservationen, så kan man ju lika gärna gå med på den lilla ändring, vi här begära.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag skulle icke hava gått upp i denna fråga, om icke här tidigare framförts den meningen, att sockerbolagen och betodlarna kringgingo gällande avtal till arbetarnas nackdel. Dessa synpunkter hava ju även framförts i den socialdemokratiska tidningen i Malmö. Som framgår av propositionen har ju, som sagt, denna kritik i någon mån beaktats, och det har ju gjorts en sådan ändring av avtalet, som framgår av utskottsutlåtandet på sidan 13, att de skola betala ett med minst 4 öre per deciton höjt pris, och att arbetarna där skulle komma att tillgodoses bättre än tidigare.

Så långt är saken naturligtvis bra. Men jag kan icke underlåta att i denna debatt — även om det icke har någon som helst effekt — vidhålla den uppfattningen, som vi tidigare givit uttryck för, och som då fått anslutning även från andra håll, icke enbart från socialdemokraterna utan även från en del

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)
borgerliga, att regleringen bör avskaffas. Den har ju alltså vissa avgjorda olägenheter för konsumenterna. Det är ju icke nu möjligt att helt åberopa det anförande, som herr Engberg en gång i tiden höll såsom huvudtalesman för oppositionen emot regleringen, alldenstund det avtal, som nu gäller, ligger något annorlunda till än vad den gången var fallet. Men som man finner av överenskommelsen med svenska sockerfabriksaktiebolaget, får riksdagen exempelvis icke ändra gällande tulltaxa, och dessa bolag hava, som herrarna veta, de facto även tillerkänts ensamrätt till införsel av socker. Producenterna få i stor utsträckning sina kostnader täckta genom regleringen. Det sista framgår för övrigt vid en blick på sockerbolagens ekonomiska ställning. Föregående år tilläto vi oss anförda en hel del siffror i detta avseende. Det är därför icke nödvändigt att upprepa dem i år. Av den berättelse, som nu föreligger, framgår emellertid, att ställningen så långt ifrån är sämre, att tvärtom motsatsen torde vara fallet, och att man sålunda ur den synpunkten mycket väl kunde taga under överblickande att avveckla hela denna reglering, så att sockerbolagen själva finge bära de kostnader, som äro förenade med sockerproduktionen.

Den gamla invändningen har varit, att därigenom skulle måhända risk föreligga på två håll. För det första skulle betarbetarna möjligen komma att bli lidande — något som alltså är ett antagande, ty deras löner äro *i första hand*, tror jag, beroende på deras fackliga organisation och den styrka, denna kan utveckla. För det andra har man befarat, att förhållandena skulle kunna bli ofördelaktiga för konsumenterna, alldenstund priserna måhända skulle kunna bli högre. Det har icke någon gång i debatten visats, såvitt jag kan erinra mig, att så skulle bli förhållandet. Den tabell angående sockerpriserna i andra länder, som återfinnes på sidan 10 i propositionen, skulle ju tyda på, att vi skulle löpa risk att få högre sockerpriser. Men jag undrar ändå, om icke härvidlag en rad andra faktorer inverka, som man icke kan utläsa ur dessa siffror.

Med hänsyn till alla dessa synpunkter, herr talman, med hänsyn också till att *vi vidhålla vår gamla uppfattning* i denna fråga, skulle jag vilja uttala det önskemålet, att denna reglering avvecklas, ehuru jag — för ögonblicket åtminstone — icke ställer något yrkande. Frågan var ju i det avseendet föremål för så ingående debatter föregående år, att jag finner det överflödigt att nu längre taga kammarens tid i anspråk härmed.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag måste tillåta mig några repliker gentemot herrar Hagman och Heiding.

Jag skall blott påpeka, att när herr Hagman här anför siffror, som visa, att betodlingen i mellersta Sverige vissa år varit större än före införandet av nuvarande sockerreglering, han icke skall glömma observera, att denna större betodling har inställt sig under tider, då antingen staten har givit betodlingen ett särskilt stöd, en ställning framför alla andra odlingar, eller också sockerpriset har varit så högt, att det även varit ett högre betpris. Det ligger i sakens natur, att någon större ansvällning av sockerbetsodlingen till mellersta Sverige under full konkurrens med Sydsverige icke kan inställa sig av klimatiska skäl. All erfarenhet visar detta. Följden blir helt säkert den gången, när staten släpper denna reglering, den som alltid förut inträffat, nämligen att betodlingen krymper samman i mellersta Sverige, och att den fortfarande blir koncentrerad till de delar av landet, där den har större förutsättningar. Är det därför icke skäl, att man en liten smula tar sig till vara för att utnyttja sockerregleringen till att genomföra en fullständig snedvridning av

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)
sockerbetsodlingen, en snedvridning som måste rättas en gång när sockerregleringen upphör.

Precis samma invändning vill jag rikta till herr Nilsson i Steneberg. Det är väl icke utan orsak som på många och däribland även stora egendomar på de skånska slättbygderna under den gångna tiden icke odlats sockerbeter. Detta beror därpå, att jorden icke lämpar sig för dylik odling, eller också därpå, att produktionsbetingelserna i övrigt äro olika gentemot andra odlares. Vi skola ta oss till vara för att låta en statlig reglering, som vi få antaga är av relativt tillfällig natur, verka därhän, att sockerbetsodlingen nu lägges om så, att den överföres till egendomar, som vid en återgång till fria förhållanden icke komma att upprätthålla sockerbetsodlingen. Vi ha väl tillräckliga erfarenheter av hur farligt det är att låta statliga regleringar verka snedvridande på produktionsordningen. Herrarna och icke minst herr Hagman, som ju tillhör en grupp, som ständigt och jämt predikar planmässighet och noggranna avvägningar mellan de olika driftsformerna, skola väl litet grand tänka sig för, innan herrarna så starkt plädara för åtgärder, som faktiskt leda till en snedvridning av produktionsordningen. Vi skola icke låta de lokala intressena så totalt väga över ett praktiskt bedömande av det faktiska läget.

Vad slutligen herr Kilboms anförande beträffar kan man med tillfredsställelse konstatera den lugna ton, som inställt sig på det hållet. Med kanske ännu större tillfredsställelse kunna vi konstatera, att herr Kilboms parti kommer att understödja sockerregleringen och icke gå på avslagslinjen. Jag skulle på den grund icke ha så stor anledning att rikta mig mot hans anförande, men jag vill dock påpeka, att en avveckling av sockerregleringen nu, helt naturligt, måste leda till en sammankrympning i mycket stor utsträckning av sockerbetsodlingen. Herr Kilbom har icke kunnat undgå att i propositionen finna, att det sockerpris, som skulle ligga till grund för en import till Sverige, för närvarande ligger så lågt, att det just nu skulle uppgå till ungefär 25 öre fritt svensk hamn. Jag undrar, om herr Kilbom tror, att det finns möjlighet upprätthålla en sockerbetsodling, om ett sådant sockerbetspris skulle göra sig gällande. Detta är ju något otänkbart, och skulle det ske, kan det icke ske på annat sätt än genom en våldsam nedpressning av betpris och arbetslöner. Herr Kilbom vet nog, att läget på arbetsmarknaden fortfarande är så pass svagt, att det skulle medföra nedpressning av lönerna, om icke staten ställde garanti för desamma. Hade detta läge icke varit för handen, hade hela statsgarantien med hänsyn till lönerna varit meningslös liksom också statsgarantierna med hänsyn till betpriset. Jag måste väl ändå tro, att i den nuvarande situationen, med den trängsel som råder på arbetsmarknaden och de svårigheter som finnas för folk att få sin utkomst, man skall draga sig mycket, innan man vidtager åtgärder, vilka på ett område som detta åstadkomma en stark sammandragning. Herr Kilbom anförde icke i dag konsumentsynpunkterna eller nyttan av ett lågt sockerpris, och jag förstår ju att det är litet svårt att göra detta, när faktum är, att vi i Sverige för närvarande ha det lägsta sockerpris, som vi någonsin haft, och att vi utav alla Europas stater stå i det läget, att det finns endast ett land, som har lägre sockerpris än Sverige.

Herr Hagman: Herr statsrådet uttalade, om jag icke alldeles missförstod honom, att den dag, då stödet för sockerbetsodlingen upphörde, odlingen av sockerbeter i mellersta Sverige också skulle om icke helt upphöra så dock krympa samman till en obetydlighet, och han gav uttryck åt den bestämda uppfattningen, att den nuvarande sockerbetsodlingen i Mellansverige endast kunde äga rum på grund av detta stöd. Jag har icke

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)
 det siffermaterial till mitt förfogande, som helt kan belysa denna sak. Några siffror emellertid! 1912 hade väl sockerbetsodlingen icke något stöd såvitt jag kan minnas. Då odlades i mellersta Sverige sockerbeter å en areal av 12.1 procent av odlingen i Sydsverige. Den mycket höga procenten i år var 12.26, eller ungefär samma procent som året 1913, nämligen 12.88 procent. Året 1914 voro vi uppe i 13.47 procent och följande år ännu något högre. Redan på denna tid, innan alltså ännu några egentliga stödåtgärder vidtagits, hade vi en procentuell andel i produktionsarealen, som var lika stor som den nuvarande, och detta trots det stöd till sockerbetsodlingen, som nu utgår. Man bör emellertid härvid även bemärka, att sockerbetsodlingen i mellersta Sverige icke var gammal och invand vid denna tid utan så att säga höll på att bryta igenom. Under senare år ha mycket omfattande jordförbättringsarbeten vidtagits, såsom täckdikning o. dyl., vilket gör, att sockerbetsodlingen nu har betydligt större möjligheter i mellersta Sverige än den hade vid den tid, som jag nu omnämnt, eller åren 1912/1913 och följande. Det är alltså icke så säkert, att vad herr statsrådet här yttrade kommer att slå in i verkligheten. Om vi jämföra skörderesultatet från mellersta Sverige — jag tänker nu speciellt på Östergötland — med skörderesultatet från Skåne, så hålla vi oss i allmänhet litet under. Skördesiffrorna variera emellertid avsevärt år från år. I mellersta Sverige ha vi lägre jordvärde och därför icke så stora omkostnader och kunna därför också nöja oss med något lägre skörd än i t. ex. Skåne. Emellertid kan jag ju påpeka, att sistgångna året eller 1934 var, såvitt de underrättelser jag fått äro riktiga, förhållandet detta, att medelskörden i deciton per hektar för det stora bolagets del var 365 och för det lilla, omfattande Östergötland, Västergötland och Öland, 390 — alltså åtskilligt över det förra.

Med det anförda vill jag ha sagt, att jag för min del icke tror, att den dag det nuvarande stödet till sockerbetsodlingen upphör av en eller annan anledning sockerbetsodlingen i mellersta Sverige är dömd att gå under, och skulle så vara, torde sockerbetsodlingen i Sydsverige även gå samma öde till mötes.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag får väl ändå påminna herr Hagman därom, att före världskriget eller de år, herr Hagman här åberopade, var sockertullen 17 öre mot 10 öre nu. Det fanns alltså då en sockertull, som var så avpassad, att även en odling under sämsta betingelser lönade sig.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Bara en replik. Herr Sköld tycktes mena, att vi ändrat ståndpunkt. Han kan vänta med sina hänsyftningar i det avseendet, tills anledning därtill föreligger. Jag angav mycket klart min inställning till denna fråga och anledningarna till, att jag icke ställde något yrkande, vilket skedde för det första med hänsyn till den långa debatt, som i fjol fördes här, för det andra med hänsyn till att det icke finns någon utsikt till att i år få ändrade bestämmelser genomförda och slutligen för det tredje med hänsyn till att vi nog återkomma till denna fråga.

Emellertid är det alldeles uppenbart, att herrarna tagit intryck — såsom jag också sade — av kritiken av lönerna till arbetarna liksom också av kritiken av regleringen som sådan. Regleringen har ju, som herr Sköld mycket väl vet, icke sett ut på detta sätt alla år. Den gång han tillsammans med ett 40-tal partikamrater här i kammaren ändrade ståndpunkt hade den ett helt annat utseende och är nu vida mer fördraglig för statens vidkommande än tidigare.

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)

Vad så angår talet om, att följden av regleringens upphävande skulle bli en katastrof för sockerbetsodlingen och arbetarna, så har man ju anfört detta varje år frågan varit före, vilket framgår av protokollen. Jag tror, att man av dessa utlåtanden skall finna, att detta varit det ständiga hot, som sockerbolaget och sockerbetsodlarna ställt kamrarna inför. Vid varje förhandling ha vi hotats med, att om icke statens stöd lämnades, skulle en katastrof inträffa, vilket emellertid ingenting annat är än ett antagande.

Herr Hagman: Herr talman! Endast ett par ord! Herr statsrådet omnämnde, att de år, som jag åsyftade, nämligen åren före världskriget gynnades odlingen av en tull på 17 öre, mot 10 öre nu. Ja, detta är riktigt, men jag förmodar, att den omständigheten icke inverkar på själva sakfrågan. Jag kan icke förstå annat än att denna högre tull gynnade i lika hög grad södra som mellersta Sverige. Det var sålunda fri tävlan mellan de olika landsdelarna. Om tullen är 17 öre eller 10 öre, betyder inte så mycket i detta avseende. Man arbetade ju under samma förutsättningar.

I mitt förra yttrande berördes frågan om eventuell indragning av stödet till sockerodlingen. Det har väl emellertid knappast på allvar ifrågasatts att lämna denna odling helt åt sig själv, och jag hoppas verkligen att det skall dröja länge, innan statsmakterna lämna denna odling utan stöd.

Efter härmed slutad överläggning blev på herr talmannens först därå givna proposition utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av berörda motivering med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Olsson i Ramsta; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 10.

Härpå upptogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 7, i anledning av väckta motioner om höjning av maltskatten. *Ang. höjning av malt-skatten.*

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 157 i första kammaren av herr *Bergman m. fl.* samt nr 210 i andra kammaren av herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta,

att 24 § i förordningen den 1 juni 1923 (nr 40) angående tillverkning och beskattning av maldrycker erhöles följande ändrade lydelse:

§ 24.

För malt, som i skattepliktigt bryggeri användes vid tillverkning av maldryck, skall erläggas skatt med 2 kronor 10 öre för varje kilogram, dock att för varje bryggeri skatten för de första under tillverkningsåret avverkade etthundratusen kilogrammen utgår med 1 krona 80 öre för kilogram och för de nästa etthundratusen kilogrammen med 1 krona 90 öre för kilogram.

I intet — — — — — dygn; samt

att 31 § — angående restitutionsförfarandet — erhöles den ändrade lydelse, som härav föranleddes.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. höjning av maltskatten. (Forts.)

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Olsson* i Ramsta och *Johan Larsson*, vilka yrkat bifall till motionerna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Liksom herr Bergman i första kammaren har jag uti en motion yrkat på en mindre höjning av maltskatten, nämligen ifrån nuvarande högst 1 krona 45 öre för kilogram malt till högst 2 kronor 10 öre. Bevillningsutskottet yrkar nu avslag på dessa motioner särskilt med hänvisning till den utredning, som pågår i den sittande malt-dryckskommittén. Det brukar ju vara vanligt att man, när en fråga är föremål för utredning, icke går till beslut. Emellertid rör ju den fråga, som dessa motioner avhandla, endast en detalj bland de många frågor och spörsmål, som denna kommitté har att behandla. Det yrkande, som vi gjort uti dessa motioner, är emellertid av det slag, att jag anser, att det kan behandlas separat, ty ett beslut om en högre maltskatt skulle väl icke, så långt jag kan förstå, försvåra den pågående utredningen eller på något sätt lägga stenar i vägen för densamma. Av detta skäl och med tanke på den maltskatt som utgår i en hel del andra länder är den höjning som här föreslås jämförelsevis låg, och det synes oss därför föreligga verkliga skäl för det yrkande, vi ha gjort.

Under hänvisning till vad vi anfört i vår motion ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herrar *Olsson* i Ramsta och *Larsson* i Örbyhus, nämligen om bifall till motionerna.

Häruti instämde herr *Sandberg*.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag skall endast i anledning av vad herr Johanson i Huskvarna här framhöll säga, att jag ingalunda — jag tror icke heller, att bevillningsutskottet är av annan mening — vill göra gällande, att det icke skulle vara möjligt att av maldryckerna ta ut ytterligare medel beskattningsvägen. Redan när den senaste höjningen vidtogs, vilken liksom alla tidigare höjningar skedde av rent fiskaliska skäl, framhölls det — och jag tror, att den uppfattningen är riktig — att det maltskattesystem, som vi nu ha, med nuvarande skattesatser kommit till ett läge, som i vissa fall verkar oerhört ojämnt. Detta kanske klarast framgår av den omständigheten, att under de allra sista dagarna ifrån visst bryggeriindustrihåll till såväl Kungl. Maj:t som den sittande maldryckskommittén gjorts framställning om en *statssubvention* till vissa bryggerier. Nu begärde riksdagen i fjol, efter uttalanden av tvenne finansministrar vid föregående tillfällen, uttalanden vilka riksdagens kamrar hava understrukt, att man skall taga under övervägande en övergång ifrån maltskattesystemet till en produktbeskattning. Med utredningen av detta spörsmål äro 1934 års maldryckssakkunniga för närvarande sysselsatta. Jag tror, att det är rimligt, och bevillningsutskottet anser det samma, att denna utredning om en övergång till ett nytt skattesystem får slutföras, innan man går till att taga upp till prövning spörsmålet om maltskatten skall bibehållas vid det nuvarande läget, om den skall sänkas, eller om den skall höjas.

Det är min förhoppning, att riksdagen skall bli i tillfälle att taga detta problem i dess helhet under omprövning nästkommande år, och jag tror därför, att det är skäl att vila på hanen, tills detta förslag föreligger samt riksdagen kan taga saken under omprövning och slutligt besluta i saken i dess helhet. Det är dessa synpunkter som varit avgörande och vägledande för utskottet. Med vad jag här sagt hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets yrkande.

Ang. höjning av maltskatten. (Forts.)

Herr Ljunggren: Herr talman! Det förefaller mig som om bevillningsutskottet icke borde ha handlagt detta ärende så snabbt som skett liksom ej heller det nästkommande eller frågan om en förhöjd beskattning av tobaken, då det ju väl kan tänkas, att under riksdagens lopp utgifter komma att beslutas, vilka det kanske blir svårt att finansiera.

Det kan också tänkas, att förslag föreligger från regeringens sida, att pengar skola för ett angivet ändamål tagas från något visst håll, men att riksdagen måhända kan komma att anse det vara bättre att ha möjlighet att ordna budgeten genom att gå till dessa nu ifrågavarande skattekällor, alltså genom en ökad beskattning på maltdrycker och tobak. Utskottet har emellertid handlat snabbt. Utskottet vill icke utsätta sig för möjligheten att råka i frestelse litet längre fram, därest det skulle visa sig behöfligt, att ifrån dessa skattekällor taga ytterligare medel till budgetens stabilisering. Jag beklagar detta förhållande, och jag tror, att det är många andra som göra det. Mig förefaller det emellertid som sagt att det icke varit nödvändigt att så hastigt behandla detta ärende i bevillningsutskottet och nu föra det på riksdagens bord.

Nu utgår maltskatten med resp. 1 krona 45 öre, 1 krona 35 öre och 1 krona 25 öre per kg malt. Motionärerna föreslå, att maltskatten skall höjas till resp. 2 kronor 10 öre, 1 krona 90 öre och 1 kr. 80 öre per kg. Det betyder en förhöjning från cirka 21 öre till cirka 30 öre per liter eller från cirka 7 öre till cirka 10 öre per butelj à $\frac{2}{3}$ liter. Man må ha vilken åsikt som helst om det lämpligaste sättet för beskattning, man kan dock knappast anse, att denna beskattning skulle vara omöjlig att bära. Man må besinna, att de skattepliktiga maltdryckerna egentligen icke kunna betraktas som nödvändighetsvaror. Det finns ju en sådan mängd andra skattefria maltdrycker och alkoholfria måltidsdrycker, som böra kunna ersätta dem, så att de, som på grund av fördyringen inte skulle vilja förskaffa sig de starkare maltdryckerna, ha goda möjligheter att få andra måltidsdrycker. Det finns ju också, såsom motionärerna betona i sin motion, en annan dryck, som särskilt nu borde tagas mera i bruk, nämligen mjölken. Jag vet ju, att de finnas, som icke för sitt liv skulle vilja vid ett middagsbord använda sig av mjölk utan hellre hålla sig till den gamla sedvanan att dricka pilsner, men den seden borde vara möjlig att ändra. Särskilt förefaller det mig, som om jordbrukarna, som producera mjölken, borde vidtaga alla åtgärder för att få in i det allmänna medvetandet, att det går an att använda mjölk i stället för alkoholstarka maltdrycker. Jag var med vid en större tillställning efter ett möte, vid vilket jordbrukare diskuterat mjölkreglering, mjölkproduktion och mejerihantering. Det märkliga inträffade, att ingen av de närvarande använde mjölk — det var, så vitt jag kunde se, mig ensam förbehållet — utan i stället använde de ett närliggande bryggeris produkter. Detta sätt att agitera för sin egen näring fann jag litet underligt och tog mig friheten att mera privat påpeka det. Inom parentes sagt: hur skulle det vara, om bl. a. jordbrukarna verkligen lade manken till för att få in i det allmänna medvetandet, att det går an att vid måltider använda mjölk i stället för pilsnerdricka? Jag tror, att bevillningsutskottet har under behandling en framställning, i vilken man begär att vid sidan av lagen eller genom lagändring få tillgång till spritdrycker, då man glömt att i rätt tid till vederbörande ingå med ansökan. Hur skulle det vara, om man vid exempelvis ett sådant stort lantbruksmöte skulle försöka sig på att använda mjölk till högtidsdryck? Jag skulle gärna vilja, att jordbruksministern hedrade speciellt ett sådant lantbruksmöte med sin närvaro, så att man kunde förstå, att det gick an att även i närvaro av en regeringsmedlem använda mjölk i stället för pilsner.

Ang. höjning av maltskatten. (Forts.)

Jag har varit med om en utredning — rusdrycksrevisionen — och därvid kommit i beröring med folk bosatta i olika delar av landet. Man har på vissa håll sagt oss: Beträffande brännvin och sådana drycker är det inte så stor fara, men kom med ett förslag, som hjälper oss ifrån pilsnermissbruket! Det framgår också av revisionens betänkande vilken betydelse revisionen tillägger missbruket av dessa drycker. Jag tror, att man gjorde en god gärning, om man genom en förhöjd beskattning förminskade konsumtionen av starkare malt-drycker. Jag vet, att det har invänts, att då skulle finansministerns beräkningar måhända icke slå in. Maltskatten beräknas ge 27 miljoner. Jag tror inte, att den, om skattesatsen höjdes, skulle ge mindre. Jag tror till och med, att den skulle ge mer, men jag tror också, att en högre beskattning skulle åstadkomma en betydlig minskning av konsumtionen och främja nykterheten. Det är en synpunkt, som jag tycker man icke utan vidare skall kasta över bord vid en diskussion om detta ärende.

Jag vill understryka vad herr Johanson i Huskvarna påpekade, nämligen att i vårt land skatten på starkare malt-drycker är betydligt lägre än på andra håll, exempelvis i England. Där är ölskatten efter den senaste nedsättningen 50 öre per liter, under det att den hos oss inskränker sig till omkring 21 öre per liter. Som jag nämnde i början av mitt anförande skulle det förslag, som vi kommit med, om det genomfördes, endast medföra en förhöjning från 21 öre till cirka 30 öre per liter eller från 7 öre till 10 öre per butelj à $\frac{1}{3}$ liter. Denna förhöjning borde väl inte vara överkomlig att betala av dem, som nödvändigtvis vilja ha denna vara. Denna lilla ökning skulle medföra större inkomst för staten, minska konsumtionen och främja nykterheten. Jag har både här i kammaren och i utskottet hört de skäl, som anförts mot att vi nu skulle besluta en höjning. Jag har dock icke hört herr Olsson i Gävle här i kammaren uttrycka sig på samma sätt som han gjorde i utskottet. I utskottet sade han, att maltskatten kommit upp till toppen, att den nått kulmen och att man icke hade anledning tänka sig någon ytterligare förhöjning. Om jag nu inte missförstod honom i hans nyss hållna anförande, så skulle detta gälla vare sig man bibehölle nuvarande beskattningssystem eller efter verkställd utredning överginge till ett annat system.

Vid två föregående tillfällen har bevillningsutskottet fattat ståndpunkt mot förslag om höjning av skatten under hänvisning till en blivande utredning. År 1934 beslöt ju också riksdagen, att det skulle verkställas en skyndsamt utredning om ändring av gällande lagstiftning rörande tillverkning, beskattning och försäljning av malt-drycker samt att för 1935 års riksdag skulle framläggas det förslag, till vilket utredningen kunde giva anledning. Och så fingo vi låta oss nöja till år 1935.

Vad säger utskottet nu? Jo, nu säger utskottet, såvitt jag har fattat rätt, att vi »inom en näraliggande framtid» ha att vänta resultatet av denna utredning, varpå man sedan — som herr Olsson nämnde — skulle kunna grunda ett beslut angående en eventuell höjning eller sänkning av denna beskattning. Visst kan man vänta. Det äro vi ju vana vid att när det är någonting man vill skjuta upp eller slå ihjäl i riksdagen, så tillsätter man en kommitté, och så låter man den arbeta i årtal. Här tillsattes 1934, som förut nämnts, en kommitté med förstärkt förståelse att framkomma med förslag till 1935 års riksdag. Nu heter det, att förslag skall framläggas i en näraliggande framtid. När det blir vet varken jag eller någon annan. Det synes mig i alla fall, som om det icke kunde vara ur vägen att under tiden höja maltskatten något med hänsyn till de synpunkter som jag här framlagt.

Jag har, herr talman, med detta velat understryka vad herr Johanson i Huskvarna anför och samtidigt yrka bifall till ifrågakvarande motioner.

Ang. höjning av maltskatten. (Forts.)

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Herr Ljunggrens hela motivering stryker ju starkt under den synpunkt, som jag framhöll: att beskattningsfrågan har ett visst samband med försäljningslagstiftningen. Allt detta har ju riksdagen begärt utredning om.

Det är mycket riktigt, att jag sagt, att vi nått kulmen, men det gäller *det system*, som vi för närvarande ha, och som innebär att skatten tas ut, innan varan är producerad. Jag förutsatte, att herr Ljunggren insåg, att detsamma inte kan gälla, om i stället den färdiga produkten beskattas.

Det är också riktigt, som herr Ljunggren säger, att bevillningsutskottet icke har avsett att använda vare sig ölet eller tobaken som budgetregulator i år. Vi ha nämligen kommit till det resultatet, att vi anse oss kunna undvara detta. Om det skulle bli nödvändigt att skaffa ytterligare medel för regleringen, tror jag bevillningsutskottet har möjlighet ordna denna sak även om kamrarna biträtt förevarande utskottsförslag.

Låt mig sedan till sist säga ännu ett ord till herr Ljunggren. Det har i hög grad förvänat mig, att herr Ljunggren står här och klagar över att 1934 års maldrycksutredning icke är färdig att läggas på riksdagens bord i år. Herr Ljunggren kan dock icke sväva i okunnighet om att sedan riksdagen fattat sitt beslut om denna utredning, det från nykterhetsfolkets landsförbund gjorts en framställning till Kungl. Maj:t, vilken Kungl. Maj:t ansett sig böra taga hänsyn till vid den utredning, som skulle verkställas av de sakkunniga. Utredningen spänner över hela den stora ekonomiska organisationen av vår bryggerihantering. Det är överhuvud taget orimligt att förutsätta, att en så omfattande utredning skulle kunna vara färdig till 1935 års riksdag. Jag tycker, herr Ljunggren, att det är alldeles särskilt orimligt, att en ledamot av 1928 års rusdrycksrevision, som lade fram sitt betänkande först i höst, kommer och förebrår andra, att de icke ha sitt färdigt på knappa nio månader.

Herr Heiding: Herr talman! Det är egentligen mot herr Ljunggrens uttalanden som jag skall be att få säga några ord. Han tyckte det var egendomligt att inte jordbrukarna föreginge med gott exempel att alltid dricka mjölk. Herr Ljunggren vill således, att dessa ovillkorligen skola dricka mjölk vid alla tillfällen. Om vi i vardagslag använda mjölk, borde det väl vara oss tillåtet någon gång, när vi komma samman, att dricka annat än vad herr Ljunggren dricker. Jag tror inte, att man bör beskylla jordbrukarna för att använda pilsner eller öl i onödan.

Herr Ljunggren tyckte inte det skulle vara någon stor förhöjning, om man höjde maltskatten från 21 öre till 30 öre per liter. När det gäller en så pass stor förhöjning, får man allt tänka sig för, innan man tar till så mycket på en gång. Den förhöjning, som vidtogs sista gången, var ju även den rätt stor. Det har i år från många håll klagats över att skatten är för hög. I synnerhet ha klagomål i den vägen framkommit från innehavare av mindre bryggerier. Jag vill inte taga dessa bryggeriägare i försvar, men jag ville bara framhålla, att det har klagats över skatten, så att inte herr Ljunggren skall tro, att alla äro nöjda med skatten sådan den är. Det är klart, att man inte bör vidtaga en höjning av skatten, medan en utredning pågår. Jag tycker för övrigt, att om ett förslag om höjning skall framställas, så bör det komma från Kungl. Maj:t. Det kan ju hända, att det inte dröjer så länge innan Kungl. Maj:t nödgas framlägga förslag om skattereglering, men det är en sak, som vi få ta ställning till i sinom tid, när ett sådant förslag föreligger. Herr Ljunggren anser, att man borde ha väntat till riksdagens slut med att behandla både denna fråga och frågan om tobakens beskattning. Ja, om detta är herr Ljung-

Ang. höjning av maltskatten. (Forts.)

grens åsikt är det flera som anser att det behövs en bättre utredning än den, som föreligger i motionerna.

Herr Ljunggren sade, att det skulle gå bra att hålla lantbruksmöten utan att använda pilsner. Jag skall nöja mig med att framhålla, att bevillningsutskottet senare kommer att ta ställning till den av herr Ljunggren härvidlag åsyftade motionen. Det är huvudsakligen med anledning av den förebräelse, som herr Ljunggren utslungade mot jordbrukarna för att de någon gång använde pilsner, som jag velat säga dessa ord.

Herr andre vice talmannen **Jeppsson**: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet med anledning av herr Ljunggrens senaste yttrande. Jag hade tyvärr inte tillfälle åhöra hela herr Ljunggrens anförande. Det var nämligen en person, som lät kalla mig till samtal ute i korridoren, men just som jag kom tillbaka in i kammaren hörde jag, att herr Ljunggren yttrade sig ungefär så, att den nu arbetande maltdryckskommittén tillsattes år 1934 med förståndigande att framlägga förslag till detta års riksdag. Detta yttrande tvingar mig som ordförande i 1934 års maltdryckskommitté att säga följande. Redan när jag av statsrådet och chefen för finansdepartementet anmodades att såsom ordförande leda denna utredning, meddelade jag finansministern, att jag ansåg det vara alldeles omöjligt att bedriva arbetet på ett sådant sätt, att förslag skulle kunna föreligga till 1935 års riksdag. Sedan jag därefter blivit i tillfälle att sätta mig in i vilket oerhört omfång denna fråga har, så har jag blivit ytterligare stärkt i att denna min uppfattning var absolut riktig. Jag skulle också, herr talman, vilja säga, att jag förmodar, att var och en, som har någon erfarenhet av utredningsarbete, bör kunna inse, att en utredning av den storleksgrad, som det här är fråga om, icke rimligtvis kan slutföras inom en tidrymd av 8—9 månader.

Jag vill också i detta sammanhang säga, att arbetet inom maltdrycksutredningen måste bedrivas oerhört intensivt och förlöpa utan nämnvärt störande moment, om man ens skall kunna slutföra kommitténs arbete så tidigt, att förslag i frågan kan föreläggas nästa års riksdag.

Herr **Ljunggren**: Herr talman! Det var ju intressanta upplysningar, som mitt anförande framkallade från två ledamöter av maltdryckskommittén.

Jag avsåg inte med mitt anförande att beskylla kommittén för långsamhet. Jag avsåg tvärtom att klandra bevillningsutskottet för att utskottet sökt komma undan att ta ställning till en motion genom att hemställa till 1934 års riksdag, att det skulle verkställas en skyndsamt utredning angående frågan om ändring av lagstiftningen rörande tillverkning, beskattning och försäljning av maltdrycker samt att förslag skulle framläggas till 1935 års riksdag. Jag sade redan 1934 ifrån, att det var omöjligt att så snart få fram ett förslag. Men då var det så bråttom. Då ansåg man sig böra säga det för att folk både på den kant, jag tillhör, och framför allt på den andra kanten skulle ge sig till tåls. Vi äro tacksamma för att vi fått reda på, att regeringen icke givit en sådan order till kommittén utan lämnat kommittén fullt fria händer såsom en kommitté bör ha för att kunna bedriva sitt arbete i lugn och ro och för att kunna framkomma med ett någorlunda hyggligt förslag. Jag ber att få tacka för den upplysning jag fått. Jag har inte velat framställa någon anmärkning mot dem, som sitta i denna kommitté.

Med anledning av herr Heidings anförande vill jag säga, att så grym är jag inte, att jag skulle vilja fräntaga lantbrukarna möjligheten att någon gång använda pilsner eller öl, som orden föllo sig. Tvärtom gärna det, om de vilja

Ang. höjning av maltskatten. (Forts.)

ha dessa drycker. Jag ville endast framhålla, att när lantbrukarna behöva agitera för försäljning av mjölk för att få lantbruket att gå ihop, förefaller det mig konstigt, att de icke använda varje tillfälle att agitera fram intresse både hos dem själva och andra att använda mjölk, även vid mera festliga tillfällen. Genom att så göra skulle de högst avsevärt bidra till en ändring av sederna vid högtidliga tillställningar, som nu fordra snaps och pilsner, och bidra till att utbreda bruket av drycker, som icke äro av för folket skadlig beskaffenhet. Jag hoppas lantbrukarna inte skola taga illa upp, att jag framhöll, att de på det sättet i likhet med mig och många andra kunna bidra till att deras varor gå åt.

Det kan ju tyckas vara mycket tilltaget att begära en höjning av skatten på $\frac{1}{3}$ liter från 7 till 10 öre, d. v. s. 3 öre per butelj. Det är ju en omdömesfråga. För mig förefaller det som om tre öre mer mycket väl skulle kunna betalas av dem, som vilja ha dessa drycker. De äro ju inte tvungna att förtära pilsner eller öl. Någon större grymhet i detta avseende är det väl ändå icke. Vi äro icke i andra fall vana vid att vänta tills Kungl. Maj:t kommer fram med förslag. Jag vet fall, där man fått dunka med motioner år efter år i flera års tid, innan Kungl. Maj:t fått klart för sig nödvändigheten av att ta hand om den i motionen väckta frågan. Kungl. Maj:t är sådan, att om Kungl. Maj:t självt icke intresserad för en sak, så lägger Kungl. Maj:t icke fram något förslag. Lägger Kungl. Maj:t fram en sak, fastän Kungl. Maj:t icke är intresserad för den, är anledningen härtill trycket från folket, som Kungl. Maj:t har att göra med. Kungl. Maj:t kanske då lägger fram saken för att Kungl. Maj:t skall få ett mera tillfredsställande samarbete med folket. Jag har också trott, att Kungl. Maj:t ingenting har att erinra emot, att man uttalar sina meningar här i riksdagen, utan att Kungl. Maj:t tvärtom är tacksam för att så sker. Så har nu skett i detta fall. Jag tror alltså icke, att herr Heiding behöver vara alltför bekymrad däröver, att man kommer fram med förslag och icke bara väntar på att allting skall komma från Kungl. Maj:t.

Herr Olsson i Gävle yttrade, att kulmen är nådd på detta område med nuvarande beskattningssystem. Om vi hade ett annat beskattningssystem, då skulle man — sade han — måhända kunna ta i övervägande en höjning eller sänkning av denna skatt. När man sedan nu i alla fall kan räkna ut, att förslaget innebär en höjning med 3 öre per $\frac{1}{3}$ liter, om man gör beräkningen efter det system, som eventuellt kan komma ifråga, då förstår jag icke, varför man icke redan nu kan besluta skatteökning.

Vad sedan bryggerierna beträffar, så yttrade herr Heiding, att dessa vore missbelåtna. Ja, tacka för det. Jag följer med litet i den där litteraturen. När Kungl. Maj:t tillsatte kommittén, som skulle utreda frågan om förstatligande av bryggerierna, hördes ett gny över hela landet. Det var ju klart att bryggerierna icke voro med på den saken. Skulle man göra bryggerierna till viljes, då skulle man icke säga någonting om dessa saker och icke heller ställa så till, att de möjligen få förminskade inkomster. För övrigt, behöver denna skattehöjning verkligen betyda förminskade inkomster för bryggerierna? Är det icke så, att bryggerierna lägga på allmänheten dessa skattehöjningar? Så vitt jag vet, var det endast första gången, då skatten höjdes, som bryggerierna själva togo på sig skatteökningen. Sedan har allmänheten alltid fått betala skatteförhöjningarna. Bryggerierna veta nog att ta betalt. Herr Heiding behöver icke visa allt för stor oro för bryggerierna i detta avseende.

Det är alldeles tydligt, att bevillningsutskottet icke behöver lägga detta förslag på bordet och därpå grunda skatteökning utan kan skaffa medel på annat sätt. Den saken har jag klar för mig, att detta icke är alls nödvändigt. Utskottet kan behandla det utan uppskov, ty utskottet har ju medel till sitt

Ang. höjning av maltskatten. (Forts.)
förfogande. Om utgifterna ökas, så kan utskottet skaffa pengar så lätt som ingenting i världen. Det är bara att t. ex. höja skatterna.

Herr Olsson i Gävle sade, att det finns nog medel, som utskottet kan räkna med. Tacka för det. Det känner jag nog till, men om man nu ej skulle vilja använda dessa andra medel, utan i stället ta ut medel på den här vägen, så har detta omöjliggjorts genom att utskottet behandlat ärendet så som skett. Jag tror, det är fullkomligt befogat att som skett både i första kammaren förut och nu här i andra kammaren påtala det förhållandet, att man, med hänsyn till att man ännu ej vet hur det ställer sig med budgeten längre fram, behandlat denna fråga alltför snabbt i utskottet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 114, angående inrättande av statens allmänna fastighetsfond.

Denna proposition bordlades.

§ 12.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av väckta motioner om höjd beskattning av cigarretter.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 159 i första kammaren av herr *Bergman m. fl.* och nr 312 i andra kammaren av herr *Ljunggren m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att skatten å cigarretter skulle bestämmas, som följer:

	För inom riket tillverkad vara		För »inom» riket införd vara	
	procent av pris- kurantpriset eller värdet	belopp för 1 st.	procent av pris- kurantpriset eller värdet	belopp för 1 st.
Cigarretter med fast pappmunstycke .	53	1.2	44	2.8
Cigarretter utan fast pappmunstycke .	54	1.2	45	2.8

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet var fogad reservation av herr *V. Edward Larson* utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Ljunggren*: Herr talman! Endast ett par ord. I motionen angående denna fråga har framhållits, att genom förslaget att höja skatten på varje cigarrett med 1 öre skulle, med den konsumtion som nu äger rum, en höjning av statsinkomsterna med omkring 20 miljoner uppstå.

Nu har jag den uppfattningen att om cigarrettpriiset skulle höjas, kanske — detta avses i varje fall med motionen — konsumtionen skulle minskas, sannernligen icke till skada för de cigarrettrökande pojarna eller några andra, utan

Ang. höjd beskattning av cigaretter. (Forts.)

i stället till gagn. I alla händelser kunna de nuvarande skatteinkomsterna från denna vara ökas betydligt genom en dylik förhöjning, även om ökningen icke ginge upp till 20 miljoner. Detta är en sådan vara, som man mycket väl skulle kunna ytterligare beskatta, synes det mig.

Herr talman! Jag ber härmed att få yrka bifall till motionen.

Med herr Ljunggren förenade sig herr *Sandberg*.

Herr *Olsson* i Gävle: Herr talman! Jag ber blott att få betona, att om en skattehöjning av här ifrågavarande slag skulle beslutas, detta icke kan ske på det sätt, som är föreslaget i motionen — alltså enbart i form av en styckeskatt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på de därunder framkomna yrkandena; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Härpå föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 9, i anledning av väckt motion angående värderingen av aktier och obligationer vid avgivande av självdeklaration; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 14.

Vid slutligen skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 10, i anledning av väckt motion angående uppförandet å kronodebetsedel av vissa försäkringspremier yttrade

Ang. uppförandet å kronodebetsedel av vissa försäkringspremier.

Herr *Elmroth*: Herr talman! Endast ett par ord. Anledningen till den föreliggande motionen är, att det inom kretsar, som närmast ha att verkställa uppborndsmyndigheternas åligganden, under årens lopp väckt berättigad uppmärksamhet, att statsmakterna göra det möjligt för privata försäkringsbolag att på sätt som skett få sina premier inkasserade. På denna punkt har det gjorts invändningar i mycket stor utsträckning. Särskilt har man förmenat, att ett sådant arrangemang i mycket hög grad bidrar att förrycka resultatet i fråga om indrivningarna av de utskylder, som egentligen avses, nämligen kronoutskylderna.

Emellertid finner jag av utskottets mycket välvilliga motivering, att utskottet i princip givit motionären rätt, så till vida som utskottet ställer i utsikt, att de önskemål, som i motionen framhållas, komma att bli föremål för övervägande i samband med en blivande reform av uppborrdsväsendet. Under sådana förhållanden får jag tills vidare förklara mig nöjd och skall icke ta upp någon om helst debatt i frågan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr *Lindman*, som yttrade: Herr talman! Det är anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för socialdepartementet, varom remiss begäres till konstitutionsutskottet, inför vilket anledningen skall uppgevas.

Anmärkning mot ledamot av statsrådet.

Anmärkning mot ledamot av statsrådet. (Forts.)

Jämlikt § 57 riksdagsordningen skulle detta yttrande tillika med ett av herr Lindman i sammanhang därmed avlämnat förseglat konvolut överlämnas till konstitutionsutskottet.

§ 16.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnaderna för installation av ett ångturbinaggregat i kraftcentralen å Kungsholms fort inom Karlskrona fästning;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder för främjande av sparsamhet bland skolungdomen;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av mötesspår vid vissa stationer å stambanan Stockholm—Göteborg; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av sjätte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; samt

från bevillningsutskottet:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 113) om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under riksstatsens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag om anslag till lån till järnvägsanläggningen Ulricehamn—Jönköping;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående registrering och märkning av vissa motorbåtar; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående lösning av vissa bostadsfrågor ur sociala, ekonomiska och hygieniska synpunkter.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Norsell</i>	under	5 dagar	fr. o. m. den	25 febr.,
› <i>Werner</i> i Höjen	›	3	›	› 25
› <i>Olsson</i> i Ramsta	›	8	›	› 24

herr Nilsson i Steneberg	under	6 dagar fr. o. m. den 25 febr.,	
› Persson i Grytterud	›	den 24 febr.,	
› Björk i Tryde	›	5 dagar fr. o. m. den 25 febr.,	
› Björklund	›	3 › › ›	25 ›
› Olsson i Mellerud	›	2 › › ›	24 ›
› Hansson i Örebro	›	2 › › ›	24 ›
› Uddenberg	›	3 › › ›	25 ›
› andre vice talmannen Jeppsson	›	2 › › ›	25 ›
› Jonsson i Haverö	›	5 › › ›	23 ›
› Weijne	›	3 › › ›	24 ›
› Norling	›	5 › › ›	26 ›
› Strindlund	›	4 › › ›	24 ›
› Persson i Trången	›	3 › › ›	25 ›
› Olsson i Rimforså	›	3 › › ›	24 ›
› Hällgren	›	5 › › ›	25 › och
› Lundell	›	6 › › ›	25 ›

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.33 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 26 februari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 107, angående lönetursberäkning för vissa lärare;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 102, angående viss markupplåtelse för utvidgning av universitetets i Uppsala idrottsplats; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 103, angående rätt för professorn G. Rudberg att för erhållande av ålders-tillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 104, angående rätt för expeditionsvakten E. O. Cederholm att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 105, angående Karin Gunnelius överflyttning såsom ämneslärarinna vid samrealskolan i Sunne;

nr 108, angående reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal; och nr 114, angående inrättande av statens allmänna fastighetsfond.

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 2 och 28, andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 4.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Lithander**, som yttrade: Herr talman! Helt nyligen hava meddelanden förekommit i pressen såväl i Stockholm som landsorten om att chefen för aktiebolaget Vin- och spritcentralen anordnat möten med lantbrukare på ett flertal orter i södra delarna av landet, varvid utlovats byggande av nya brännerier av för våra förhållanden betydande storlek. En dylik industrialisering av brännvinstillverkningen innebure tydligen att jordbrukets intressen sattes i andra rummet.

Dessa meddelanden hava väckt stor uppmärksamhet i de trakter av landet, där denna tillverkning av ålder har sin hemvist. Vid det förhållande, att endast Kungl. Maj:t äger tilldela nya tillverkningsrättigheter finnas endast tvenne förutsättningar för de undersökningar om upprättande av nya brännerier, som nu äga rum, nämligen att antingen äga dessa undersökningar rum på uppdrag av Kungl. Maj:t eller handlar aktiebolaget Vin- och spritcentralen utöver sin befogenhet.

I vilketdera fallet är det ägnat att väcka uppmärksamhet, då nu befintliga jordbruksbrännerier äro byggda för en tillverkning av omkring 42 miljoner liter under det att den nuvarande förbrukningen ej uppgår till mer än omkring 20 miljoner liter.

Att planera nyanläggning av brännvinsbrännerier, när befintliga anläggningar endast äro utnyttjade till halva sin kapacitet och att söka återinföra kronobrännerier, som för 150 år sedan försökts och misslyckats, förefaller föga önskvärt.

Då ovanberörda fråga är av stort intresse för skilda delar av landet och då det ävenledes är av vikt att aktiebolaget Vin- och spritcentralen håller sig inom ramen för sitt verksamhetsområde, anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande spörsmål:

1) Är det på uppdrag av Kungl. Maj:t som chefen för aktiebolaget Vin- och spritcentralen planerar upprättande av kronobrännerier eller en industrialisering av brännvinsbränningen?

2) Om så ej är förhållandet, ämnar herr statsrådet tillse, att aktiebolaget Vin- och spritcentralen i berörda fråga håller sig inom ramen för sin befogenhet?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 5.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1935 den 25 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räknenskaper och förvaltning; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

revisorer:

vid kontoret i Göteborg

herr <i>Rodhe, C. W.</i> , överstelöjtnant, Göteborg,	med 27 röster,
» <i>Andersson, Emil</i> , lantbrukare, Järnbrott,	» 27 » ,
» <i>Hedvall, Julius</i> , f. d. riksdagsman, Göteborg,	» 27 » ,
» <i>Eneroth, Ture</i> , arrendator, Högen, Jonsered,	» 27 » ;

vid kontoret i Malmö

herr <i>Persson, Alfred</i> , lantbrukare, Vadensjö,	med 27 röster,
» <i>Lundgren, Axel</i> , redaktör, Malmö,	» 27 » ,
» <i>Hultgren, Anton</i> , landstingsman, Reslöv, Marieholm,	» 27 » ,
» <i>Thomasson, Axel G.</i> , lantbrukare, Hejdeholm, Hurva,	» 27 » ;

vid kontoret i Falun

herr <i>Olsson, Ahlmans Olof</i> , f. d. riksdagsman, Insjön,	med 27 röster,
» <i>Minör, P. A.</i> , landstingsman, Falun,	» 27 » ,
» <i>Eronn, A.</i> , f. d. riksdagsman, Leksand,	» 27 » ,
» <i>Eriksson, Ollas E.</i> , f. d. riksdagsman, Fors station,	» 27 » ;

vid kontoret i Gävle

herr <i>Hellström, H.</i> , kapten, Gävle,	med 27 röster,
» <i>Lindblom, Edw.</i> , handlande, Gävle,	» 27 » ,
» <i>Nyberg, N. A.</i> , trävaruhandlare, Gävle,	» 27 » ,
» <i>Törnfeldt, Erik</i> , redaktör, Gävle,	» 27 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Gyllenswärd, Ernst</i> , lantbrukare, Fågelsång, Vaxtorp,	med 27 röster,
» <i>Svensson, Gustav</i> , skomakaremästare, Slöinge,	» 27 » ,
» <i>Nilsson, C. L.</i> , landstingsman, Olofsbo, Falkenberg,	» 27 » ,
» <i>Andersson, Janne</i> , byggmästare, Falkenberg,	» 27 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Törner, A.</i> , direktör, Härnösand,	med 27 röster,
» <i>Hesse, Samuel</i> , advokat, Härnösand,	» 27 » ,
» <i>Hallin, Erik</i> , landstingsman, Örnsköldsvik,	» 27 » ,
» <i>Carlsson, E.</i> , economichef, Sollefteå,	» 27 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Johansson, Edvard</i> , landstingsman, Häradsköp, Skillingaryd,	med 27 röster,
» <i>Andren, Fredrik</i> , ingenjör, Jönköping,	» 27 » ,
» <i>Pettersson, J. Aug.</i> , landstingsman, Huskvarna,	» 27 » ,
» <i>Fors, N.</i> , economichef, Jönköping,	» 27 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Nilsson, V.</i> , economichef, Kalmar,	med 27 röster,
» <i>Modèr, Seth</i> , handlande, Mönsterås,	» 27 » ,
» <i>Olsson, John</i> , skräddare, Kalmar,	» 27 » ,
» <i>Ander, E.</i> , lasarettssyssloman, Kalmar,	» 27 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Appelkvist, Caspar</i> , handelsföreståndare, Ronneby,	med 27 röster,
» <i>Kloo, O.</i> , f. d. riksdagsman, Karlskrona,	» 27 » ,
» <i>Bergdahl, Axel</i> , kamrer, Karlskrona,	» 27 » ,
» <i>Thorsell, Carl</i> , kamrerare, Ronneby,	» 27 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Svensson, Johan</i> , lantbrukare, Heljetorp, Väse,	med 27 röster,
» <i>Flognfält, G.</i> , f. d. riksdagsman, Flogned,	» 27 » ,
» <i>Johansson, Henning</i> , landstingsman, Hygn, Visnums-Kil,	» 27 » ,
» <i>Eriksson, E. G.</i> , f. d. riksdagsman, Västbro, Värmlandsbro,	» 27 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Svensson, M.</i> , kontorsbiträde, Kristianstad,	med 27 röster,
» <i>Larsson, Nils</i> , lantbrukare, Karlstad, Österslöv,	» 27 » ,
» <i>Jönsson, Sven</i> , f. d. riksdagsman, Fridhill, Lövestad,	» 27 » ,
» <i>Jeppson, Emil</i> , landstingsman, Haraberga, Broby,	» 27 » ;

vid kontoret i Linköping

herr <i>Träff, J. A.</i> , f. d. riksdagsman, Mjölby,	med 27 röster,
friherre <i>Hermelin, Gösta</i> , Ulvåsa,	» 27 » ,
herr <i>Hanzén, J.</i> , redaktör, Linköping,	» 27 » ,
» <i>Rydén, C.</i> , järnvägskontrollör, Linköping,	» 27 » ;

vid kontoret i Luleå

herr <i>Sandström, Robert</i> , handlande, Gammelstad,	med 27 röster,
» <i>Groth, Gustaf</i> , konsul, Luleå,	» 27 » ,
» <i>Svedberg, Albin</i> , rektor, Boden,	» 27 » ,
» <i>Lantz, E. P.</i> , distriktschef, Luleå,	» 27 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr <i>Wallin, Erik</i> , handelsföreståndare, Lidköping,	med 27 röster,
» <i>Andersson, Justus</i> , kommunalordförande, Karlsborg,	» 27 » ,
» <i>Kjelldorff, I. W.</i> , handlande, Delebäck, Hova,	» 27 » ,
» <i>Björk, Gotthard</i> , redaktör, Mariestad,	» 27 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr <i>Eriksson, Karl</i> , f. d. riksdagsman, Lundby, Okna,	med 27 röster,
» <i>Lagerbäck, E. A.</i> , kassör, Norrköping,	» 27 » ,
» <i>Eriksson, Josef</i> , f. d. riksdagsman, Finspång,	» 27 » ,
» <i>Jonsson, Edvard</i> , inspektor, Fiskeby,	» 27 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Carlsson, E. G.</i> , nämndeman, Katrineholm,	med 27 röster,
» <i>Juhlin, Ragnar</i> , lantbrukare, Ellesta, Vrena,	» 27 » ,
» <i>Granath, E. A.</i> , lantbrukare, Kälkesta, Jönåker,	» 27 » ,
» <i>Hedin, Karl</i> , ingenjör, Kärrbo, Nyköping,	» 27 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr <i>Gustafsson, Gid.</i> , redaktör, Sundsvall,	med 27 röster,
» <i>Karlsson, Rob.</i> , f. d. riksdagsman, Gasabäck, Söråker,	» 27 » ,
» <i>Ågren, Hugo</i> , förste bokförare, Kubikenborg,	» 27 » ,
» <i>Hedqvist, P. L.</i> , landstingsman, Fagervik,	» 27 » ;

vid kontoret i Umeå

herr Lagerkvist, Emil, f. d. riksdagsman, Umeå,	med 27 röster,
» Karlsson, N., nämndeman, Tavelstö,	» 27 » ,
» Conradson, R., apotekare, Nordmaling,	» 27 » ,
» Lilja, G. H., tågmästare, Vännäs,	» 27 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr Tapper, K., kassör, Uppsala,	med 27 röster,
» Ekstrand, Ake, e. o. hovrättsnotarie, Uppsala,	» 27 » ,
» Norén, K., vattenrättsnämndeman, Höggeby,	» 27 » ,
» Wahlstedt, Uno, bagare, Uppsala,	» 27 » ;

vid kontoret i Visby

herr Karlström, Hugo, f. d. riksdagsman, Mörby, Vestkinde,	med 27 röster,
» Engström, Herman, landstingsman, Slite,	» 27 » ,
» Hansén, Th., f. d. riksdagsman, Bondsarve,	» 27 » ,
» Lindstedt, P. S., handlande, Klintehamn,	» 27 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr Sjölin, Bengt, ingenjör, Trollhättan,	med 27 röster,
» Kjerrulf, E. A., godsägare, Vänersborg,	» 27 » ,
» Lundgren, Anton, poliskonstapel, Vänersborg,	» 27 » ,
» Carlsson, Herman, f. d. riksdagsman, Herrljunga,	» 27 » ;

vid kontoret i Västerås

herr Landstätt, R., kamrer, Västerås,	med 27 röster,
» Andersson, Fr. O., fjärdingsman, Hallstahammar,	» 27 » ,
» Sjöfält, Karl, sekreterare, Västerås,	» 27 » ,
» Ekström, L. J., landstingsman, Ekeby, Hallstahammar,	» 27 » ;

vid kontoret i Växjö

herr Ljungkvist, J. M., garvare, Växjö,	med 27 röster,
» Johansson, G. W., landstingsman, Östad Täckaregård, Växjö,	» 27 » ,
» Hultin, Gustaf, lokomotivförare, Älmhult,	» 27 » ,
» Rydström, Eric, f. d. riksdagsman, Vråen, Lidnäs,	» 27 » ;

vid kontoret i Örebro

herr Åqvist, Torsten, direktör, Örebro,	med 27 röster,
» Molin, C. A., f. d. riksdagsman, Aspa,	» 27 » ,
» Fromell, A. R., kontorschef, Örebro,	» 27 » ,
» Karlsson, Johan, landstingsman, Björkmo, Granbergssdal,	» 27 » ;

vid kontoret i Östersund

herr Henriksson, Henrik, d. y., disponent, Östersund,	med 27 röster,
» Nilsson, Nils, lantbrukare, Tullus, Näliden,	» 27 » ,
» Annér, Wilhelm, redaktör, Östersund,	» 27 » ,
» Holm, Sigurd, typograf, Östersund,	» 27 » ;

suppleanter:

vid kontoret i Göteborg

herr <i>Fagerberg, J. A.</i> , spårvägskonduktör, Göteborg	med 28 röster,
» <i>Carlbring, Einar</i> , disponent, Göteborg,	» 27 » ,
» <i>Andersson, Sven</i> , expeditör, Göteborg,	» 26 » ,
» <i>Rhedin, C. W. F.</i> , major, Göteborg,	» 25 » ;

vid kontoret i Malmö

herr <i>Jensen, Martin Christian</i> , f. d. riksdagsman, Lund,	med 28 röster,
» <i>Persson, Olof</i> , landstingsman, Munkarp,	» 27 » ,
» <i>Hagberth, E.</i> , kapten, Klinta, Snogeröd,	» 26 » ,
» <i>Andersson, Assar</i> , nämndeman, Åkarp, Hörby,	» 25 » ;

vid kontoret i Falun

herr <i>Wikander, L. E.</i> , ingenjör, Morgårdshammar,	med 28 röster,
» <i>Maritz, Per</i> , kommunalordförande, Leksand,	» 27 » ,
» <i>Smedh, Herman</i> , f. d. riksdagsman, Bergkarlås, Mora Noret,	» 26 » ,
» <i>Larsson, Liss Olof</i> , landstingsman, Leksand,	» 25 » ;

vid kontoret i Gävle

herr <i>Norell, J. A.</i> , fabrikör, Söderhamn,	med 28 röster,
» <i>Carlsson, Pontus</i> , målaremästare, Gävle,	» 27 » ,
» <i>Krona, Emil</i> , järnvägstjänsteman, Hudiksvall,	» 26 » ,
» <i>Åberg, P. E.</i> , hemmansägare, Sjökalla, Bergby,	» 25 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Lindblad, H. F.</i> , folkskollärare, Sibbarp,	med 28 röster,
» <i>Bohlers, K.</i> , lantbrukare, Bol, Vessigebro,	» 27 » ,
» <i>Persson, P.</i> , f. d. riksdagsman, Tofta,	» 26 » ,
» <i>Bengtsson, Gustaf</i> , handelsarbetare, Halmstad,	» 25 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Lindborg, J.</i> , kamrer, Härnösand,	med 28 röster,
» <i>Lidström, P.</i> , f. d. riksdagsman, Häxmon, Ådalsliden,	» 27 » ,
» <i>Fahlén, Verner</i> , lantbrukare, Nordanåker, Nyland,	» 26 » ,
» <i>Sundström, O. W.</i> , sågverksarbetare, Kramfors,	» 25 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Karlsson, Anton</i> , järnarbetare, Jönköping,	med 28 röster,
» <i>Svensson, Johan</i> , nämndeman, Fällinge, Smålandsstenar,	» 27 » ,
» <i>Boman, Rudolf</i> , lantbrukare, Kieryd, Wireda,	» 26 » ,
» <i>Hagård, Arvid</i> , lantbrukare, Julared, Mullsjö,	» 25 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Lindberg, Frits</i> , glasslipare, Nybro,	med 28 röster,
» <i>Andersson, Oskar</i> , lantbrukare, Torngård,	» 27 » ,
» <i>Jonsson, Axel</i> , landstingsman, Påryd,	» 26 » ,
» <i>Therner, R.</i> , agronom, Smedby, Kalmar,	» 25 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Andersson, Anton</i> , vaktmästare, Karlskrona,	med 28 röster,
» <i>Klemedtson, Nils</i> , lantbrukare, Merserum,	» 27 » ,
» <i>Dahl, Aug.</i> , häradshövding, Svängsta,	» 26 » ,
» <i>Nelson, Nels</i> , Ekengård, Ysane,	» 25 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Eliesson, Efraim</i> , ekonomichef, Karlstad,	med 28 röster,
» <i>Andersson, C. W.</i> , lantbrukare, Löved, Forshaga,	» 27 » ,
» <i>Wennberg, G. W.</i> , kassör, Skoghall,	» 26 » ,
» <i>Lövåsen, Frans</i> , landstingsman, Väse,	» 25 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Widén, Edvin</i> , överlärare, Vinslöv,	med 28 röster,
» <i>Vestesson, Victor</i> , nämndeman, Ivetofta, Bromölla,	» 27 » ,
» <i>Elowson, Gustav</i> , lantbrukare, Wä,	» 26 » ,
» <i>Norup, Sam</i> , lantbrukare, Norup, Knislinge,	» 25 » ;

vid kontoret i Linköping

herr <i>Danckwardt-Lillieström, Gösta</i> , kassör, Linköping,	med 28 röster,
» <i>Sköld, Carl</i> , redaktör, Linköping,	» 27 » ,
» <i>Hallendorff, Joh.</i> , f. d. landstingsman, Gerstorp, Linköping,	» 26 » ,
» <i>Johnsson, Robert</i> , överassistent, Linköping,	» 25 » ;

vid kontoret i Luleå

herr <i>Wallin, Levi</i> , handlande, Boden,	med 28 röster,
» <i>Johansson, Anders</i> , landstingsman, Ersnäs,	» 27 » ,
» <i>Bengtsson, Axel</i> , redaktör, Piteå,	» 26 » ,
» <i>Jansson, Gustav</i> , landstingsman, Karlsborg, Vänafjärden,	» 25 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr <i>Fredberg, G. M.</i> , fabrikör, Finnerödja,	med 28 röster,
» <i>Öster, Ernst</i> , lantbrukare, Fagersanna,	» 27 » ,
» <i>Sundström, Walter</i> , folkskollärare, Skövde,	» 26 » ,
» <i>Sundén, Carl</i> , lantbrukare, Hova,	» 25 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr <i>Frost, G. F.</i> , f. d. riksdagsman, Norrköping,	med 28 röster,
» <i>Svantesson, Samuel</i> , nämndeman, Torp, Vånga,	» 27 » ,
» <i>Cederstrand, Th.</i> , handlande, Norrköping,	» 26 » ,
» <i>Ljungberg, A. J.</i> , förste lärare, Norrköping,	» 25 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Larsson, Arvid</i> , murare, Katrineholm,	med 28 röster,
» <i>Smedberg, Harald</i> , direktör, Nyköping,	» 27 » ,
» <i>Boman, Axel</i> , lantbrukare, Gnesta,	» 26 » ,
» <i>Berger, C. O.</i> , folkskollärare, Stigtomta,	» 25 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr <i>Nilsson, B.</i> , lantbrukare, Skedvik, Attmar,	med 28 röster,
» <i>Modin, Helmer</i> , kapten, Sundsvall,	» 27 » ,
» <i>Berggren, Tord</i> , kamrer, Sundsvall,	» 26 » ,
» <i>Kahlén, E.</i> , fanjunkare, Sundsvall,	» 25 » ;

vid kontoret i Umeå

herr <i>Jonsson, Rudolf</i> , lantbrukare, Stöcksjö,	med 28 röster,
» <i>Grahnén, Alfr. A:son</i> , landstingsman, Granö,	» 27 » ,
» <i>Eriksson, Frans</i> , landstingsman, Bureå,	» 26 » ,
» <i>Jonsson, P. L.</i> , hemmansägare, Sävar,	» 25 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr <i>Bengtsson, E.</i> , lantbrukare, Gunnarsbo, Lövsta bruk	med 28 röster,
» <i>Eriksson, C. J.</i> , landstingsman, Rosenhill, Almunge,	» 27 » ,
» <i>Andersson, T. P. E.</i> , bokbindare, Uppsala,	» 26 » ,
» <i>Samzelius, J. A. T.</i> , andre bibliotekarie, Uppsala,	» 25 » ;

vid kontoret i Visby

herr <i>Palmqvist, K. V.</i> , nämndeman, Bomarve, Bander,	med 28 röster,
» <i>Nilsson, C. O.</i> , redaktör, Visby,	» 27 » ,
» <i>Olofson, A. G.</i> , agronom, Visby,	» 26 » ,
» <i>Nilsson, Hj.</i> , drätselkassör, Visby,	» 25 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Andréén, Anders</i> , handlande, Brälanda,	med 28 röster,
» <i>Johansson, A. E.</i> , lantbrukare, Kråkered, Borås,	» 27 » ,
» <i>Lundström, Hj.</i> , direktör, Forsarne, Frändefors,	» 26 » ,
» <i>Andersson, Julius</i> , landstingsman, Lilla Edet,	» 25 » ;

vid kontoret i Västerås

herr <i>Lundgren, Joh.</i> , ingenjör, Västerås,	med 28 röster,
» <i>Andersson, Iwar</i> , kontorsbiträde, Arboga,	» 27 » ,
» <i>Pehrsson, Pehr</i> , direktör, Sala,	» 26 » ,
» <i>Fröier, Isidor</i> , folkskollärare, Västerås,	» 25 » ;

vid kontoret i Växjö

herr <i>Gustafsson, Amandus</i> , järnarbetare, Växjö,	med 28 röster,
» <i>Karlsson, A. R.</i> , nämndeman, Berg, Släthög,	» 27 » ,
» <i>Pettersson, P. Herman</i> , häradssdomare, Holstensskog, Tolg,	» 26 » ,
» <i>Sandstedt, Ernst</i> , nämndeman, Björkebråten, Ryd,	» 25 » ;

vid kontoret i Örebro

herr <i>Larsson, Hjalmar</i> , lantbrukare, Edvalla, Glanshammar,	med 28 röster,
» <i>Ahlin, Einar</i> , lantbrukare, Alavi, Hardemo,	» 27 » ,
» <i>Nilsson, Olov</i> , f. d. riksdagsman, Örebro,	» 26 » ,
» <i>Lysell, Karl</i> , grosshandlare, Örebro,	» 25 » ,

vid kontoret i Östersund

herr <i>Nilsson, Nils</i> , d. y., lantbrukare, Dille, Täng,	med 28 röster,
» <i>Lögberg, J.</i> , hemmansägare, Genvalla,	» 27 » ,
» <i>Olsson, Olof</i> , komm.-nämndsordf., Undrom, Rödön,	» 26 » ,
» <i>Clarín, Ruben</i> , tapetserare, Östersund,	» 25 » .

*Joh. Nilsson.**Ivar Pettersson.**C. P. Wahlmark.**Ernst Åqvist.*

Protokollet lades till handlingarna; och beslöt kammaren, att underrättelse om de försiggångna valen skulle genom utdrag av kammarens protokoll meddelas bankoutskottet med anmodan till utskottet att lämna såväl fullmäktige i riksbanken som vederbörande avdelningskontor och de valda meddelande om valens utgång.

§ 6.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 55, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; och

nr 58, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

dels ock till riksdagens förordnanden

nr 56, för hovrättsrådet R. H. F. Gyllenswärd att vara riksdagens justitieombudsman;

nr 57, för revisionssekreteraren N. T. Ljunggren att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare;

nr 59, för revisionssekreteraren T. P. J. Petersson att vara riksdagens militieombudsman; samt

nr 60, för byråchefen F. G. S. Centerwall att vara riksdagens militieombudsmans efterträdare.

§ 7.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om val till riksdagen och kommunala vallagen;

nr 5, i anledning av väckt motion om viss ändring i § 12 riksdagsordningen; och

nr 6, i anledning av väckt motion om viss begränsning av yttranderätten vid sammanträden med riksdagens kamrar;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om emeritlöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående biträden åt ärkebiskopen; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående inrättande av statslotteri.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lind</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 27 febr.,
› <i>Johansson</i> i Krogstorp	› 5 › › › 28 ›
› <i>Johansson</i> i Sollefteå	› 4 › › › 27 ›

herr <i>De Geer</i>	under	8 dagar	fr. o. m.	den 27 febr.,
› <i>Westerdahl</i>	›	4	›	› 1 mars,
› <i>Låthander</i>	›	4	›	› 2 › och
› <i>Pehrsson i Göteborg</i>	›	4	›	› 27 febr.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.17 e. m.

In fidem
Per Cronvall.